ЕККУ Бишкектеги АКАДЕМИЯСЫ

ОБСЕ Академия в Бишкеке

Аналитикалык макалалар

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ МИГРАЦИЯ

Атайын жыйнак №1

Аналитические статьи

МИГРАЦИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ

Специальный выпуск №1

AGRUMIG

Norwegian Institute of International Affairs

Бишкек, Кыргызстан 2020

Бишкектеги ЕККУ Академиясы жөнүндө

Бишкектеги ЕККУ Академиясы Борбор Азияда ЕККУнун коопсуздук принциптерин жана баалуулуктарын колдоо үчүн иштелип чыккан мекеме болуп саналат. Бишкек шаарында жайгашкан ЕККУ Академиясы Борбор Азиядагы илимий жана саясий чөйрөдө аймактык мандаты менен иштейт.

ЕККУ Академиясы магистратура, илимий-изилдөө жана аймактык диалог боюнча борбор болуп эсептелет жана ошону менен бирге окумуштууларга, изилдөөчүлөргө, жарандык коом өкүлдөрүнө, саясатчыларга, академикалык институттарга жана өнүктүрүү институттарына кыраакы жана керектүү программаларды сунуштайт.

Эл аралык мамилелер жана жалпы коопсуздук, демократиялаштыруу, мыйзамдын жана адам укуктарынын үстөмдүгү багытында ЕККУ Академиясы адистерди жана студенттерди эл аралык жана аймактык коомдук талкуу менен камсыз кылат.

Об Академии ОБСЕ в Бишкеке

Академия ОБСЕ в Бишкеке представляет собой институт, предназначенный для продвижения принципов и ценностей ОБСЕ в Центральной Азии. Расположенная в Бишкеке, Академия ОБСЕ широко работает в Центрально-Азиатском академическом и политическом контексте и придерживается регионального подхода.

Будучи региональным центром послевузовского образования, наращивания потенциала, исследований и регионального диалога, Академия предлагает взыскательную и требовательную программу для своих основных заинтересованных сторон, включая ученых и исследователей, активистов гражданского общества, политиков и академических институтов, и институтов развития.

Академия предоставляет региональный и международный общественный форум для профессионалов и студентов в духе сотрудничества в области международных отношений, всеобъемлющей безопасности, демократизации, верховенства права и прав человека.

Авторлор:

Элнура Казакбаева
Алтынай Арстанбекова
Мээрим Самиева
Айкерим Сагынбекова
Максат Туларбекова

Орус тилине которгон: ЖЧК «SVS Translation»
Кыргыз тил редактору: Элмурат Ашыралиев
Долбоордун координатору: Айгүл Абдубаетова
Долбоордун жардамчысы: Венера Мамбаева
Жайылмасын көрүү: дизайн-студия «Hara-Bara»

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укуктар корголгон.

Бул жыйнактагы аналитикалык материалдардан илимий максатта үзүндү алуу жана көчүрүп басуу үчүн атайын уруксат алууга кажет жок, бирок түп нускасына милдеттүү түрдө шилтеме берүү талап кылынат.

Бул басылма Норвегиянын тышкы иштер Министрлигинин каржылык колдоосу жана Норвегиянын эл аралык мамилелер институту (NUPI) менен кызматташуу аркылуу даярдалды. Бул басылмада көрсөтүлгөн пикирлер авторлорго таандык жана Бишкектеги ЕККУ Академиясынын, Норвегиянын тышкы иштер Министрлигинин же Норвегиянын эл аралык мамилелер институтунун көз карашын чагылдырбайт.

Бишкек 2020

Авторы:

Элнура Казакбаева
Алтынай Арстанбекова
Мээрим Самиева
Айкерим Сагынбекова
Максат Туларбекова

Перевод на русский: ОсОО «SVS Translation»
Редактор кыргызской версии: Элмурат Ашыралиев
Координатор проекта: Айгул Абдубаетова
Ассистент проекта: Венера Мамбаева
Верстка: дизайн-студия «Hara-Bara»

©2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Выдержки из этого сборника аналитических записей могут цитироваться или перепечатываться в академических целях без специального разрешения при условии обязательной ссылки на первоисточник.

Публикация подготовлена при финансовой поддержке Министерства иностранных дел Норвегии и в сотрудничестве Норвежского института международных отношений (NUPI). Мнения, выраженные в данном издании, отражают точку зрения авторов. Публикация не отражает официальную точку зрения Академии ОБСЕ в Бишкеке, Министерства иностранных дел или Норвежского института международных отношений.

Бишкек 2020

Мазмуну

04 **Элнура Казакбаева**
Мигрант балдардын унутта калган ден соолугу

13 **Алтынай Арстанбекова**
Миграциянын көлөкөсүндө кордолгон балалык

25 **Мээрим Самиева**
Кыргыз мигрант кыз-келиндерди жергиликтүү масс-медиа кандай чагылдырып жатат?

36 **Айкерим Сагынбекова**
Орусиялык ММКда кыргыз мигранттарынын чагылдырылышы

46 **Максат Туларбекова**
«Жүк-200» азабы

Урматтуу окурман!

ЕККУ Академиясы алгачкы жолу кыргыз тилинде өзүнүн биринчи адабиятын чыгарууга кубаныч менен сунуштайт! Бул жыйнакта басып чыгарган макалаларды 2019-жылынын ноябрь айында ЕККУ Академиясы тарабынан уюштурулган кыргыз тилинде аналитикалык жазуу тренингинин катышуучулары жазган. Ошондой эле, бул басылма орус тилинде макалалардын котормосун камтыйт.

Академия жергиликтүү окумуштуулардын жана жаш адистердин мүмкүнчүлүктөрүн арттырууну көздөйт. Кыргыз тилинде аналитикалык жазуу боюнча пилоттук тренинг, мамлекеттик тилде сүйлөгөндөрдүн жана жазгандардын жөндөмдүүлүктөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн өнүктүрүүгө багытталган. Тренингдин катышуучулары жаш жана орто мансаптагы журналисттер, изилдөөчүлөр, ошондой эле кыргыз аналитикалык жана жазуу жөндөмдөрүн жакшыртууну каалаган активисттер катышкан.

Тренингтин программасы бир жума курс, эки жума көзөмөлдүк иш жана аягында кыска аналитикалык макала берүү менен иштелип чыккан. Тренинг катышуучулар жана тектеш чөйрө боюнча иштеген мамлекеттик жана өкмөттүк уюмдар чакырылган өкүлдөрү менен бирге алардын презентацияларын жана тийиштүү аспектилерин талкуулоо менен жыйынтыктылган.

Бул жыйнакта мигранттардын маселеси боюнча беш аналитикалык макалалар тандалган. Бул тема биздин AGRUMIG долбоор боюнча («Leaving something behind» – миграциялык башкармалык, айыл чарба жана айламада «үй» жамааттарын өзгөртүү: Европа, Азия жана Африка салыштырмалуу тажрыйба) максатына ылайык тандалып алынган, бул долбоор Европа Бирлигинин Горизонт 2020 грантынын эсебинен каржыланат, ал миграция жана айыл чарбаны изилдөөгө, жергиликтүү коомчулуктарды өзгөрткөнгө басым салат. Алардын макалаларында, авторлор Кыргызстандагы миграция процесстери көптөгөн кыйынчылыктардын айрымдарын караганга аракет кылышкан.

Биринчи макалада, Элнура Казакбаева саламаттык сактоо камсыздандыруу жана Оруссияга мигрант ата-энелер менен бирге барган балдар үчүн анын кесепеттери жоктугу менен таанышты-

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

рып кетет. Алтынай Арстанбекова ошондой эле артта калган балдарга жана алардын укуктары жана жетиштүүлүгү коркунучта экенине биздин көңүлүбүздү бурат.

Андан тышкары, дагы эки макала маалымат каражаттарында мигранттарынын чагылдыруусуна басым кылышат: Мээрим Самиева жергиликтүү маалымат каражаттары мигрант аялдарды терс стереотиптерделгенин карайт, ал эми Айкерим Сагынбекова эмгек мигранттарын кабыл алган өлкөлөрдүн бирин массалык маалымат каражаттары кыргыз мигранттарынын стигматизациалоо мисалын багыттайт.

Аягында, биздин бешинчи автор Максат Туларбекова, Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн акы саясаты боюнча анализин жүргүзгөн жана туугандар үйгө маркумду алып келүү жана туш турган кыйынчылыктарын козгойт.

Бул китеп дагы кененирээк окурмандарын табат деп жана тренинг демилгеси өнүктөштуруп, ошондой эле, Борбордук Азиядагы башка өлкөлөрүндө да жасалат деп жана алардын да улуттук тилдерин өнүгүүшүсүнө салым кошот деп үмүттөнөбүз.

Мен берешендик менен бул окутууну колдогон Норвегиянын тышкы иштер Министрлигине жана Норвегиялык эл аралык мамилелер институтуна ыраазычылык билдирип кетким келет! Дагы, түздөн-түз окутуу уюштурууга катышкан адамдарга, ошондой эле тренер Др. Элира Турдубаевага жана кыргыз тили редактору Элмурат Ашыралиевге жана илимий-изилдөө жана тренингтер боюнча бөлүмүнө чоң ыраазычылык билдирем.

Айгул Абдубаетова

Кыргызстандык мигрант балдардын унутта калган ден соолугу

Элнура Казакбаева

2016-жылдагы Орусиянын Федералдык миграция кызматынын эсеби боюнча, Орусияда каттоодо турган 18ге чыга элек кыргызстандык мигранттардын саны 93,7 миңди түзгөн.[1] 2019-жылдагы Кыргызстандын Ички иштер министрлигинин расмий маалыматында каттоодо турган 713 миңден ашуун мигранттардын арасынан 92,6 миңи 17ге чыга элек балдар.[2]

1-таблица. Кыргыз мигранттарынын саны

Маалымат булагы	Жылы	Жалпы мигранттын саны (миң киши)	Жашы жете элек балдардын саны (миң киши)	Пайыз менен
Орусия Федералдык миграция кызматы	2016	520,5	93,7	18
КР Ички иштер министрлиги	2019	713	92,6	13

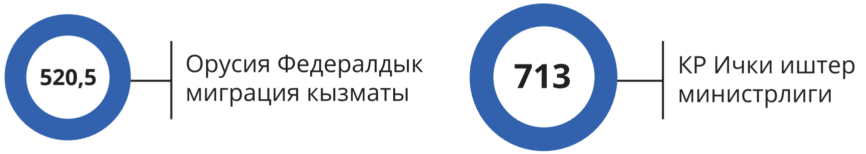

Акыркы жылдарда миграцияга кеткен аялдардын үлүшү өсүп, ата-энеси менен кошо кеткен жашы жете элек балдардын саны да өсүүдө. 2016-жылдагы Орусия Федералдык миграция кызматынын маалыматына ылайык кыргыз мигранттарынын 40% аялдар түзгөн, бул эсеп тажик жана өзбек мигрант аялдарынын санынан эки эсе көп (20%). [3] Эл аралык адам укуктарынын коргоо федерациясынын (FIDH) изилдөөсүнө таянсак, Орусиядагы балдарды ата-энеси менен чогуу көчүп барган же өз алдынча иштейм деп барган категория-

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

ларга бөлүүгө болот. Алардын арасында көп кездешкен көйгөйлөр: оор жашоо шарттары (керектүү деңгээлдеги турак-жайдын жоктугу, улам батирден батирге көчүп-конуулар, кээде ата-энеси иштеген жерде жашоо), медициналык камсыздоонун жетишсиздиги жана мектеп же бала бакчага орноштуруунун кыйынчылыгы.[4]

1-диаграмма. Мигрант аялдардын саны, 2016 ж.

Жогорудагы көйгөйлөрдүн арасында медициналык камсыздоо маселеси курч турат. 2011-жылы Орусиядагы милдеттүү полис мыйзамы кабыл алынгыча, мигрант ата-энелер балдарын убактылуу жашоого уруксат кагазы менен жергиликтүү бейтапканага каттатып, бекер дарылата алышкан. 2011-жылдан бери Орусиянын жарандыгысыз же туруктуу жашоого уруксаты жок ата-эненин балдары бул мүмкүнчүлүктөн кол жууп калган.[5]

2015-жылдын 12-августунан тарта, ЕАЭБдин алкагында, кыргызстандык мигранттар үй-бүлөлөрү менен чогуу милдеттүү медициналык камсыздандыруу (ОМС) полисин ала алышат. Бул бирдиктүү полис 2011-жылдан бери Орусиянын бардык аймагында иштеп келет жана мигрант жумушчуларга Орусиянын жарандары менен бирдей деңгээлде бекер жана жеңилдик менен дарыланууга мүмкүндүк берет.[6] ЕАЭБдин келишимине ылайык, жумуш берүүчү тарап, биринчи иш күнүнөн тарта, полисти жумушчуга камсыздоосу зарыл. Ошол эле документте, балдар ата-энесинин паспорту жана күбөлүгү менен полис ала алышат, бирок полисти ата-эне өз акчасына сатып бериши керек. Жумуш менен камсыздандырылбаган мигранттардын үй-бүлө мүчөлөрүнө, биринчи тез жардам гана бекер берилет, бирок жашоосуна коркунуч келтирилбеген учурда дарылоону үй-бүлө өздөрү төлөшү кажет.[7]

Орусиядагы кыргызстандык мигрант балдарды адаптациялоо жана мектепке даярдоону ишке ашырган «Билим» уюмунун негиздөөчүсү Максатбек Абдуназар уулунун айтымында, медициналык камсыздоо бала ооруган учурда гана эмес, мектепке даярдоодо да аябай чоң роль ойнойт. Ошондуктан, ар бир ата-эне медициналык аныктама даярдоодо кыйынчылыктарга дуушар болушат жана төмөндөгү үч жол менен чечишет:

1. Мамлекеттик дарыканалардын акы төлөнүүчү бөлүмү;
2. Жеке клиникалар;
3. Кыргыз клиникалары (көбүнчө стоматолог жана гинеколог кызматтары гана бар).

Эгер баланын сүйлөө кебинде көйгөй болсо, логопед же невролог сыяктуу дарыгерлерге кирүү үчүн жарым жылдап чуркоо керек. Үйдө окутуу системасы жок. Кыргыз элчилиги билим берүү жана медициналык камсыздоо жактан компетенттүү эмес.

Максатбектин айтымында, «өзгөчө инфекция оорулары пайда болгондо гана, Орусия тарап жардамга келет. Биздин тажрыйбада, бир жашы жете элек бала менингит менен ооруган учурда, Роспотребнадзор (Керектөөчүлөрдүн жана адам укуктарын коргоо боюнча Орусиянын федералдык кызматы), ал баланы жана анын жанындагы адамдардын баарын дарылап, профилактика өткөргөн».[8] Ата-энелер да жогорудагы Максатбектин сөздөрүн тастыктап, өзгөчө мектепке даярдоодо, медициналык камсыздоонун жетишпей жатканын белгилешет.

Полис алуу үчүн, жок дегенде ата-эненин бирөөсү Орусиянын жараны же бала Орусияда төрөлүшү керек. Орусияда иштеп жүргөн Гүлназ төмөнкүлөргө токтолду.

«Биринчи баламда, Москвада болчубуз. ОМС ала албай койдук, жарандыгыбыз жок болуп. Жеке ОМС алсак болмок, бирок көп акча керек экен. Ошон үчүн ай сайын педиатрга барып, поликлиниканын акча төлөөчү бөлүмүнөн эмдөө алчубуз. Азыр Калугага келдик, экинчи балам төрөлдү. ОМС ала элекпиз. Бул өзүнчө эле чоң көйгөй да. Туруктуу жашоого уруксат документин алсак болмок, бирок кагазы көп экен, РВП (регистрация на

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

временное проживание[9]) тапшырыш керек. Андан көрө, жеке клиникага барып туралы деп чечтик».[10]*

Көпчүлүк учурда, иштеп акча тапканы келген ата-энелер полиске акча коротууну ыраа көрүшпөйт. Кээ бир ата-энелер ай сайын педиатрга барып, керектүү дарылоо жана эмдөөнү алып турса, көбүнчөсү бала ооруп калса, өз билгениндей дарылашат.[11]

Кыргыз Республикасынын Стратегиялык изилдөөлөр боюнча улуттук институту (СИУИ) билдиргендей, кыргыз мигрант балдарынын үстүнөн вакциналык көзөмөлдүн жоктугу кабыл алуучу жана жөнөтүүчү өлкө үчүн чоң коркунуч туудурат. Мисалы, 2017-жылы Орусияга таандык кызамыктын бир түрү ата-энеси менен барып келген баладан Кыргызстанга тарап кеткен.[12]

ЕАЭБ мүчөлүгүнө карабастан ар түрдүү стандарттар

Келишимдин дагы бир өзгөчөлүгү – ЕАЭБ мүчөлөрү үчүн медициналык камсыздандыруу стандартынын ар түрдүүлүгү. Ар түрдүү болушунун биринчи себеби, ЕАЭБ түзүлгөнгө чейинки кабыл алынган эки тараптуу союздук өлкө келишимдердин күчүндө калышы. Мисалы, Беларус менен Орусия ортосунда 2006-жылы түзүлгөн эки тараптуу медициналык жардам көрсөтүү келишиминин негизинде, эки мамлекеттин жарандары бири-биринин өлкөсүндө бекер дарылана алышат. Экинчи себеби, ар бир өлкөнүн улуттук мыйзамдарынын өзгөчөлүгү. Мисалы, Беларус менен Арменияда милдеттүү медициналык камсыздандыруу жок жана ЕАЭБ өлкөлөрүнөн барган мигранттар башка КМШ өлкөлөрүнүн мүчөсүндөй тарифти төлөөгө милдеттенет. Кыргызстан менен Казакстан Орусиянын моделин улап, мүчө өлкөлөрдүн жарандарына эмгек келишимдин негизинде милдеттүү медициналык полис менен дарылоо системасын кабыл алган.

Ал эми тажрыйба жүзүндө, кабыл алынган келишимдин шарттары аткарылбаган учурларды ЕАЭБ комиссиясы да моюнга алат.

* Россияда жашаган чет өлкөлүк жарандын же жарандыгы жок адамдардын туруктуу жашоого уруксат кагазын алгыча, жашоо укугун тастыктоо. Ал инсандын өздүгүн тастыктаган күбөлүктө же Орусия тараптан берилген атайын документке белги иретинде коюлат.

Мисалы, милдеттүү түрдөгү биринчи жардамдын шарттары, көлөмү жана кызматы такталган эмес. Натыйжада, мигранттар кандай кызматты, канча убакка чейин бекер дарылана алаарын билишпейт жана медициналык мекеме талап кылган акчаны төлөөгө муктаж.

Орусиядагы Миграциялык изилдөө борбору менен Борбор Азиядагы Америка университетиндеги Тянь-Шань аналитикалык борборунун изилдөөсүнө таянсак, кыргызстандыктар эмгек келишимин алган соң, милдеттүү полис алуу укуктары жөнүндө жакшы маалыматы жок. Эксперттердин айтымында, бекер полис тууралуу маалымат мамлекеттик структуралар тарабынан кеңири жайылтылган эмес.[14] Ошентип, ЕАЭБнин алкагында жумушка жарамдуу гана мигранттардын медициналык камсыздоосу эске алынып, ата-энесин ээрчип барган балдардын саламаттыгы унутта калган.

Орусиядагы мигранттардын балдарынын медициналык камсыздоосун жакшыртуу үчүн Кыргыз өкмөтү тарабынан негиздүү иш алып барылбаганы көрүнүп турат. Көпчүлүк мамлекеттик изилдөөлөр менен отчеттордо ЕАЭБдин экономикалык багытына гана басым жасалып, социалдык камсыздоого аз көңүл бурулган. Социалдык камсыздоого байланыштуу, ЕАЭБ ишке киргенден бери, төрт жылдан кийин гана мигранттарга пенсия төлөп берүү күн тартибине киргизилген.[15] Ал эми медициналык камсыздоо азырынча мигранттардын, кээ бир бейөкмөт уюмдардын жана Орусиядагы диаспора өкүлдөрүнүн гана көңүлүн бургандай.

2018-жылдагы Кыргыз Республикасынын өнүгүү саясатында ата-энеси миграцияга кетип, Кыргызстанда калган балдарга өзгөчө көңүл бөлүнгөн. Бирок миграцияда ата-энеси менен чогуу жүргөн балдар жөнүндө сөз болгон эмес.[16] Карап өтсөк, азыркы миграцияга байланыштуу өкмөттүк жана бейөкмөт изилдөө жана иш-чаранын көбү да, Кыргызстанда калган мигранттын балдарына гана арналган. Ал эми өлкөнүн жаңы миграциялык саясаты 2013-жылдан бери иштелүүдө жана толугу менен кабыл алына элек. Айрым эксперттердин айтымына караганда, жаңы концепция 2004-жылдагы концепциядан көп айырмаланбайт жана социалдык аспектке аз көңүл бурулган.[17]

Мигранттардын медициналык полисине байланыштуу Орусиянын ички саясатына келсек, 2017-жылы, Орусиянын Саламаттыкты

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

сактоо министрлиги ЕАЭБге мигранттардын эмгек келишими жок үй-бүлө мүчөлөрүнө (аялы, балдары) ОМСтин негизинде медициналык кызмат көрсөтүүнү алып салууну сунуштаган, бирок ал сунуш аягында ал кабыл алынган эмес.

Демек, иш жүзүндө, ЕАЭБдин алкагында Кыргызстандык мигранттардын үй-бүлөлөрүнүн социалдык абалы жакшырбай эле, кайра оорлогону көрүнүп турат. Бекер биринчи тез жардам, ЕАЭБден сырткары өлкө жарандарына полистин бары же жогуна карабай көрсөтүлөөрүн эске алсак, анда Кыргызстандан барган мигрант балдарга ЕАЭБ уюмуна мүчөлүк эч кандай артыкчылык алып келбегени анык.

2012-жылдагы Кыргызстандын балдар тууралуу кодекси, ар бир балага саламаттык сактоо системасы «жеткиликтүү жана сапаттуу медициналык жардам, илдеттердин алдын алуу, медициналык диагностика, дарылоого« жана бекер жана жеңилдетилген дарылоону мамлекеттин чегинде камсыздоого кепил берет.[19] Бул документте Кыргызстандын чегинен сыртка кеткен балдардын медициналык укугу белгиленген эмес. Жогорудагы факт, Кыргызстандын миграциялык саясаты, анын ичинде миграцияда жүргөн балдар укугу тууралуу мыйзамдын жок экенин же жетилбеген абалда экенин көрсөтөт.

Жогорудагы талданган фактыларды эске алып, мамлекеттик органдарга төмөнкү сунуштар берилет:

• Орусия менен Кыргызстандын ортосунда эки тараптуу келишим түзүп (Беларус менен Орусиянын мисалындай), ЕАЭБдин алкагында берилген балдардын ден соолугуна камсыздоону тереңдетип бекемдөө, мамлекеттик органдарга табыштоо;

• Орусияга кетип жаткан мигранттарга жана анын үй-бүлөсүнө медициналык полистин шарттары тууралуу кенен-ирээк айтып берүү:

• Орусия жана башка ЕАЭБге мүчөлөр менен бирдикте, минималдуу бекер медициналык жардамдын көлөмүн жана стандартын аныктоо жана аны келишимге бекемдөө;

• Орусиядагы Кыргызстандын элчилик жана консулдуктары менен иш алып барып, балдарды эмдөө жана эпидемиялык ооруларды алдын алуу иш-чараларын алып баруу;

• Миграциядагы балдардын социалдык абалын жакшыртууну жаңы иштелип жаткан миграциялык саясатка киргизүү.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Колдонулган булактар

[1] Федеральная Миграционная Служба Российской Федерации, «Сведения в отношении иностранных граждан, находящихся на территории Российской Федерации, в половозрастном разрезе (по состоянию на 5 апреля 2016 г.)». Жайгашкан дареги: *http://гувм.мвд.рф/about/ activity/stats/Statistics/Svedenija_v_otnoshenii_inostrannih_grazh/item/5850/* Маалымат алынган күнү: 18.11.2019

[2] Единая миграционная служба РФ, «Разрешение на временное пребывание в РФ». Жайгашкан дареги: *https://grrf.ru/razreshenie-na-vremennoe-prozhivanie-v-rossii.html* Маалымат алынган күнү: 25.12.2019

[3] FIDH, «Женщины и дети из Кыргызстана, вовлеченные в миграцию», 2016, стр.1-74. Жайгашкан дареги: *https://www.fidh.org/IMG/pdf/rapport_kyrgyzstan_ru-web.pdf* Маалымат алынган күнү: 18.11.2019

[4] Азаттык, «Балдары ооруган мигранттардын түйшүгү», 2019. Жайгашкан дареги: *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan-russia-migrants-children/30020231.html* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[5] Флоринская Ю. Ф. «Миграция семей с детьми в Россию: проблемы интеграции (по материалам социологических опросов Центра миграционных исследований) // Проблемы прогнозирования». 2012. Стр.2-27. Жайгашкан дареги: *https://cyberleninka.ru/article/n/migratsiya-semey-s-detmi-v-rossiyu-problemy-integratsii-po-materialam-sotsiologicheskih-oprosov-tsentra-migratsionnyh-issledovaniy*. Маалымат алынган күнү 19.11.2019.

[6] Евразийская Экономическая Комиссия, «Трудовая миграция и социальное обеспечение трудящихся в Евразийском экономическом союзе», 2016, стр. 1-119. *Жайгашкан дареги: http://ssm.gov.kg/wp-content/uploads/2018/01/7bfb9d69aba75786f34eb1a007d6d653.pdf* Маалымат алынган күнү 18.11.2019

[7] Евразийская Экономическая Комиссия, «Трудовая миграция и социальное обеспечение трудящихся в Евразийском экономическом союзе», 2016, стр. 1-119. Жайгашкан дареги: *http://ssm.gov.kg/wp-content/uploads/2018/01/7bfb9d69aba75786f34eb1a007d6d653.pdf* Маалымат алынган күнү 18.11.2019

[8] Автордун интервьюсу, 20.11.2019, Скайп аркылуу.

[9] Автордун интервьюсу, 21.11.2019, Скайп аркылуу.

[10] Автордун интервьюсу, 20.11.2019, Скайп аркылуу.

[11] Азаттык, «Балдары ооруган мигранттардын түйшүгү», 2019. Жайгашкан дареги: *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan-russia-migrants-children/30020231.html* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[12] Национальный институт стратегических исследований Кыргызской Республики, «Кыргызстан расширенный миграционный профиль», 2018, стр. 1-152. Жайгашкан дареги: *https://iom.kg/wp-content/uploads/2011/07/Migration-Profile-2018-in-Russian.pdf* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[13] Евразийская Экономическая Комиссия, «Трудовая миграция и социальное обеспечение трудящихся в Евразийском экономическом союзе», 2016, стр. 1-119. Булагы: *http://ssm.gov.kg/wp-content/uploads/2018/01/7bfb9d69aba75786f34eb1a007d6d653.pdf* Маалымат алынган күнү 18.11.2019

[14] Российская Газета, «Нелегалы зарабатывают меньше», 2019. Жайгашкан дареги: *https://rg.ru/2019/01/10/tret-trudovyh-migrantov-iz-kirgizii-hotela-by-ostatsia-zhit-v-rossii.html* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[15] Российская Газета, «Нелегалы зарабатывают меньше», 2019. Жайгашкан дареги: *https://rg.ru/2019/01/10/tret-trudovyh-migrantov-iz-kirgizii-hotela-by-ostatsia-zhit-v-rossii.html* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[16] Программа развития Кыргызской Республики на период 2018-2022 годов «Единство. Доверие. Созидание». Жайгашкан дареги: *http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/216208* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[17] Stranradar, «Концепции миграционной политики в Кыргызстане: меняются ли они?», 2019 Жайгашкан жери: *https://stanradar.com/news/full/34718-kontseptsii-migratsionnoj-politiki-v-kyrgyzstane-menjajutsja-li-oni.html* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[18] Клооп, Минздрав России может лишить семьи мигрантов бесплатной медицинской помощи, 2017 Жайгашкан жери: *https://kloop.kg/blog/2017/01/15/minzdrav-rossii-mozhet-lishit-semi-migrantov-besplatnoj-meditsinskoj-pomoshhi/* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

[19] Кыргызстандын балдар тууралуу кодекси, 2012. Жайгашкан жери: *http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/203700?cl=ru-ru* Маалымат алынган күнү: 17.11.2019

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Миграциянын көлөкөсүндө кордолгон балалык

Алтынай Арстанбекова

Жыл сайын 20-ноябрда бүткүл дүйнө жүзү балдардын укугун коргоо күнүн белгилейт. 2019-жылдын 20-ноябрь күнү Бүткүл дүйнөлүк балдар күнүн белгилөө учурунда Жогорку Кеңештин спикери Дастан Жумабеков өз сөзүндө Кыргыз парламенти тарабынан балдардын саламаттыгын сактоо жана тамак-ашы, билим алуусу жана бөбөк курактан баштап өсүп-өнүгүүсү, ошондой эле балдарды социалдык жактан коргоо боюнча прогрессивдүү мыйзамдар кабыл алынганын айтты.

> *«Аларды ишке ашырууда 5 жашка чейинки бөбөктөр арасындагы өлүмдү азайтууга жетиштик. Ымыркай кезинде эмдөө иштеринин натыйжасында биз бөбөктөрүбүздүн 80% түрдүү коркунучтуу жугуштуу оорулардан коргоп калдык. Балдарыбыз бир жылдык мектепке чейинки даярдоодон өтүшөт. Бул көрсөткүч 14%дан 40%га чейин көтөрүлдү. Буга аймактардагы айыл жергесиндеги бөбөктөр да камтылганына мен абдан кубанычтамын», – деп айтты төрага.*[1]

Кыргызстандагы балдар укугу корголгонун жана билим берүүдө бардык балдар камтылганы жөнүндөгү мисалдар дээрлик бардык аткаминерлердин отчетторунда бар. Бирок, өлкөдөгү жаңы муктаждыктардан келип чыккан дагы бир көйгөй айрым отчеттордо айтылбай көмүскөдө калып жатат. Ал – жумушсуздуктун айынан татыктуу айлык издеп кеткен мигранттардын балдары көргөн кордук менен зордук-зомбулук маселеси.

Айласыздан аргасыз мигрант болгондор

Кыргызстандан жумуш издеп чет жакка чыгып кеткендердин саны 750 миңден ашык экени расмий отчеттордо жазылат.[2] Иш жүзүндө мигранттардын саны андан алда канча көп. Алардын 80%, тактап айтканда 640 миңи Орусия Федерациясында, калган 15% же болбосо 35 миңи Казакстанда, 30 миң мигрант Түркияда жана Түштүк Кореяда 15 миңден ашуун кыргызстандыктар эмгектенишет.

Жакырчылыктан улам келип чыккан миграция маселеси балдардын кароосуз калуусуна алып келип жатат. ЮНИСЕФтин маалыматы боюнча, ата-энеси экөө тең миграцияга кетип, таштап кеткен балдарынын саны 199 миңден ашат. Ал эми бир эле атасы же болбосо апасы кеткен балдардын саны 299 миңди түзөт.[3]

Буга караганда Кыргыз Республикасынын Социалдык өнүгүү министрлиги берген маалыматтагы сандар алда канча аз. Мигранттар Кыргызстанда калтырган балдарынын саны болгону 72 миңди түзөт экен. Акыркы маалыматка ылайык, 2019-жылдын январь, февраль, март айларына карата мигранттардын балдарынын саны 102 406 түзгөн.

Статистикага ылайык, балдардын көбү өлкөнүн түштүк аймагында жашашат. Ош облусунда 25 591, Жалал-Абад облусунда 22 226, Баткенде болсо 16 686, Чүй облусунда 5 776, Ысык-Көлдө 6 920, Нарын облусунда 1 990, Таласта 3 310 баланы ата-энеси таштап эмгек мигранты болуп чет жакка чыгып кеткен. Бул статистика 2019-жылдын май айына карата берилген маалымат болуп саналат.[4]

Кыргызстандын экономикасы мигранттардын мекенине жөнөткөн акча каражатына көз каранды. Ал миллиарддаган суммалар өлкөнүн ички дүң продукциясынын 35%ына барабар сумманы түзөт. Бул үчүн ата-эне менен туугандарынын колунда калган балдар башынан өткөргөн зордук-зомбулук менен кунун төлөп жаткандай.[5]

Дегеним, акыркы жылдары жаш балдардын үстүнөн болгон кордук менен зордук-зомбулук окуялары дээрлик көбөйүп кетти. Тилекке каршы, ар бир окуянын чоо жайы маалымдалганда эле кордук көргөн бала мигранттын баласы экени айтылат. Бул албетте өкүнүчтүү. Ата-эне мээримин сагынып турган балдарга зомбулук көрсөтүп, зөөкүрлүк менен зордуктаган окуялар үрөйдү учурат.

Тагдырдын «өгөй» балдары

Айта кетчү жагдай, Кыргызстанда зордук-зомбулукка кабылган балдардын баары эле мигранттардын балдары эмес. Тескерисинче, айрым учурларда жаш балдар өз жакындарынын зомбулугуна кабылган учурлар да көп. Мисалы, 2018-жылы Кыргызстанда жашы жете элек 13 бала зордук-зомбулук менен өлтүрүлгөн. Алардын ичинен жетөөсү жакын тууганадарынан зордук көргөнү айтылат. Ал эми жалпы республика боюнча 136 баланын кордук көргөн фактысы катталган. Адистердин айтымында, 2018-жылы жаш балдарды кордоп-зордуктоонун эң оор түрү көп болгон.

> *«3 наристени энелери өздөрү өлтүргөн. Эки факты боюнча апалары өзүн да балдарын да өлтүрүү аракетин көрүп, тилекке каршы, ал эки учурда тең жаш балдар көз жумган. Жашы жете элек эки бала мушташуу учурунда каза тапкан», – деп билдирет өлкөнүн массалык маалымат каражаттарына берген биддирүүсүндө ИИМдин жашы жете элек балдар менен иштөө бөлүмүнүн башчысы Азамат Абдрахманов.*[6]

Кыргызстандын кылмыш кодексинде балдарга карата болгон зордук-зомбулукту жазалоо боюнча өзүнчө берене каралган эмес. Моралдык жактан жана денеге оор жаракат келтирүү менен зордук-зомбулук көрсөтүү – киши өлтүрүү, зордуктоо жана ур-токмокко алуу сыяктуу оор кылмыш жасаган менен барабар жазаланат.

Бул материалда ата-энеси мигрант болуп кетип, зордук-зомбулукка кабылган балдар туурасында сөз болот. Алыс барбай эле, 2015-жылдын январындагы окуяны эске салсак. Анда эс-учун жоготкон абалда ооруканага түшкөн эки жашар Ибрагимдин окуясы дене бойду титиретип, жүрөктү канаткан. Наристенин ата-энеси ажырашып, апасы мигрант болуп алыска кеткени айтылат. Атасы диний көз караштардан улам даватка кетип, баласын бир тууган агасынын үйүнө убактынча таштап кеткен. Окуя Чүй облусунун аймагындагы Озерное айылында болгон. Көп жолу токмоктолгон бөбөк акыркы жолу сабалганда эс-учун жоготуп, ооруканага жеткирилгенде комага түшүп калган. Бөбөктү текшерген дарыгерлер бала көп жолу зордукталганын айтышкан. Бир нече ай бою ооруканда дарылаеа да наристе толугу менен айыга албай, акыры майып болуп калганы маалымдалды. Азыр Ибрагимдин көзү көрбөйт. Учурда ал өгөй энесинин колунда экени айтылат. Бул окуя коомдо резонанс жараткандыктан, күнөлүүлөр катуу жазага тартылышкан. Ибрагимдин атасынын агасы өмүр бою эркинен ажыратылып, анын аялы 15 жылга абакка кесилген. Баланын атасы да күнөлүү деп табылып, 2 жылга түзөтүү колониясына жөнөтүлгөн.[7]

Андан кийин 2015-жылдын декабрь айында мектепке кетип бара жаткан 7 жашар Тахмина жерге кулап түшүп, ооруканага жетпей жан берген. Ал апасынын Базар-Коргондогу эжесинин үйүндө жашачу. Андан бир күн мурун кыздын апасынын бир тууган эжеси катуу сабаганы аныкталган. Эжеси күйөөсү менен урушуп кетип «сабак окубайсың« деген шылтоо менен 1-класстын окуучусун оор темир менен катуу сабаган. Тахминанын апасы кызын бир тууган эжесине калтырып, эки баласын кайын энесине таштап, бир жылдан бери Орусияда иштеп жүргөн күйөөсүнүн артынан кеткенине 3 ай болгон. Камакка алынган эжесине доосу жок экенин билдирип Тахминанын апасы арыз жазуудан баш тарткан.[8]

2018-жылдын май айында Балыкчыда жашаган 33 жаштагы аял эки жашар уулун кайын эжесине таштап, Каракол шаарына иштегени кеткен. Бөбөк шымына сийип алганы үчүн эжеси катуу ур-токмокко алган. Жүрөктү канаткан бул окуя боюнча териштирүү болуп жатканын ММКлар жазышты.[9]

Кызы Орусияда иштеп жүргөн 47 жаштагы таянени 4 жаштагы небереси менен зордуктаган зөөкүр, 7 жаштагы уул небересин муунтуп өлтүрүп, кылмыштын изин жашырыш үчүн үйдү өрттөп жиберген. Каргашалуу окуя Нарында болгон.[10]

2018-жылдын ноябрь айында эки жашар наристе оор абалда Бишкектеги ооруканага келип түшкөн. Уулун курбусуна калтырган эне баласы катуу сабалып, эс-учуна келбей жан берсе да кылмышкерге каршы арыз жазуудан баш тарткан. Баласын «карап тур« деп Орусияга кеткен аял бат эле Кыргызстанга кайтууга аргасыз болгон. Анткени, наристе ур-токмокко алынып каза тапкан.[11]

Мындай үрөй учурган окуялар токтоло элек. Тилекке каршы, азыр да андай фактылар көп. Бул жагдайда ошол кордолгон бөбөктөрдүн көпчүлүгү эмгек мигранттарынын жакын тууганадарына карап туруу үчүн таштап кеткен бала-чакасы экени өкүндүрөт.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Балдарды кордоо жана зордуктоо кылмышы убагында резонанс жаратканы менен убакыт өткөн соң коом тарабынан унутулуп, андан айрым амалдуулар пайдаланып, өз ара келишип-сүйлөшүп алуулардын натыйжасында кылмышкерлер эркиндикте жүргөн фактылар көп эле. Ушундан улам, Кыргыз Республикасында балдардын укугун коргоодо юридикалык жактан чабалдык орун алып, чийки, бышпаган мыйзамдар кабыл алынып жатат деген жыйынтык пайда болууда.

Күчтүү жана акылсыз чоңдордон алсыз бөбөктөр себепсиз кордолуп зордукталганын мамлекеттик органдар жана мекемелер карап турбагандыр. Бирок, айтылган сунуштар менен кабыл алынган иштер жемишин бердиби?

Маселени чечүүгө багытталган иш-аракеттерден натыйжа чыга элек

Жогорку Кеңештин депутаттары, өкмөттүк эмес уюмдар жана өкмөт мүчөлөрү мигранттардын кордолгон балдарынын маселесин чечүү боюнча көптөгөн сунуштарын айтышкан.

Мисалы, парламент депутаты Сагынбек Келдибаев мигранттардын балдарынын көйгөйүн өкмөткө өткөрүп берүү менен жатак мектептерди түзүүнү сунуштаган. Айрымдары бул маселени чет мамлекеттердегидей фостердик үй-бүлө институтун түзүү менен чечсе болот дейт.

Foster care (англ.) (патронаждык (колдоочу) тарбия) – фостердик үй-бүлө деген, жашы жете элек кароого муктаж балдар убактынча кабыл алган үй-бүлөдө жашашат. Же болбосо үй-бүлөлүк балдар үйүндө кароого алынат. Балага кеткен чыгымды мамлекет төлөп берет.

Кыргызстанда фостердик үй-бүлө институту өнүгүп жатканын Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлигинин үй-бүлөнү жана балдарды коргоо башкармалыгынын башчысы Жаңыл Жумабаева айтты.

«Фостердик үй-бүлө боюнча жобо 2012-жылы кабыл алынганы менен 2014-жылы гана жакшы иштей баштады», – деди ал.

Жаңыл Жумабаеванын айтымында, учурда 9 фостердик үй-бүлөдө 17 бала тарбияланып жатат. Ал фостердик үй-бүлөдө каралып жаткан балага мамлекет тарабынан ай сайын 6 миң сом төлөнүүдө.[12]

«Чет өлкөлөрдө жетим балдар үчүн фостердик үй-бүлө институттары бар. Ал жакка ата-энеси акча төлөп берип, келгенче каратса болот. Мигранттардын балдары жетим эмес, бирок ата-энеси келгиче жетимдей эле жашап калышат. Баланы жөн эле карап койбостон аларга туура тарбия, багыт берип билим алуусун, ден соолугун да көзөмөлдөп туруш керек. Буга фостердик үй-бүлө ылайыктуу. Эгер мамлекет ушундай нерсени колдосо, ага бюджеттен деле каражат бөлүүнүн кажети жок болмок», – деп белгиледи журналисттерге берген интервьюсунда экономикалык серепчи Искендер Шаршеев.[13]

2017-жылдын май айында «Үй-бүлөлүк зордук зомбулуктан коргоо жана коопсуздук жөнүндөгү» мыйзам кабыл алынган. Ал мыйзамды аткарыш үчүн милиция кызматкерлери гендердик сезимталдык (гендерная чувствительность) боюнча окуулардан өтүүгө мажбур болушту. Антпесе, алардын баары үй-бүлөдөгү зомбулук бул ошол бүлөөнүн ичиндеги жеке мамилелер, ага кийлигишүү туура эмес деп эсептешчү. Мыйзамга ылайык, үй-бүлөдө зомбулук болгону жөнүндөгү ар бир маалыматка милиция көңүл бөлүп, зөөкүрдүн жабырлануучуга жолошуна тыюу салган коргоо ордерин бериш керек. Ордер 3 күнгө берилет же аны узартса да болот. Ошондой эле ал ордерди иш сотко өткөн учурда далилдөөчү документ катары колдонсо болот. Бирок, бул мыйзам кылмыш окуяларына багытталбай, үй-бүлөлүк зомбулук оор түргө өтүп кеткичекти зордукту алдын алууну көздөгөн аракет болчу. Кагаз жүзүндө мыйзам мыкты көрүнгөнү менен иш жүзүндө бардык кемчиликтерди эске алганда документ чийки жазылып калгандай. Жада калса коомдук угуулар да өткөрүлбөй мыйзам шашылыш кабыл алынып калганы маалымдалды.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Коңшу мамлекеттердеги практика кандай?

2018-жылдын 1-январынан тартып коңшу Казакстанда жаш балдарды зордуктаган зөөкүрлөрдү химиялык жол менен бычууга уруксат берген мыйзам күчүнө кирип иштей баштады. Химиялык жол менен бычуу – бул жаш баланы кыргыздын салты менен сүннөткө отургузуу эмес. Бала зордуктаган кылмышкерге дары-дармектер берилет, тагыраагы 3 айда бир ийне сайылат. Ал эркектин сексуалдук каалоосун төмөндөтөт. Аны менен бирге адамдын эс тутуму азайып, депрессияга кабылат. Бул дары каражатын алган адамдарда инсульт жана инфаркт болуп, жан берүү тобокелдиги жогору болот. Андан тышкары кант диабетин пайда кылып, бөйрөктө таш көбөйөт. Дарынын зыяндуулугунан улам адам бат семирип кетет жана чачтары түшүп, булчуң эттери жоголо баштайт.[14]

Казакстандагы педофилдерге каршы өтө катаал шарттар каралган: алар эч качан шарттуу түрдө кесилбейт, баланын ата-энеси менен өз ара келишип алуу такыр мүмкүн эмес жана шарттуу түрдө мөөнөтүнөн мурда бошотулбайт. Белгиленген жаза мөөнөтүн өтөп камактан бошогондордун артынан 3 жыл бою тыкыр көзөмөл жүргүзүлөт. 2019-жылдын ноябрь айында Казакстандын укук коргоо органдары жаш балдарды зордуктаган зөөкүрлөргө карата жазаны күчөтүүнү сунушташты. Эгерде мурда жаш балдарды зордуктаган зөөкүрлөр 15-20 жылдан жана андан ашык мөөнөткө абакка кесиле турган болсо, эми 20 жылга камалат же кылмыштын өтө оор түрүнө жараша өмүр бою эркинен ажыратылат. Зордуктоо беренеси Казакстанда мындан ары оор кылмыштарга кирет. Бул мыйзам долбоорун Казакстандын парламенти биринчи окууда жактырды.[15]

Орусия Федерациясында балдарга карата көрсөтүлгөн кордук менен зордуктоого айыпталгандар 4 жылдан 20 жылга чейин абакка кесилет. Педофил экинчи жолу 14 жашка чейинки баланы зордуктаган болсо анда өмүр бою эркинен ажыратылат. Ошондой эле химиялык жол менен бычууга мажбурланат. Мындай медициналык чаралар сөзсүз түрдө медициналык-психиатриялык экспертизалардын негизинде соттун чечими менен ишке ашат. 2018-жылы Орусиянын Мамлекттик Думасы педофилдерге каршы жазаны күчөтүүнү сунуш кылды. Анда 14 жашка чейинки балдарга болгон сексуалдык мүнөздөгү кылмыштар үчүн өмүр бою эркинен ажыратуу каралган.[16]

Педофилдерди бычууга өкүм берүү практикасы Франция, Германия, Улуу Британия жана Америка Кошмо Штаттарынын айрым аймактарында бар. Жогорудагы Европа өлкөлөрүндө жаш балдарга каршы сексуалдык кылмышка баргандарды бычуу практикасы колдонулган соң педофилдер катышкан окуялар дээрлик 50% азайган. Европа өлкөлөрүндө да башка мамлекеттердей эле педофилдерди химиялык жол менен бычуу бирдей эле жүргүзүлөт. Эгер педофилдин жаза мөөнөтү аяктай элек болсо анда эмдөө улана берет.[17]

Көйгөйдү чечүү үчүн Балдардын акыйкатчысы керек

Кыргызстанда балдарга карата көрсөтүлгөн кордук, зордук-зомбулук окуяларынын коомго кенен тарашына жана эл арасында резонанска айланышына жараша гана кылмышкерлер катуу жазаланып жаткандай. Социалдык тармактардан көп айтылган, үрөй учурган окуялар боюнча гана сот иштери аягына чыгып жатканын байкаса болот. Бирок, мындай учурлар өтө аз. Бир-эки жолу гана массалык маалымат каражаттарында жазылып байкалбай калган окуялардын арты, эки тараптын өз ара келишип-сүйлөшүп алуусунан улам кылмыш иши кыскарып же зөөкүр бат эле эркиндикке чыгып кеткен фактылар, тилекке каршы, көп. Мындай учурда баланын укугун тебелеп кордоо, алсыз бөбөктөрдү зордуктап зомбулук көрсөтүү токтоп калбай, тескерисинче, улана берет. Андыктан, балдардын укугун коргоодо козголгон ишти аягына чейин жеткирип, зөөкүрдүн татыктуу жаза алышы үчүн эффективдүү юридикалык жардам көрсөтүү талап кылынат.

Мен тажрыйбалуу журналист, эне жана кайдыгер эмес жаран катары алыста мигрант болуп жүргөн ата-энесинин мээримин сагынып, алардан колдоону зарыгып күтүп, коргоп калуусун үмүт эткен балдардын укугун коргой турган, конкреттүү иш алып барган, ал ишмердикти коомго ачык жана так көрсөткөн атайын кызматтын түптөлүшүн сунуш кылат элем. Аёосуз зордукталган бөбөктөр жөнүндө акыркы 3-4 жыл ичинде социалдык тармактарда жана массалык маалымат каражаттарында айтып-деп, Балдар акыйкатчысы тез арада түзүлүшү керек деген ой-пикиримди талап катары көп эле жолу көтөргөм.[18]

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Бул оюма айрым жарандар жана өзүмдүн эле кесиптештерим каршы болгону таң калтырат. Балдардын укугун коргоого кайдыгер мамиле кылгандар бар экени жүрөктү оорутту. Алар өз каршылыгын дагы бир чиновниктердин армиясын түзүүнүн кажети жок экендиги менен түшүндүрүшөт. Бул, элдин бийликке, аткаминерлерге болгон ишениминин азайышы деп түшүнсө болот. Себеби, алардын айтымында, ансыз деле Акыйкатчы институтунда атайын балдар бөлүмү иш алып барып жатат. Эгер андай болсо, анда массалык маалымат каражаттарынан же ошол эле социалдык тармактардан Акыйкатчынын балдар бөлүмүнүн жасап жаткан иштеринин жыйынтыктары көрүнөт эле да? Же болбосо, коомдо резонанс жараткан балдар өлүмү, кордук, зордук-зомбулук көрсөткөн оор кылмыштардын ар бири боюнча билдирүүлөр болуп же жасалып жаткан иштери туурасында отчеттор берилип турушу керек эле да? Акыйкатчы балдар укугу тургай коомдун нааразычылыгын пайда кылган саясий куугунтуктоолор боюнча да өз ой-пикирин айта албагандыгы, чала иш алып барып жаткандыгы айтпаса деле көрүнүп турат.

Балдар – биздин келечегибиз. Ата-энеси алыска кетип, мигрант болуп эмгектенип жүргөндө аларды сагынып, мээримине зар болуп психикалык жактан жабыр тартып жаткан наристелерди жөн койбой, чоочун болобу, жакын туугандарыбы же өзүнүн чоң ата, чоң энеси болобу өгөйлөп, кордоп, зордуктап зомбулук көрсөтүү – бул ашыкча адамгерчиликсиздик жана кылмышкерлерге карата жазалардын аягына чыкпашы. Ошондой эле мамлекеттин мигранттардын балдарынын көйгөйүнө болгон көңүл кош мамилеси.

Буга далил катары, 2019-жылы Кыргызстанда Бизнес акыйкатчынын пайда болушун айтсак болот. Мамлекет жетекчилигинин пикиринде мигранттардын кордолгон балдарынун укугуна караганда ишкерлердин укугу аёосуз бузулуп жатыптыр.

Жогоруда жазылган окуяларды жана келтирилген жүйөөлөрдү эске алып, Кыргызстанда бардык укук коргоо органдарында, сотто жана күнүмдүк турмушта балдар укугун жогорку деңгээлде жана тез арада коргогон атайын кызматтын же болбосо Балдар акыйкатчысынын пайда болушу зарыл.

Кыргызстанда балдарды кордогон, зордуктап зомбулук көрсөткөндөргө карата жаза мөөнөтү кодексте туура көрсөтүлгөнү менен ал сот иштери аягына чыкпай келет. Өлкөбүздө Балдар акыйкатчысы түзүлүп калса, ар бир кайрылуулар менен иштеп, сот иштери жана кылмышка жараша зөөкүрдүн жазаланышы тыкыр көзөмөлгө алынат эле. Балдар акыйкатчысы Кыргыз Республикасынын Президентинин же болбосо Жогорку Кеңештин алдында түзүлүп, өзүнүн жобосу, нормативдик расмий документтери жана жогорку укуктары аркылуу мамлекеттин атынан (!) кылмышкердин жазаланышы боюнча ишти аягына чыгарып, башкаларга үлгү же эскертүү болушу үчүн коомго ишмердик боюнча ачык жана так маалыматтарды берип турат. Балдар акыйкатчысы зордукталган же кордолгон баланын ата-энесинин же укук коргоочулардын арызын күтпөй эле, Кыргыз Республикасынын атынан кичинекей жарандардын укугун коргой берет.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Колдонулган булактар

1 Акипресс, 20-ноябрь 2019-жыл, «В истории нашего народа дети всегда занимали особое место, - спикер Д. Джумабеков», *https://kg.akipress.org/news:1578777/*, маалымат 2019-жылдын 20-ноябрында алынды.

2 Таалайгүл Усенбаева, «Баласын таштап, чет өлкөгө кетип жаткан ата-энелер үчүн жаңы мыйзам. Чоо-жайы», 28-декабрь 2018-жыл. *https://sputnik.kg/analytics/20181228/1042656109/migranttardyn-baldarynyn-ukugun-korgoo.html*, маалымат 2019-жылдын 20-ноябрында алынды.

3 Наргиза Рыскулова, «Цена миграции. В Кыргызстане растет поколение детей без родителей», 2-апрель 2019-жыл. *https://www.bbc.com/russian/features-47773112*, маалымат 2019-жылдын 21-ноябрында алынды.

4 Таалайгүл Усенбаева, «Миллиарддап акча салган мигранттардын кор болгон балдары. Көйгөйдөн арылуу жолу», 3-май 2019-жыл. *https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html*, маалымат 2019-жылдын 21-ноябрында алынды.

5 Таалайгүл Усенбаева, «Миллиарддап акча салган мигранттардын кор болгон балдары. Көйгөйдөн арылуу жолу», 3-май 2019-жыл. *https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html*, маалымат 2019-жылдын 21-ноябрында алынды.

6 Sputnik, «Больше половины детей в КР страдают от насилия — мнения о ситуации», 31-январь 2019-жыл. *https://ru.sputnik.kg/press_photo/20190131/1043129780/nasilie-deti-situaciya-kyrgyzstan.html*, маалымат 2019-жылдын 22-ноябрында алынды.

7 Малика Баяз, «Видео: Изнасилованный двухлетний мальчик из Озёрного «потерял зрение»», 15-февраль 2015-жыл, *https://kloop.kg/blog/2015/02/11/video-iznasilovannyj-dvuhletnij-malchik-iz-ozyornogo-poteryal-zrenie/*, маалымат 2019-жылдын 22-ноябрында алынды.

8 Sputnik, «Гибель девочки в Базар-Коргоне: все время твердила, что скучает по маме»,11-декабрь 2015-жыл. *https://ru.sputnik.kg/video/20151211/1020823794.html* маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

9 Аида Джумашова, «Семейное насилие. Почему детей жестоко бьют», 7-июль 2018-жыл. *https://24.kg/obschestvo/90040_semeynoe_nasilie_pochemu_detey_jestoko_byut/*,маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

10 Наргиза Рыскулова, «Цена миграции. В Кыргызстане растет поколение детей без родителей», 2-апрель 2019-жыл. *https://www.bbc.com/russian/features-47773112*, маалымат 2019-жылдын 21-ноябрында алынды.

11 Таалайгүл Усенбаева, «Миллиарддап акча салган мигранттардын кор болгон балдары. Көйгөйдөн арылуу жолу», 3-май 2019-жыл. *https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html*, маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

12 Анастасия БЕНГАРД, «Фостерные семьи в Кыргызстане получают зарплату в 6 тысяч сомов»,17-май 2017-жыл. *https://24.kg/obschestvo/51946_fosternyie_semi_vkyirgyizstane_poluchayut_zarplatu_v6_tyisyach_somov/*, маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

13 Таалайгүл Усенбаева, «Миллиарддап акча салган мигранттардын кор болгон балдары. Көйгөйдөн арылуу жолу»,3-май 2019-жыл. *https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html*, маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

14 Екатерина Алиева, «В Казахстане вступает в силу закон о химической кастрации педофилов»,1-январь 2018-жыл. *https://www.zakon.kz/4896729-v-kazahstane-vstupaet-v-silu-zakon-o.html*, маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

15 Данияр Айсаров, «Уголовную статью за сексуальные домогательства хотят ввести в РК. Разбираем новый законопроект», 18-сентябрь 2019-жыл. *https://informburo.kz/cards/ugolovnuyu-statyu-za-seksualnye-domogatelstva-hotyat-vvesti-v-rk-razbiraem-novyy-zakonoproekt.html*, маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

16 Галина Мисливская, «Новый пакет антипедофильских законов разработают к концу года»,30-октябрь 2018-жыл. *https://rg.ru/2018/10/30/novyj-paket-antipedofilskih-zakonov-razrabotaiut-k-koncu-goda.html*, макала 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

17 Факти Украина, «Химическая кастрация: что это, для кого применяется и где разрешена»,11-июль 2019-жыл. *https://fakty.com.ua/ru/ukraine/20190711-himichna-kastratsiya-shho-tse-dlya-kogo-zastosovuyetsya-i-de-dozvolena/*, маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

18 24.kg, «Журналист: Депутаттарга бөлүнгөн миллиарддарды балдардын билимине жумшасак», 1-ноябрь 2019-жыл. *https://24.kg/kyrgyzcha/133880_jurnalist_deputattarga_bolungon_milliarddardyi_baldardyin_bilimine_jumshasak_/*, маалымат 2019-жылдын 23-ноябрында алынды.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Кыргыз мигрант кыз-келиндерди жергиликтүү масс-медиа кандай чагылдырып жатат?

Мээрим Самиева

Миллиондун тегерегиндеги кыргызстандыктар мекенден алыс чет жерде эмгек мигранты болуп жүрөт. Анын жарымына жакыны ар кандай курактагы аялдар. Алакандай эли бар Кыргызстан үчүн бул чоң цифра. Анан калса, мигранттардын жылына өлкөгө которгон миллиарддаган акчасы Кыргызстандын ички дүң продукциясынын үчтөн бир бөлүгүнө барабар. Мындан улам, мамлекеттик деңгээлде коомдук пикир пайда кыла билген, интернет айдыңында көп окурманы бар ири жергиликтүү масс-медиалар (ЖМК) үчүн миграция темасы өтө актуалдуу.

Жергиликтүү масс-медиаларда күнүгө кыргыз мигранттары тууралуу ар кандай жаңылыктар байма-бай чыгып турат. Мекенде калган мигранттын жакындары, деги эле кыргыз коомчулугу интернетке чыккан маалымат аркылуу мигранттын турмушун элестеткенсийт.

Ааламдашкан дүйнөдө интернет аркылуу чыккан ЖМКлардын орду чоң экени талашсыз. Айрыкча, кайсы бир массалык медиа каражатына (ММК) чыккан маалымат көз ачып жумгуча коомго тарап, кайсы бир жагдай, адамдар тобу тууралуу коомдук пикир тез эле жаралып калат. Тилекке каршы, журналисттик макаланын таасири коомдун кайсы бир катмарына кандайдыр бир деңгээлде зыян келтириши мүмкүн.[1] Америкалык изилдөөчү Роберт Энтмандын «медиафрейм» же болбосо «калыпка салуу, рамкага киргизүү» теориясына ылайык, медиа адамдардын кантип ой жүгүртүшү керектигине таасир этет, башкача айтканда ЖМК белгилүү бир теманы чагылдырууда анын кайсы бир өңүтүнө басым жасап, башка өңүтүн көз жаздымда калтырат. Журналисттер тарабынан колдонулган фреймдин таасиринин натыйжасында коомчулукта белгилүү бир тема тууралуу кандайдыр бир пикир жаралат. Ал пикир калыптанган стереотипти бекемдеши же акырындап өзгөртүшү ыктымал.[2]

Кыргыз мигрант кызы дегенде эле дароо оюңузга эмне келет? Деги эле мигрант деген сөздүн өзү сизде кандай ассоциация жаратат? Балким, көз алдыңызга дароо оор абалда иштеген жана жардамдын бардык түрүнө муктаж аялзаты же ортомчуга алданган, сойкуга айланган кыргыз кызынын элеси келеби? Коомдо мындай образды жаратууга ММКлар кандай «салым» кошуп жатат?

Кыргыз коомчулугунда чет жерге чыккан жалгыз бой кыз-келиндер башка улуттун өкүлдөрү менен жүрөт, «бузулган сойкулар», төрөп баласын таштап кеткен «күкүк» энелер деген пикирлер 2010-жылдары абдан жайылган эле. Ага кыргыз кыздарынын жүрүм-турумун тескеген «патриоттордун» кылыктары себепчи болгон. Муну социалдык тармактардагы комментарийлер тастыктап турат. Ансыз да кыргыз коомунда чет жерде иштеген мигрант кыз-келиндердин кадыр-баркы түшүп, стигматизациялоого дуушар болуп турганда, кыргыз масс-медиаларында чыккан бир беткей, стереотиптүү, негативдүү өңүттө чагылдырылган жаңылыктар какаганга муштаган кылып жаткан жокпу?

Кыргыз масс-медиасы мигранттарды кантип сүрөттөйт?

Бул суроолорго жооп издөө максатында, интернет айдыңында Кыргызстанда жана чет жерде жүргөн кыргызстандыктар тарабынан көп окулган, ошондой эле социалдык тармактарда миңдеген окурманы бар деп эсептелген үч ири медиа компаниянын, Азаттык Үналгысынын (Азаттык), Кактус медианын (Кактус) жана Спутник Кыргызстан (Спутник) сайттарынын материалдары каралды. Кактус жалаң гана орус тилинде макалаларды жазса, Азаттык менен Спутник кыргыз жана орус тилинде макалаларды жарыялашат. Бул макалага Азаттык жана Спутник сайттарынын кыргыз тилиндеги материалдары кирди. Жогоруда аты аталган сайттар башка ЖМКларга салыштырмалуу миграция темасына көбүрөөк көңүл бурганы менен өзгөчөлөнүштү. 2018-жылдын январь айынан тартып 2019-жылдын ноябрына чейин эки жылга жакын аралыкта миграцияга байланыштуу жазылган макалалар каралып, анын ичинен кыргыз мигрант кыз-келиндер тууралуу макалалар изилдөөнүн өзөгүн түздү. Азаттыктан (azattyk.org) жана Спутниктен (sputnik.kg) жана Кактустан (kaktus.media) кыз-келиндерге байланыштуу

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

макалаларды топтоо үчүн «миграция», «мигрант» ачкыч сөздөрү колдонулду.

Изилдөөгө алынган ЖМКлардагы миграция тууралуу макалалардын жалпы саны 1-таблицада көрсөтүлдү.

1-таблица. Макалалардын саны

ЖМКнын аталышы	2018-жылы	2019-жылы
Азаттык үналгысы	320	220
Кактус медиа	94	86
Спутник Кыргызстан	248	195

Миграция темасында жазылган макалалардын ичинен кыз-келиндерге тиешелүү макалалар, жаңылыктар, видео материалдар тандалып алынып каралды.

Жалпы материалдарды чогулта келгенде, 2018-жылдын январь айынан 2019-жылдын ноябрь айына чейин Азаттык мигрант кыз-келиндер тууралуу 32 макала жарыялаган болсо, Кактус 20, ал эми Спутник 10 жаңылык жазган.

Андан соң жалпы 62 макала темасы жана мазмунуна жараша категорияларга бөлүнгөндө үч вебсайттан тең алынган жалпы материалдар 11 теманын тегерегинде жазылганы белгилүү болду. Ал 2-диаграммада берилди.

1-диаграмма. Мигрант кыз-келиндер тууралуу материалдардын категориялары

Негизинен кыз-келиндер миграциясына байланышкан макалалардын көпчүлүгү негативдүү өңүттө чагылдырылганын байкоого болот. Эки жылда жазылган материалдардын ичинен бир гана Спутникте Түркиядагы ийгиликке жетишкен мигрант айым тууралуу бир маек берилген. Аты аталган үч ЖМК тең эки жылдын ичинде чет жерде сойкулукка кабылган, жыныстык кулчулуктан куткарылган жана өз ден соолугуна кайдыгер карагандыктан же башка себептер менен ооруп калган кыргызстандык кыз-келиндер, окубай иштеп жүргөн жаш өспүрүм кыздар тууралуу басымдуу кеп кылышкан.

Азаттыкта эки жыл ичинде жарык көргөн жалпы 32 материалдын 24үндө Түркиядагы жана 8инде Орусиядагы мигрант кыз-келиндер тууралуу жазылган. Түркиядагы мигрант аялдар тууралуу жаңылыктардын көптүгү акыркы жылдары кыз-келиндердин аталган өлкөгө миграцияга кетишинин көбөйүшү менен байланыштырса болот. Андагы мигрант кыз-келиндер тууралуу макалалардын каарманы ортомчуга алданып калган, визасыз эмгектенген, сексуалдык кулчулукка кабылып запкы жеген, ден соолугуна кайдыгер карап ооруп калган, оор турмуштун айынан өзүнө кол салган, депортацияланган, ур-токмокко алынгандар. Ошондой эле, ме-

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

диаматериалдардын басымдуу бөлүгүндө мигрант кыз-келиндер жардамга муктаж курмандык катары көрсөтүлүп, окурмандарда аёо сезими жаратат. Ага айрымдарынын аталыштары мисал болот: «Кыргыз кыздарын Түркияга түрткөн турмуш»[5], «Түркия: мигранттын жүгү жана бугу»[6], «Миграция аялды да аябайт»[7], «Ортомчуларга жем болгон мигранттар»[8], «Түркия: сойкулук торуна чалынган кыз-келиндер»[9].

Азаттыкта Орусияга кеткен мигрант кыз-келиндер тууралуу байма-бай жаңылыктар чыгып турат. Акыркы эки жылда чыккан макалаларда окуусун таштап, иштегени кеткен эселектерге басым жасалган («Окуудан калып Орусияга кеткен көчөт кыздар»[10], «Орусияга иш издеп барган өспүрүмдөр»[11]). Эмгек миграциясына барган өспүрүмдөрдүн сексуалдык, психологиялык басымга кабылып, маянасын алалбай алданып жана оор шарттарда жумуш иштеп жүргөнү баяндалат.

Азаттыктан айырмаланып *Кактус* Казакстандагы жана Орусиядагы мигрант кыз-келиндер тууралуу жазган. Өзгөчө көңүл бурган темалар төрөп баласын таштап кеткен келиндер, сексуалдык кулчулукка кабылгандар жана эмгек кулчулугу болуп эсептелет. Москвада 15 жашар кыргыз кыз өлүк наристе төрөгөнүн же 23 жаштагы Нургүл баласын үйүндө төрөп, анын айтуусу боюнча, перзенти өлүк төрөлүп, аны таштандыга ыргытып койгон жеринен полиция кармап, азыр убактылуу кармоочу жайда иши териштирилип жаткан материалдар камтылган[12]. Ошондой эле, Кактус Казакстанда жумуш иштеп жүргөн мигрант кыз келиндер бир нече адамдардын тобу тарабынан зордуктоого кабылып жаткандарына басым жасаган. «Кантип кыргызстандык мигрант кыз-келиндер зордуктоого кабылып жатат» деген материалда зордуктоодон качуу максатында кыз-келиндер туш келген жигитке турмушка чыгып, запкы жегенин жана мекенине кайтып келген мигрант кыз-келин сойкуга барабар эсептелгени баяндалат[13].

Спутник сайтында мигрант кыз-келиндерге арналган медиа материалдар анча көп эмес. Ал Азаттык сыяктуу Орусиядагы жана Түркиядагы мигранттар тууралуу кеп кылат. Кактус Орусияда төрөп перзентин таштагандар тууралуу жазса, Спутник ошол мигрант кыз-келиндер тарабынан ташталган балдардын Кыргызстанга кайтарылуусуна басым жасаган. «Мигрант кыз-келиндер Москвада таштап кеткен 6 бала Кыргызстанга кайтарылды»[14], «Энесине 10 айдан кийин кайтарылган ымыркай» аттуу материалдар мисал боло алат[15]. Мындан тышкары, Түркияга кеткен мигрант кыз-келиндер ортомчуларга алданып, сексуалдык кулчулукка кабылып кыйналып жатканы көрсөтүлгөн. Кыздар бир айдан кийин жумуштан чыгып, дискотека барып, түрктөр менен жүрүп ала тургандыгын «Миграция азабын тарткан Түркиядагы кыргыз кыздары» аттуу материалда айтылат[16].

Спутниктин «Ийгилик изин тапсаң да топурак тартат экен. Түркияны жерлеген кыргыз кызы» аттуу материалы позитивдүү өңүттө жазылган бирден-бир макала[17]. Анда маектин каарманы Сирень Келдибек кызынын ийгиликтүү карьерасы баяндалат. Ал макаладан келип чыккан позитивдүү фреймдерди 3-таблицадан көрүүгө болот.

2-таблица. Масс-медиада мигрант кыз-келиндерге карата колдонулган фреймдер

Фреймдер	Азаттык үналгысы	Кактус медиа	Спутник Кыргызстан
Терс (Негативдүү)	Сойкулуктан куткарылгандар, ортомчуларга жем болгондор, оор жумушта иштеп кыйналгандар, кожоюнунан кордук көргөндөр, таяк жегендер, мыйзамсыз эмгектенгендер, алдангандар, жарандык никеде жашагандар, абакта отургандар, муунуп алгандар, укугун билбегендер, төрөткө камылгасы начар, ден соолугун ойлобогон мигранттар, депортациялангандар, бөтөн жерде төрөгөн эселектер	Баласын таштандыга ыргыткандар, сексуалдык кулчулуктан бошонгондор, күйөөсүн таштап кеткендер, бузулгандар, зордукталгандар өлтүрүлгөндөр	Алдамчы кыздар, жалкоо кыз-келиндер, жеңил ойлуу кыздар

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Фрейм-дер	Азаттык үналгысы	Кактус медиа	Спутник Кыргызстан
Бейтарап (Нейтралдуу)	Медициналык жактан камсыздандырылбагандар, дайынсыз жоголгондор, саламаттыгынан каза болгондор, бала багуучу өспүрүмдөр, ооруп калгандар	Каза болгондор	
Оң (Позитивдүү)			Ийгиликтүү аял, башкаруучу аял, жогорку билимдүү, кадыр-барктуу, үй-бүлөсү толук, бизнес жаатындагы адис
Колдонулган стереотиптер, стигматизациялар	«Күкүк» эне, окуудан калган көчөт кыздар, сойкулар, алданып калгандар, уурулукка шектелгендер	Төрөп таштаган, өзүн-өзү коргой албаган, бузулган кыздар, кылмышкерлер, улутту уятка калтыргандар	Баласын төрөп таштап кеткендер, алданып калгандар, түрктөр менен жүрүп кетишкендер

Журналисттер кыргыз мигранттарынын кадыр-баркын түшүрүүгө салым кошуп жатат

Үстүбүздөгү жылдын май айында Эл аралык миграция уюму мигранттарды жана качкындарды ЖМКда чагылдырууда редакциялар олуттуу каталарды кетирип жатканын айтып, журналисттер менен бир нече жолугушуулар өткөн. Уюмдун адиси Жылдыз Ахметованын айтымында, өзгөчө мигрант кыз-келиндер тууралуу маалымат чагылдырууда этият болуу керек.

> «Мигрант кыз-келиндер үйүнө кайтып келгенде кыйынчылыктарга туш болуп жатышат. Анткени ар түрдүү ЖМКлар кыргыз кыздары бузулуп кеткенин, сексуалдык кулчулукка кабылганын жазгандыктан, мекенге кайтканда алар тууралуу стигматизация жаралып жатат. Ошентип, кошуна, үй-бүлө мүчөлөрү тарабынан кодуланып жатышат. Ушул себептерден улам биз журналисттер менен түшүндүрүү иштерин, тегерек столдо талкууларды уюштуруп жатабыз. Акыркы убакта байкашыбызча бир нече редакциялар мигрант кыз-келиндерди чагылдырууда стигматизация алып келбеген, жумшак тил менен жазып калышты. Бара-бара бул кырдаал өзгөрүп, коомчулук мигрант кыз-келиндердин эмгегин баалашат деген үмүттөбүз».[18]

Ошондой эле, Фактчек сайты медиакритика аттуу бөлүмүндө көпчүлүк кыргыз журналисттери кетирген ката деп Би-Би-Си Кыргыз кызматы чыгарган мигрант кыз-келиндерге тиешелүү макаланы сындаган. Анда «Орусияда кыргызстандык мигрант кыз-келиндер таштап кеткен алты баланы Кыргызстанга алып келишти. Учурда балдарын таштап кеткендердин ата-эне, туугандары изделүүдө» деп айтылат. Өз материалында Фактчек балага карата жалгыз эле энесинин эмес, атасынын да жоопкерчилиги эске алынышы керек экенин, журналисттер дайыма мигрант кыз-келиндер балдарын таштап кетти деп жазып, атанын жоопкерчилигин көз жаздымда калтырышаарын айтып сынга алган .

Корутунду

Бул эки жылдын аралыгында жазылган мигрант кыз-келиндерге байланыштуу материалдарда Орусия, Казакстан жана Түркиядагы гана кыз-келиндердин кейиштүү тагдыры чагылдырылган. Ошондой эле, бул өлкөлөргө кеткен мигрант кыз-келиндер социалдык, укуктук, физикалык жактан алсыз жана бул өлкөдө аял мигранты кызмат көрсөтүүчү чөйрөдө гана эмгектенет деген ой пикир жаралат. Мындан башка өлкөгө кеткен же илим-билимде, карьерада бийиктикке жеткен аялдар профили жокко эсе. Мисалга алсак, Түштүк Корея, Бириккен Араб Эмираттары, Америка, Европа өлкөлөрүндөгү мигрант кыз-келиндер жөнүндө макалалар жок.

Мындан тышкары, аталган медиа компаниялардын материалдарында кыз-келиндердин миграциясы өтө кооптуу дегендей белги берет. Түркияга кеткен мигрант кыз-келиндердин образын абдан аялуу катмар түзгөндөй. Анткени алар ден соолугун карабай, ооруп

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

калып, дарыга акчасы жетпеген, кыйналып оор жумушта иштеп акча тапкан, мыйзамсыз жүрүп, ортомчуларга алданып калган, анан калса сексуалдык кулчулукка сатылып кеткен, сабалгандар деп сүрөттөлөт.

Ал эми Орусияга кеткен кыз-келиндердин образы – бул күнүнө 16 саат иштеп, бир бөлмөдө 30 кишиден жашап, аборт кылдырып, баласын таштаган улут трагедиясына айлангандар. Ошондой эле, окуусун таштап үй-бүлөсүн багуу максатында бала багуучу болгон өспүрүм кыздар.

Эл аралык аялдар миграциясын ЖМКда чагылдырууда да өтө кылдаттык менен мамиле кылуу абзел. Кандайдыр бир редакциялык саясаттын же сенсациялык жаңылыктын артынан түшүү менен коомдо негативдүү стереотип жаратып коюсу мүмкүн. Миграция – бул адамдын жеке укугу экендигин унутпоо кажет.

Маал-маалы менен Эл аралык миграция уюму тарабынан өткөрүлүп жаткан журналисттер менен жолугушуулар ЖМКнын тилин бир аз болсо да жумшарткандай. Бирок, бул изилдөөнүн натыйжасында, кыргызстандык мигрант кыз-келиндер тууралуу негативдүү өңүттөгү медиаматериалдар дагы эле басымдуулук кылаары маалым болду. Бул демек, коомчулукка жарнама сыяктуу кайсы бир айнанын брендин көрсөтүп, айтып, жазып, мактай берсең, кардар дүкөнгө барганда так ошол бренддеги айнаны сатып алууну каалайт эмеспи. Ошол сыяктуу мигрант кыз-келиндер тууралуу ЖМКга чыккан жаңылыктар көпчүлүк учурда терс жактан чагылдыра берип, алардын коомдогу образына, жеке кадыр-баркына терс таасирин тийгизүүдө.

Сунуштар:

1. Журналисттерге, редакторлорго ЖМКнын таасири, медиафреймингдин маанисин түшүндүрүү;

2. Ийгилик жараткан мигрант кыз-келиндердин образын көбүрөөк чагылдыруу;

3. Мигрант кыз-келиндер тууралуу материал жазууда өтө этият болуп, эл аралык стандарттарды сактоо.

Колдонулган булактар

1 Elira Turdubaeva, Alena Zelenskaia. Thematic analysis of Kyrgyz and Russian language online news media. Media portrayal of migration from Central Asia, 2018.

2 Druckman, J. N. The implications of framing effects for citizen competence. Political Behavior, 2001.23: 225–256.

3 «Данисте»: Москвадагы мигрант кыз-келиндин тагдыры, https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_russia_migrants_crime/24265846.html, маалымат 2019-жылдын 25-декабрында алынды.

4 стигматизациялоо – миграцияга байланыштуу адамга жарандардын тобуна алардын кадыр-баркын төмөндөтүүчү касиет; стигма - «тамга», «жарлык».

5 Айгерим Акылбекова, Элвира Будайчиева, Кыргыз кыздарын Түркияга төрт-көн турмуш, *https://www.azattyk.org/a/turkey-migrants-woman/29225883.html*, маалымат 2020-жылдын 23-январында алынды.

6 Элвира Будайчиева, Түркия: мигранттын жүгү жана бугу..., *https://www.azattyk.org/a/turkey_kyrgy_migrants_suicide/29739577.html*, маалымат 2020-жылдын 22-январында алынды.

7 Элвира Будайчиева, Түркия: миграция аялды да аябайт, *https://www.azattyk.org/a/central_asian_migrants_in_turkey/29600844.html,* маалымат 2019-жылдын 22-ноябрында алынды.

8 Элвира Будайчиева, Ортомчуларга жем болгон мигранттар, *https://www.azattyk.org/a/kyrgyz_migrants_turkey_issues/30185389.html*, маалымат 2019-жылдын 22-ноябрында алынды.

9 Элвира Будайчиева, Түркия: сойкулук торуна чалынган кыз-келиндер, *https://www.azattyk.org/a/turkey-prostitution-migrants/29783307.html*, маалымат 2019-жылдын 15-ноябрында алынды.

10 Айгерим Акылбекова, Окуудан калып Орусияга кеткен көчөт кыздар, *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_teen_girls_migration/29544237.html*, маалымат 2019-жылдын 15-ноябрында алынды.

11 Лазат Жаныбек кызы, Орусияга иш издеп барган өспүрүмдөр, *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_russia_children_migrants/29541920.html*, маалымат 2019-жылдын 15-ноябрында алынды.

12 В Москве 23-летняя кыргызстанка выбросила новорожденного в коробку для мусора, *https://kaktus.media/doc/398276_v_moskve_23_letniaia_kyrgyzstanka_vybrosila_novorojdennogo_v_korobky_dlia_mysora.html,* маалымат 2019-жылдын 23-декабрында алынды.

13 «Дважды были групповые изнасилования». Как мигрантки из Кыргызстана подвергаются насилию, *https://kaktus.media/doc/377502_dvajdy_byli_gryppovye_iznasilovaniia._kak_migrantki_iz_kyrgyzstana_podvergautsia_nasiliu.html*, маалымат 2019-жылдын 23-декабрында алынды.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

14 Мигрант кыз-келиндер Москвада таштап кеткен 6 бала Кыргызстанга кайтарылды, *https://sputnik.kg/society/20190528/1044485643/rossiya-kyrgyzstan-migrant-bala.html*, маалымат 2019-жылдын 25-ноябрында алынды.

15 Мигрант тагдыры. Энесине 10 айдан кийин кайтарылган ымыркай, *https://sputnik.kg/society/20180802/1040461111/ymyrkay-enesine-10-aydan-kiyin-kaytaryldy.html*, маалымат 2019-жылдын 25-ноябрында алынды.

16 Бармак тиштеп каларың бат эле. Миграция азабын тарткан Түркиядагы кыргыз кыздары, *https://sputnik.kg/migration/20180831/1040841671/turkiyadagy-migrant-kyrgyz-kyzdary.html*, маалымат 2019-жылдын 25-ноябрында алынды.

17 Ийгилик изин тапсаң да топурак тартат экен. Түркияны жерлеген кыргыз кызы, *https://sputnik.kg/society/20181222/1042571231/turkiya-ijgilik-syry-siren.html*, маалымат 2019-жылдын 25-ноябрында алынды.

18 Елена Иванченко, Не навреди: какие ошибки совершают СМИ Кыргызстана, говоря о беженцах и мигрантах?, *http://www.news-asia.ru/view/ks/mass_media/12350*, маалымат 2019-жылдын 25-декабрында алынды.

19 Фактчек, Медиакритика материалов BBC и Sputnik.kg, или Про сексизм в кыргызстанских СМИ, *http://factcheck.kg/ru/post/228*, маалымат 2019-жылдын 25-декабрында алынды.

Орусиядагы масс-медиада кыргыз мигранттарынын чагылдырылышы

Айкерим Сагынбекова

Ааламдашуу убагында миграция эң көп изилденип жана талкуу болуп жаткан тармактардан. Тегерегибиздеги болуп жаткан көйгөйлөрдүн кээ биринин келип чыгыш себебин миграциядан көрсөк, айрым көйгөйлөрдөн улам миграция болуп жатканы аныкталган. Орусиядагы кыргыз мигранттары дагы көңүл бурулушу керек болгон темалардан.

Орусия кыргыз эмгек мигранттарын кабыл алуу боюнча биринчи орунда турат. ФСБнын Московский Комсомолецке берген маалыматында, 2019-жылдын биринчи жарымында 265 миң кыргыз мигрант катталган.[1] Алар өзбек жана тажик мигранттарынан кийинки орунду ээлейт. Орусиядагы кыргыз мигранттарынын көйгөйлөрү ар тараптан изилденсе дагы, массалык маалымат каражаттарында (ММК) кыргыз мигранттары кандай чагылдырылганы туралуу маалымат жок. Орус окумуштуулары ММКдагы мигранттардын образын жалпы изилдешкен, бирок кыргыз мигранттарын бөлүп караган эмес.

ММК «төртүнчү бийлик» катары таанымал жана жалпы элдин аң сезимине болгон таасири күчтүү. Ар түрдүү маалымат, факт, кубулуш тууралуу түшүнүктү калыптандырууда ММК чоң роль ойнойт[2]. Демек, ММКлар орус элинин кыргыз мигранттары тууралуу оюн калыптандырууда орду чоң. Бул макалада Орусиядагы массалык маалымат каражаттарында кыргыз эмгек мигранттары кандай чагылдырылганы талдоого алынат.

Ал үчүн орусиялыктар тарабынан эң көп окулган интернет сайттары тандалып алынды. LiveInternet[3] агрегаторунун маалыматына ылайык, күн сайын жаңылык жазган төмөнкү сайттар алдыңкы беште орун алды. Алар: Московский Комсомолец (МК), РИА жана Комсомольская Правда (КП). 2018-жылдын январь айынан тарта 2019-жылдын ноябрына чейин жарык көргөн материалдар «кыргыз мигранты» ачкыч сөзү менен топтолду.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

1-диаграмма. ММКлардын рейтинги

Новости и СМИ [Россия, сегодня] — Статистика группы, 5 868 сайтов

1	МОСКОВСКИЙ КОМСОМОЛЕЦ 88%	1 838 380
2	Lenta.RU 81%	1 599 758
3	РИА Новости: главные новости часа 85%	1 581 942
4	Рамблер/медиа - главные новости и события в России и мире 80%	1 344 090
5	Комсомольская правда-Digital 76%	1 327 302

Ондогу канча адам киргени, аттарынын жанындагы орусиядан кирген окурмандардын проценти

Контент анализ: мигрантты оң жактан чагылдырган бир да материал жок

Жаңылыктардын саны, мүнөзү жана кандай сөздөр менен чагылдырылганы материалдын контент анализин түздү. Жогоруда белгиленген ачкыч сөз аркылуу 75 жаңылык табылды: алардын ичинен 43 макала МКда, 22си КПда жана 10 материал РИАда жарык көргөн.

2-диаграмма. Макалалардын саны

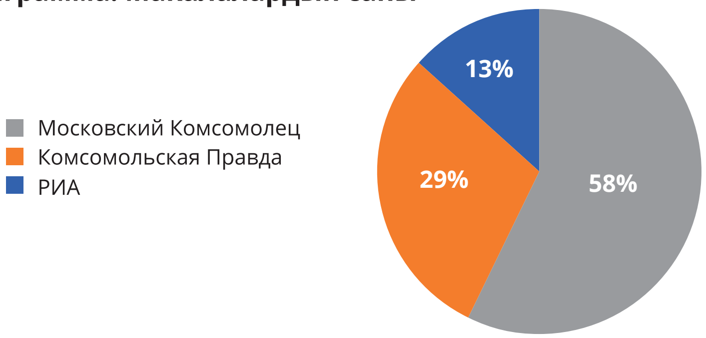

Бул материалдардын 70% кыргыз мигранттары жөнүндө Борбордук Азиянын башка өлкөлөрүнөн барган мигранттар менен бирге сөз болгон. 30% гана өзүнчө кыргыз мигранттары тууралуу талкуу болгон. РИАда чагылдырылган жаңылыктар көбүнчө жалпыланган болсо, КПда кыргыз мигранттары менен болгон көйгөйлөрдү Орусиянын бийлиги чечпей жаткандыгын көрсөтүүгө басым жасалган. Ал эми МКдагы жаңылыктарда түз эле мигранттарга басым жасалат. ММКларда кыргыз мигрантын оң жагынан чагылдырган кабар жарык көргөн эмес. Кыргыз мигранттары туурасында РИАда 5 терс жана 5 бейтарап (нейтралдуу); КПда 10 терс, 12 бейтарап; МКда болсо 30 терс, 13 бейтарап материал чыккан.

3-диаграмма. Кыргыз мигранттар тууралуу жанылыктар

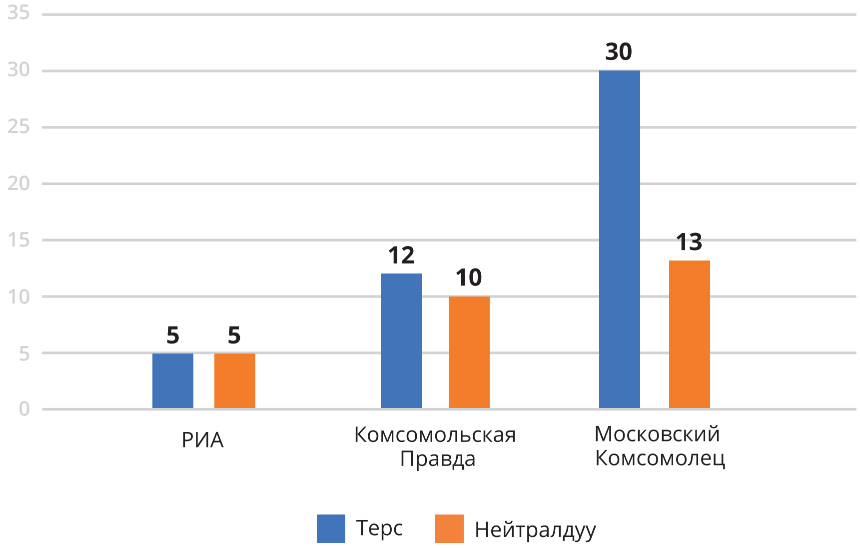

60% терс мүнөздө жарык көргөн жаңылыктарда мигранттар тарабынан жасалган зордук-зомбулук жана кылмыштар сөз болот. 40% бейтарап жаңылыктар болсо эч кандай басым жасалбастан сүрөттөлгөн окуялардан турат. Эч бир жаңылыкта кыргыз имиджин көтөргөн, мисалы, кыргыз мигранттарынын орус экономикасына кошкон салымына же жасаган жакшы иштерине байланыштуу маалымат камтылган эмес.

Талдоого алынган макалалардын көпчүлүгүндө кыргыз мигранттарынын терс жүрүм-турумдары чагылдырылган. 2019-жылы март айында Якутияда «кыргыз мигранттары тарабынан жергиликтүү бир аялды зордуктаганы» жана кийин якут элинин көтөрүлүшүнө

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

себеп болгон окуя, колдо болгон жаңылыктардын 26% түзөт. Айтылган кабарлардын 25% кыргыздар тарабынан жасалган жол кырсыгын, жаңжалдарды жана өлүмгө алпарган кылмыштарды баяндайт. Радикализм жана терроризмге 4 макала арналган.

Мигранттардын жеке өзүнө эмес, кандайдыр бир социалдык топко көбүрөөк басым жасалган. Орусиялык ММКларда кыргыз эмгек мигранттары үнсүз жана көрүнбөгөн адам катары чагылдырылган. Бардык макалаларда кылмыш кылган кыргыз мигранттарынан же анын жактоочусунан интервью алынган эмес. Айрым учурларда гана жаш курагы айтылган. Мигрант экендигине, келген мамлекетине жана улутуна басым жасалган. Аты-жөнү, үй-бүлөлүк статусу же билими тууралуу маалымат табуу кыйын. Материалдар орусиялыктардан («өздөн») болгон «бөтөнчөлүгүн» көрсөтүү үчүн жазылганын айтууга болот.

Кыргыз мигранттарга карата колдонулган сөздөр: азият, мыйзамсыз адам (нелегал), гастарбайтер жана Борбор Азиядан келгендер (выходцы из ЦА). Албетте, бул сөздөр жөнөкөй көрүнгөнү менен ММКда терс мааниде, кемсинтүү жана басмырлоо максатында берилген.

Эң көп кайталанган сөздөр: нелегал жана гастарбайтер. Кыргызстан ЕАЭБге киргенден кийин «нелегал» сөзү кыргыз мигранттарга карата колдонулбай тургандыгын үй-бүлөнү пландоо боюнча альянсттын жетекчиси Бактыгүл Бозгорпоева айткан.

«Гастарбайтер» сөзү немисчеден которгондо конок жумушчу маанисин билдирет жана убактылуу жумушка келген чет элдик адам деп чечмеленет. МКК тарабынан болсо аз квалификацияны талап кылган жөнөкөй жумушта иштеген билимсиз чет элдик мигрант катары колдонулат[4]. Орусиядагы Борбор Азиялык эмгек мигранттарына жардам фонду жүргүзгөн интернет изилдөөдө Орусиядагы эмгек мигранттары өздөрүнө карата «гастарбайтер» сөзүнүн колдонулушун кемсинтүү катары кабыл алышаарын айтышкан[5].

Анализденген макалаларда мигранттар жаман кийинген, кабагы ачылбаган жана кулдук күчкө ээ (рабская сила) болгондор, каптап кеткендер (понаехавшие) катары сүрөттөлгөн[6]. Ошондой эле, кабарларда кыргыз мигранттары Орусияны басып алып аткан душман образы чагылдырылган. Кыргыздар Сахалинге дагы жетти[7], Көмүскө коркунуч: эмнеге орусиялыктар мигранттарга каршы, мигранттар жумуштарды тартып алышууда[8], орусиялыктардын ордун гастарбайтерлер басты деген чагылдыруулар кездешет.[9]

Окурмандарды ишендирүү үчүн апыртылып айтылган маалыматтар дагы ММКда орун алган. Күндө уруш - талаш деген ат менен жарыяланган макалада ар кайсы жылда болгон үч окуя мисал келтирген[10], башкарылгыс агым (аномальный приток)[11]. Негизи Орусия мигранттарды жакшы башкарып жаткандыгы баарына эле маалым. Бул жаңылыктар «бөтөн» адамдар тарабынан кылынгандыгы үчүн ушундай жарыяланып элдин көңүлүн буруп коркутууга аракет жасап жатат, эгерде «өз» тарабынан кылынганда анчалык резонанс болбойт эле. Мисалы, эң көп жазылган Якутия окуясы жергиликтүү адам тарабынан кылынганда ММКда башкача чагылдырылмак дагы, элдер иш таштоодон жана мигранттарга көрсөтүлгөн кысымдан баш тартмак. Якутияда поп 87 зордуктоо үчүн камакка алынган, бирок бул окуя эч кандай попторду кысымга алууга жана чектөөгө түрткү болгон эмес[12].

Башка ММКда абал кандай?

Бул жылы ММКда кыргыз мигранттары катышкан жана көптүн көңүлүн бурган дагы эки окуя болуп өттү: бири НТВнын, экинчиси Андрей Малаховдун берүүсү.

НТВнын «ЧП. Расследование» берүүсүндө 2019-жылдын 15-мартында «Чеги жок мушкерлер» аттуу тасмасы көрсөтүлгөн. Тасмада борбор азиялыктардын спорт клубдары көрсөтүлөт. Анда машыккан мигранттар күндүз иштеп, кечкисин мыйзамсыз спорт клубдарга барып киши өлтүрүүнү үйрөнүшөт деп айтылган.

Берүү Москвада кылмышка айыпталган тажикстандыктар менен башталып, «Ихлас» спорт клубунда машыккан кыргызстандыктар жана 2018-жылы футбол боюнча дүйнөлүк чемпионат өтүп жаткан маалда Москвада туристтерди автоунаасы менен сүзүп кеткен кыргызстандык Чыңгыз Анарбек уулу эми акча үчүн мушташка даярданып жаткандай көрсөтүлгөн. Жалпысынан телеберүүдө кыргыз мигранттары каракчы жана кылмышкер катары чагылдырылган.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

«Берүүдө улуттук аралык кастыкты козутуунун белгилери бар. Биринчиден, бир улутка карата терс образ түзүлүп, ар кандай мисалдар менен бекемделген. Экинчиден, бир адам аркылуу бүтүндөй бир улутту каралоо болгон. Берүүдө күмөндүү статистикага таянып, кылмыштуулук өсүп баратат, ага борбор азиялыктар күнөөлүү дегендей шилтеме жасалган», – деген Азаттыкка Москвадагы Маалымат каражаттарынын укуктарын коргоо борборунун директору, юрист, медиа каражаттарынын үстүнөн түшкөн арыздарды караган коомдук коллегиянын өкүлү Галина Арапова[13].

Дагы бир коомчулукка катуу угулган жаңылык 2019-жылдын 24-сентябрында «Россия-1» телеканалындагы Андрей Малаховдун программасы болду. Анда миллиардердин баласын сүзүп кеткен кыргызстандык мигрант таксист Исламбек Акбаров жөнүндө сөз болот[14]. Малахов Акбаровдун адвокатка кантип акчасы жеткенине таң калып, аны акча үчүн баарына даяр турган адам катары сүрөттөгөн. Башка мамлекеттен келгени баса белгиленип, экинчи сорттогу (көп үй-бүлөдөн, айлыгы аз болгон) адам катары образ берилген. Эгерде бул жол кырсыгында мигрант катышпаганда деле ушундай эфир болот беле ал башка суроо. Анткени, орусиялык белгилүү актер жана КВН катышуучусу Ильяс Хасанов 8-ноябрда жол кырсыгынан каза болгон. Берилген жаңылыктарда күнөөлүү тарап жөнүндө автоунаа тууралуу маалыматтан башка кабар жок.[15] ММКлар мигранттардын проблемаларын жаңылыктарда берип жатып негативдүү образын түзүшөт. Бул МККлардын мигрантофобия жана ксенофобиянын жайылышына түрткү болуп жатат. Көптөгөн мамлекеттерде бул чоң көйгөйгө алып келдүүдө. 17 жаштагы орус жараны «мени жеткиришти» деп эч кандай себепсиз 1 кыргызды өлтүрүп, экөөнү жаралаган[16].

Орусиядагы Левада борбору жүргүзгөн изилдөөдө 72% орус жараны чет элдик эмгек мигранттары чектелиши керектигин айтышкан. Жана бул ойду колдогондор жыл сайын өсүп жаткандыгын көрсөтүшкөн, 2017-жылы 58% болсо, 2018-жылы 67% болуп көбөйгөн. Карама-каршы ойду 9% орусиялыктар колдогон.[17]

Эгерде бул темп менен өсө турган болсо кыргыз мигранттарынын жашоосу коркунучта. Орусиядагы Кыргызстандын консулдук кызматынан Вечерний Бишкек гезитине берген маалыматында, 2018-жылы 174 мигрант каза болгон жана киши колдуу болгон кыргыз мигранттары «Жүк-200дө» себеп катары көрсөтүлгөн эмес. Бирок, интернеттеги такырбаштар (скинхед) сабаган кыргыз мигранттары тууралуу видеолор коомчулукка тараган.

Эмне үчүн ММК мигранттарды терс жактан чагылдырат?

ММКлардын мигранттар жөнүндө белгилүү бир өңүттөн кабар жазуусунун себебин өзүлөрүнүн жаңылыктарына көңүл бурдуруу аракети менен байланыштырганга болот. Технология өнүгүп, бир клик менен көп маалымат чыга турган убакытта, атаандашуудан озуп чыгыш үчүн кандай кана каралоолорго барышпайт. Макалалардын аттары жана тандалган сүрөттөр дагы аудиторияны тартканга, көбөйткөнгө багытталган.

Журналисттердин билиминин жетишсиздигинен же басманын саясатына байланыштуу дагы терс чагылдырууга жол ачылышы мүмкүн. ММК мигранттарга боюнча коомчулуктун оюн оң жакка буруп, аң сезимге толеранттуулукту орнотууга дарамети жетет. Толерантуулукту жайылтуунун ордуна кастыкты күчөтүп козуткан сөздөрдү колдонуп, манипуляция аркылуу мигранттарга байланыштуу терс пикирдин көбөйүп жайылуусуна салым кошууда. Демек, журналисттик этиканы бузушууда.

Бирок ошол эле учурда ММКдагы терс мүнөздө жарык көргөн материалдардын пайда болушуна кыргыз мигранттарынын да үлүшү чоң. Анткени кылмыш, зордук-зомбулуктардын 25% кыргыздар тарабынан жасалган. Эгерде бөтөн элде жарандарыбыздын жүрүм-туруму жакшы болгондо мындай абал жаралбайт эле.

Тыйындын арткы бетин карай турган болсок, мигранттарыбыз үй-бүлөсүн жыргал жашоодон улам таштап, бөтөн элге кара жумуш үчүн кетип жатышкан жок. Кыргыз бийлигинин дагы күнөөсү аз эмес. Тескелиши жана чечилиши керек болгон маселелер көп. Орус ММКсында чагылдырылган көйгөйлөрдүн дагы бири – бул башка мамлекеттин жарандары мыйзамсыз жол менен биздин паспортубузду алганында. Орусияда терроризмге шектелген кыргыз жараны аягында кыргыз паспортун сатып алган өзбек жараны

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

болуп чыккан жана бул бир эле мисал эмес. Демек, кыргыз миграннтарынын орус ММКларында терс чагылдырышынын себеби барып кайра эле өкмөткө такалат.

Алар орус ММКлары менен түшүндүрүү иштерин алып барып, таанытуу кызматтарын көбөйтсө, албетте чырмалган түйүндүн бири ачылып, кыргыз мигранттарыбызга жакшы шарт түзүлмөк жана Кыргызстанга келген акча дагы көбөймөк.

Колдонулган булактар

1 Георгий Степанов, Эксперты посчитали непрезентативными данные ФСБ о количестве трудовых мигрантов, *https://www.mk.ru/economics/2019/08/16/eksperty-poschitali-neprezentativnymi-dannye-fsb-o-kolichestve-trudovykh-migrantov.html*, маалымат 2019-жылдын 19-ноябрында алынды.

2 Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации: моногр. / А. П. Чудинов; М-во образования РФ, Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург: [б. и.], 2003. – 248 с.

3 LiveInternet, *https://www.liveinternet.ru/rating/ru/media/15/11/2019*

4 Р. Л. Исхаков, А. Н. Старостин, Н. В. Шадрина , «Образ «гастарбайтера» в ленте информационных агентств«, 29 Марта 2015, *https://www.google.com/amp/s/russiancouncil.ru/amp/blogs/migration/31493/* маалымат 2019-жылдын 20-ноябрында алынды.

5 Мигранты в России высказались против понятия «гастарбайтер» 23/02/2014 *https://www.vb.kg/doc/263195_migranty_v_rossii_vyskazalis_protiv_poniatiia_gastarbayter.html*, маалымат 2019-жылдын 18-ноябрында алынды.

6 Понаехали: мигранты строят новую Россию, 29/07/2019 *https://m.gazeta.ru/comments/column/bovt/12539317.shtml* , маалымат 2019-жылдын 14-ноябрында алынды.

7 На родине не выжить: как киргизы зарабатывают в России, 31/03/2019 *https://www.google.com/amp/s/m.gazeta.ru/ampbusiness/2019/03/02/12219025.shtml* маалымат 2019-жылдын 14-ноябрында алынды.

8 Скрытая угроза: почему в России не рады мигрантам, 29/03/2019, *https://m.gazeta.ru/business/2019/03/28/12270524.shtmlhttps://m.gazeta.ru/business/2019/03/28/12270524.shtml,* маалымат 2019-жылдын 14-ноябрында алынды.

9 Россиян заменили гастарбайтерами: шокирующая статистика трудовой миграции из Средней Азии,13/05/2019, *https://www.mk.ru/economics/2018/05/13/rossiyan-zamenili-gastarbayterami-shokiruyushhaya-statistika-trudovoy-migracii-iz-sredney-azii.html*

10 «Драки каждый день»: смертельная резня на востоке Москвы, 19/06/2019 *https://m.gazeta.ru/social/2019/06/19/12425275.shtml*, маалымат 2019-жылдын 14-ноябрында алынды.

11 Статистики прокомментировали аномальный приток мигрантов в Россию, 23/07/2019, *https://www.mk.ru/economics/2019/07/23/statistiki-prokommentirovali-anomalnyy-pritok-migrantov-v-rossiyu.html*, маалымат 2019-жылдын 17-ноябрында алынды.

12 В Якутии осудили священника за 87 изнасилований, *https://www.google.com/amp/s/www.mk.ru/amp/social/2018/11/29/v-yakutii-osudili-svyashhennika-za-87-iznasilovaniy.html*, маалымат 2019-жылдын 25-декабрында алынды.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

13 Л. Жаныбек кызы, «НТВ мигрант спортчуларды каралады«, 23.03.2019, *www.azattyk.org/a/russia_mighttpsrants_sport_crime/29837937.html*, маалымат 2019-жылдын 25-декабрында алынды.

14 Оскорбительная передача Малахова возмутила Кыргызстанцев, 26/09/2019, *https://www.vb.kg/doc/381841_oskorbitelnaia_peredacha_andreia_malahova_vozmytila_kyrgyzstancev_video.html*, Е. Улитина, маалымат 2019-жылдын 14-ноябрында алынды.

15 Юморист Ильяс Хасанов умер в больнице после ДТП в Татарстане, *https://www.google.com/amp/s/ria.ru/amp/20191112/1560839230.html,* маалымат 2019-жылдын 25-декабрында алынды.

16 «Они меня довели«: задержан студент-маньяк, нападавший на азиатов из ненависти, 19/02/2019 *https://www.mk.ru/incident/2019/02/19/oni-menya-doveli-zaderzhan-studentmanyak-napadavshiy-na-aziatov-iz-nenavisti.html,* маалымат 2019-жылдын 17-ноябрында алынды.

17 Ксенофобские настроения в России растут второй год подряд,18/09/2019 *https://www.levada.ru/2019/09/18/ksenofobskie-nastroeniya-v-rossii-rastut-vtoroj-god-podryad*, маалымат 2019-жылдын 14-ноябрында алынды.

18 Груз 200, 28/01/2019, *https://www.vb.kg/doc/376232_gryz_200:_za_god_v_rossii_tyrcii_i_drygih_stranah_ymerli_215_kyrgyzstancev.html,* маалымат 2019-жылдын 14-ноябрында алынды.

«Жүк-200» азабы

Максат Туларбекова

Бүгүнкү күндө чет өлкөдө эмгек миграциясында жүргөн кыргызстандыктардын саны 800 000 түзөт.[1] Ал эми, расмий эмес маалыматтар боюнча, алардын саны 1 миллиондон ашуун.

Алардын басымдуу бөлүгү Орусия, Казакстан жана Түркия мамлекеттеринде эмгектенишет. Тышкы эмгек миграциясы Кыргызстандын калкынын жашоо-шартынын абалын колдоодо зор социалдык мааниге ээ.

Мекендештерибиздин арасында тышкы эмгек миграциясында жүрүп, чет өлкөлөрдө кайтыш болгондор да бар. Бул учурда кайтыш болгондордун сөөгүн улуттук жана диний салттар боюнча Кыргызстанга, андан соң кичи мекенине жеткирүү зарылчылыгы келип чыгат. Цинк табытына салынган маркумдун сөөгүн мекенине аба, жер жана темир жол транспортунун жардамы менен жеткирүү калк арасында «Жүк-200» деп аталат.

1-диаграмма. Кыргызстандык мигранттардын саны. Чет өлкөдө эмгек миграциясында жүргөн кыргыз жарандарынын болжолдуу саны, адам

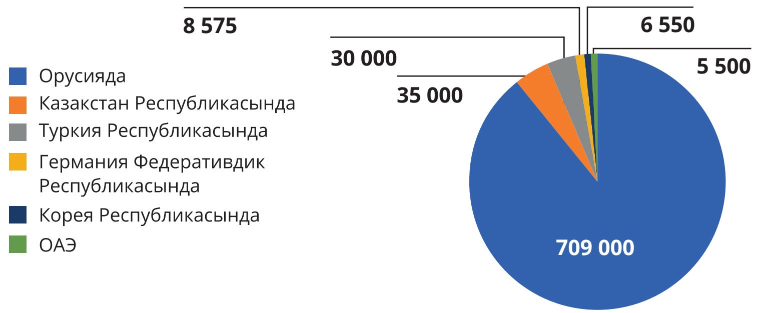

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Өкүнүчтүүсү эмгек мигранттарынын арасында үй-бүлөдөгү жалгыз багар (единственный кормилец) болгондор аз эмес. Алар ай сайын иштеп тапкан акчасын үй-бүлөсүнө жөнөтүп турушат. Ушул категориядагы эмгек мигранттары кайтыш болгон учурда, абал өтө оор болот. Анткени, маркумдун ашыкча акчасы болбой, же үй-бүлөсү акча сала албай, сөөктү мекенине жеткизүү көп машакатты жаратат. Мындай учурда туугандарынын, жердештеринин, болбосо ошол жердеги кыргыз диаспорасынын өкүлдөрүнүн, кээ бир учурларда Кыргыз Республикасынын дипломатиялык өкүлчүлүктөрүнүн жана консулдук мекемелердин өкүлдөрүнүн жардамы менен акча каражаты топтолуп, маркумдун сөөгү («Жүк-200») мекенине жөнөтүлөт.

Чет өлкөлөрдөн «Жүк-200дү» Кыргызстанга жеткирүүдө сарпталган чыгымдарды мамлекет тарабынан компенсациялоо тууралуу Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн бир канча токтому кабыл алынган. Бул аналитикалык макалада белгиленген токтомдорго талдоо жүргүзүлмөкчү.

2007-жылы «Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө иштеп жүргөн мезгилинде кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн мекенине жеткирүү менен байланышкан чыгымдарды компенсациялоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому кабыл алынган[2].

Аталган токтомдо Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгүн аба, темир жол, суу жана кургак жер транспорту менен ташып жеткирүү үчүн чыгымдарды компенсациялоону документтер менен ырасталган учурда 100 пайыз төлөп берүү каралган.

Ошондой эле, 2011-жылы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому менен «Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө иштеп жүргөн мезгилинде кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн мекенине жеткирүү менен байланышкан чыгымдарды компенсациялоонун өлчөмүн жана төлөнүшүн аныктоонун тартиби жөнүндө» нускама бекитилген. Аталган нускамага ылайык, Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө иштеген мезгилинде кайтыш болгон жаранынын сөөгүн мекенине жеткирүү үчүн тикелей транспорттук чыгымдарды тарткан адам сөөктү мекенине жеткиргенден кийин компенсациялык төлөмдү алуу укугуна ээ болгон. Компенсациялык төлөмдөрдү алуу үчүн Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө иштеген жараны кайтыш болгон күндөн баштап алты айдан кеч эмес мөөнөттө Ишке орноштуруу борборуна же Кыргыз Республикасынын Эмгек, миграция жана жаштар министрлигинин аймактык органдарына арыз берүүгө тийиш эле. Ошондой эле, акы төлөө фактысын тастыктоочу документ таризделсе, бир же бир нече адам чыгым тартуучу боло алган.Мында, чыгым тарткандар үчүн ыңгайсыз болуп, төмөндөгүлөр эсептелинген:

• талап кылынган тизмедеги тарткан чыгымдарды тастыктоочу документтердин көптүгү;

• маркумдун акыркы иштеген жеринен мөөр коюлуп ырасталган маалымкат, же чет өлкөдө иштеген фактысын ырастаган башка документтин талап кылынуусу;

• толук чыгымдар иш берүүчү, башка юридикалык же жеке жактар тарабынан төлөнсө жана чыгымдар Кыргыз Республикасы катышуучу болуп эсептелген эл аралык макулдашууларда аныкталган тартипте төлөнсө, Өкмөт тараптан компенсациялык төлөмдөрдүн төлөнүп берилбестиги.

Жогоруда белгиленген токтомдун негизинде компенсациялык төлөмдөрдүн берилиши тууралуу маалыматты төмөндө карайлы.

1-таблица. 2017-жылга карата «Жүк-200» боюнча түшкөн арыздар.[3]

Аймактар	Комиссиянын кароосуна киргизилген документтердин саны	Кийинки комиссиянын кароосуна калтырылды	Оң чечим кабыл алынды	Терс чечим кабыл алынды
Ош облусу	9	-	9	-
Жалал-Абад облусу	17	1	16	-
Чүй облусу	10	1	9	-
Баткен облусу	3	-	3	-
Ысык-Көл облусу	5	1	4	-

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Нарын облусу	-	-	-	-
Талас облусу	1	-	1	-
Бишкек шаары	8	-	6	2
Ош шаары	3	-	3	-
Жалпысы:	**56**	**3**	**51**	**2**

2017-жылдын аралыгында кароого түшкөн 56 материалды жынысы жактан карап көрсөк

2-таблица. Кайтыш болгондордун жынысы

Жынысы	**Саны**
Эркектер	40
Аялдар	16
Жалпысы:	**56**

Жогоруда алынган 56 материал боюнча 3-таблицада жаш курагы тууралуу карасак.

3-таблица. Кайтыш болгондордун жашы

Жашы	**Кайтыш болгондордун саны**
22 жашка чейинкилер	6
22-30 жаш	11
31-40 жаш	13
41 жаштан жогорулар	26
Жалпысы:	**56**

Өлүмдүн себеби медициналык экспертиза кагазына ылайык классификацияланды. «Такталган эмес» деген бөлүкчөгө маркумдун өлүмү боюнча иликтөө иш-аракеттери аягына чейин изилденип бүтө элек же өлүмдүн себеби такталбай калган учурлар кирет.

4-таблица. Кайтыш болгондордун өлүмүнүн себептери

Өлүмдүн себеби	**Кайтыш болгондордун саны**
Оору	10
Кырсык	4
Адам өлтүрүү	3
Жол кырсыгы	3
Өзүн-өзү өлтүрүү	1
Такталган эмес	35
Жалпысы:	**56**

Жогорку таблица көрсөтүлгөн 56 эмгек мигранты Орусияда кайтыш болгон.

Ал эми, 2018-жылдын 16-майында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жаңы токтому менен «Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча чыгымдарга бир жолку төлөм берүүнүн тартиби жөнүндө» нускама кабыл алынган (нускаманын аталышында «репатриация» деген юридикалык термин колдонулган, бул учурда термин «сөөктү жарандыгы болгон, туруктуу жашаган же келип чыккан (теги) мамлекетине кайтаруу» деген түшүнүктү берет).

2011-жылы кабыл алынган нускамадан айырмаланып, төмөндөгүлөр эсептелинет:

- маркумдун эмгек мигрант болуусу талап эмес;
- бир жолку төлөмдүн өлчөмү 500 минималдуу эсеп көрсөткүчү өлчөмүндө белгиленген (50 миң сом);
- маркумдун акыркы иштеген жеринен мөөр коюлуп ырасталган маалымкат, же чет өлкөдө иштеген фактысын ырастаган башка документтин талап кылынбоосу;
- маркумдун сөөгү мекенине кайтарыла элек учурда дагы төлөмдүн алдына ала берилүүсү (жакын туугандары кайрылган учурда гана);

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

• чыгымдар иш берүүчү, башка юридикалык же жеке жактар тарабынан төлөнгөндүгүнө карабастан, бир жолку төлөмдүн берилүүсү;

• кайрылуунун Бишкек жана Ош шаарларында эле кабыл алынуусу;

• акы төлөө фактысын ырастоочу документ тариздеген бир адам гана чыгым тартуучу боло алуусу.

Жогоруда белгиленген өзгөрүүлөрдөн кийинки абалды 2018-жылдын мисалында төмөндөгү таблицалардан карап көрөлү.

5-таблица. 2018-жылга карата «Жүк-200» боюнча түшкөн арыздар

Аймактар	Комиссиянын кароосуна киргизилген документтердин саны	Кийинки комиссиянын кароосуна калтырылды	Оң чечим кабыл алынды	Терс чечим кабыл алынды
Ош облусу	47	-	45	2
Жалал-Абад облусу	46	1	44	1
Чүй облусу	22	-	21	1
Баткен облусу	18	-	18	-
Ысык-Көл облусу	24	-	24	-
Нарын облусу	7	-	7	-
Талас облусу	6	-	6	-
Бишкек шаары	18	-	17	1
Ош шаары	10	-	10	-
Жалпысы:	**198**	**1**	**192**	**5**

198 маркумдун 154ү эркек калган 44ү аял кишилер болгон. Ал эми, жашы жана өлүмдүн себеби тууралуу 6-7-таблицалардан көрө алабыз.

6-таблица. Кайтыш болгондордун жашы

Жашы	Кайтыш болгондордун саны
22 жашка чейинкилер	28
22-30 жаш	54
31-40 жаш	41
41 жаштан жогорулар	75
Баары:	**198**

7-таблица. Кайтыш болгондордун өлүмүнүн себептери

Өлүмдүн себеби	Кайтыш болгондордун саны
Оору	56
Кырсык	28
Адам өлтүрүү	1
Жол кырсыгы	10
Өзүн өзү өлтүрүү	3
Такталган эмес	100
Жалпысы:	**198**

Мында, 198 адамдын ичинен басымдуу бөлүгү, 178 киши, Орусия Федерациясында каза болгон. Ал эми калганы төмөндөгү мамлекеттерге туура келет:

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

2-диаграмма. «Жүк-200» боюнча 2017-2019-жылдарга карата салыштырмалуу маалымат

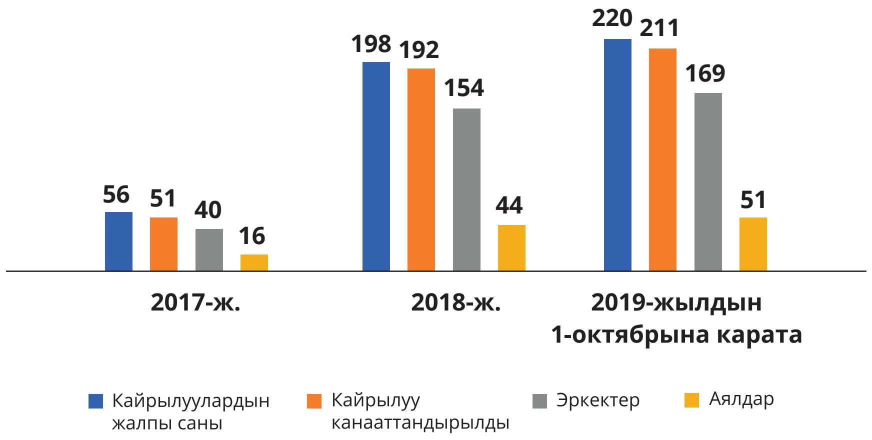

Мында 2018-2019-жылдары 2017-жылга караганда «Жүк-200» боюнча тийиштүү мамлекеттик органга кайрылгандардын саны бир топ жогору. Бул айырмачылык 2018-жылдын май айында киргизилген жеңилдиктердин натыйжасынан келип чыккан. Ошондой эле диаграммада берилген үч жыл аралыгында кайтыш болгон мекендештерибиздин басымдуу бөлүгүн эркек кишилер түзгөн.

Белгилей кетсем, учурда тийиштүү мамлекеттик ыйгарым укуктуу орган тарабынан жогоруда белгиленген 2018-жылы кабыл алынган Кыргыз Республикасынын токтомуна өзгөртүү киргизүү боюнча долбоор даярдалып, мамлекеттик органдар менен макулдашуу процедурасы өткөрүлүүдө. Белгиленген долбоор менен бир жолку төлөмдүн суммасын 50 миңден 100 миң сомго чейин жогорулатуу, арызды Кыргыз Республикасынын жараны кайтыш болгон күндөн тартып үч айдан кем эмес мөөнөттөн алты айдан кем эмес мөөнөттө каралуусуна өзгөртүү, ошондой эле, арыз Бишкек, Ош шаарларынан тышкары, Орусиянын Москва шаарында кабыл алынуусу каралууда.

Жогоруда «Жүк-200» менен байланышкан Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому менен бекитилген нускамалардын салыштырмалуу таблицасы тиркемеде сунушталды.

«Жүк-200дү» Кыргызстанга жөнөтүүдө кандай кыйынчылыктар бар?

Жогоруда көрсөтүлгөн маалыматтарга ылайык, 2017-2018-жылдары кайтыш болгон мекендештерибиздин 90% Орусия Федерациясынын аймагында болгон. Бул себептен, аталган мамлекеттин Красноярск, Тюмень жана Москва шаарларындагы кыргыз коомдук уюмдарынын жетекчилеринен мекендештерибиз «Жүк-200дү« Кыргызстанга жөнөтүп жатканда кандай кыйынчылыктар болуп жаткандыгы тууралуу телефон аркылуу сурамжылоо жүргүзүп төмөндөгүдөй жооп ала алдым.

Красноярск шаарындагы кыргыздардын улуттук маданий автономиясынын жетекчиси Назгүл Батаева:

> *«Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан «Жүк-200» үчүн төлөнүп берилип жаткан төлөм (50 миң сом) реалдуу чыгашадан аз, ошондой эле, аталган төлөм маркум кайтыш болгон жерден, сөөк мекенге жеткирилгенге чейин төлөнүп берилсе, маркумдун жакындары үчүн колдоо болмок. Дагы белгилей кетсем «Авиа трафик» рейстери көп учурда ар кандай шылтоолорду айтып, сөөктү Кыргызстанга албай кетет».*

Тюмень шаарындагы «Биримдик» коомдук бирикмесинин жетекчиси Канзада Сманова:

> *«Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан «Жүк-200дү» жеткирүүдөгү чыгымдарды компенсация кылуу аракетине рахмат. Бирок ошол төлөмдү сөөк жеткирилип, көмүлгөндөн кийин эмес, маркумдун кайтыш болгон жеринен берүү мүмкүнчүлүгү каралса».*

Москва шаарындагы «Мекеним Ала-Тоо» коомунун төрайымы Жамиляхан Бегиева:

> *«Өлүм айттырбай келет эмеспи, көп учурда маркумдун сөөгүн Кыргызстанга жеткирүүдө туугандарына мекендештер акча топтоп колдоо көрсөтөбүз, болбосо Өкмөт тарабынан берилип жаткан төлөм жеринен берилсе деген ойду айтаар элем».*

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Ушундай эле суроону жакыны кайтыш болуп «Жүк-200» боюнча мамлекеттен компенсация алган Равшан Абдраимовго (Ош облусу, Кара-суу району) берип, төмөндөгүдөй жооп алдым.

> *«Маркумдун сөөгү Орусиядан алып келинди, акчаны ошол жакта иштеген жакындарыбыз топтоп жардам беришти. Сөөктү алып кетүү дем алыш күнгө туура келип калгандыктан, учурунда алуу кыйынчылыкты жаратты».*

«Жүк-200дүн» басымдуу бөлүгү Орусия Федерациясынын аймагынан узатылууда. Балким бул ал жактагы иш шарттарынын начардыгы, кыш мезгилинде аба ырайынын сууктугу, азык-түлүктүн, медициналык кызматтын кымбаттыгынын себеби болушу мүмкүн. Учурда тышкы эмгек миграциясы Кыргызстан үчүн актуалдуу, ошол эле учурда мекендештерибизди түбөлүк жоготуу дагы кейиштүү.

Мүмкүн, эмгек-мигранттарын жиберүү багытын өзгөртүүгө учур келгендир. Ошондой эле, жакындарын чет өлкөлөрдө жоготкондорго колдоо көрсөтүлүүсү жана мамлекетибиздин бюджетине оордук келбөөсү үчүн жакынкы келечекте өмүрдү ыктыярдуу камсыздандыруу системасын киргизүү жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан берилүүчү бир жолку төлөмгө берилген арызды онлайн режиминде кабыл алуу системасын иштеп чыгуу, төлөмдү маркум кайтыш болгон жеринен алуусуна шарт түзүү мезгилдин талабы болууда. Тийиштүү шарттар түзүлсө жакыны каза болуп, дүйнөсү тарып турган жердештерибизге алгылыктуу колдоо болмок.

Тиркеме: «Жүк - 200» боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому менен бекитилген нускамалардын салыштырма таблицасы

Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө иштеп жүргөн мезгилинде кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн мекенине жеткирүү менен байланышкан чыгымдарды компенсациялоонун өлчөмүн жана төлөнүшүн аныктоонун тартиби жөнүндө« нускама *(Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2011-жылдын 11-февралындагы № 40 токтому менен бекитилген)*	Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча чыгымдарга бир жолку төлөм берүүнүн тартиби жөнүндө« нускама *(Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 16-майындагы № 236 токтому менен бекитилген)*	Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 16-майындагы № 236 токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү боюнча КР Өкмөтүнүн токтомунун долбоору
I. Жалпы жобо 1. Бул нускама Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө иштеп жүргөн мезгилинде кайтыш болгон жаранынын сөөгүн мекенине жеткирүү үчүн чыгымдардын бардык түрлөрүн төлөгөн адамдын чыгымдарына компенсация төлөөнүн тартибин аныктайт.	**I. Жалпы жоболор** 1. Ушул Нускама Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча чыгым тарткан адамдарга же жакын туугандарына бир жолку төлөм берүүнүн тартибин аныктайт.	**I. Жалпы жоболор** 1. Ушул Нускама Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча чыгым тарткан адамдарга же жакын туугандарына бир жолку төлөм берүүнүн тартибин аныктайт.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

II. Компенсациялык төлөмдөрдүн түзүмү 3. Компенсациялык төлөмдөргө төмөнкүлөр кирет: - чет мамлекеттен сөөктү алган жерден баштап Кыргыз Республикасынын аймагындагы акыркы пунктка чейин аба, темир жол, суу жана кургак жер транспортунда жүргүзүлгөн мамлекеттер аралык транспорттук каттам боюнча жеткирүү менен байланышкан, документтик тастыкталган чыгымдардын 100 пайызга чейинки өлчөмдөгү транспорттук чыгымдары; - сөөктү сактоо, жөнөтүү жана жеткирүү пункттарында жүктөө жана түшүрүү үчүн акы төлөөлөр.	№236 токтомдун 2-пунктуна ылайык Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча чыгымдарга бир жолку төлөмдүн өлчөмү 500 минималдуу эсептешүү көрсөткүчү өлчөмүндө белгиленсин.	Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча чыгымдарга бир жолку төлөмдүн өлчөмү <u>**1000 минималдуу эсептешүү көрсөткүчү өлчөмүндө белгиленсин.**</u>
III. Компенсациялык төлөмдөрдү алуу укугу 5. Кыргыз Республикасынын <u>чет өлкөдө иштеген мезгилинде кайтыш болгон жаранынын сөөгүн мекенине жеткирүү үчүн</u> тикелей транспорттук чыгымдарды тарткан адам (мындан ары - төлөөчү) <u>сөөктү мекенине жеткиргенден кийин компенсациялык</u>	**II. Бир жолку төлөм алуу укугу** 5. Кыргыз Республикасынын <u>чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгүн Кыргыз Республикасына жеткирүү</u> менен түздөн-түз байланышкан чыгымдарды тарткан адам же бир жакын тууганы (мындан ары - алуучу) бир жолку төлөм алууга укуктуу.	**II. Бир жолку төлөм алуу укугу** 5. Кыргыз Республикасынын чет <u>өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгүн Кыргыз Республикасына жеткирүү</u> менен түздөн-түз байланышкан чыгымдарды тарткан адам же бир жакын тууганы (мындан ары - алуучу) бир жолку төлөм алууга укуктуу.

6. Акы төлөө фактысын тастыктоочу документ тариздελсе, бир же бир нече адам төлөөчү болушу мүмкүн. 8. Компенсациялык төлөмдөрдү алуу үчүн арыз Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө иштеген жараны кайтыш болгон күндөн баштап алты айдан кеч эмес мөөнөттө Ишке орноштуруу борборуна берилүүгө тийиш. **IV. Порядок обращения плательщика для получения компенсационных выплат** 9. Плательщик подает заявление с предъявлением паспорта или заменяющего его документа для получения компенсационных выплат на имя директора Центра трудоустройства или в территориальные органы Министерства труда, миграции и молодежи Кыргызской Республики (далее - министерство).	6. Акы төлөө фактысын ырастоочу документ тариздελген <u>бир адам гана алуучу болуп саналат.</u> 8. Бир жолку төлөмдү алуу арызы <u>Кыргыз Республикасынын жараны кайтыш болгон күндөн тартып үч айдан кем эмес мөөнөттө</u> Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик миграция кызматынын Маалыматтык-консультациялык борборуна (мындан ары - МКБ) берилүүгө тийиш.	6. Акы төлөө фактысын ырастоочу документ тариздελген <u>бир адам гана алуучу болуп саналат</u>. 8. Бир жолку төлөмдү алуу арызы <u>Кыргыз Республикасынын жараны кайтыш болгон күндөн тартып **алты айдан кем эмес мөөнөттө** Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик миграция кызматынын Маалыматтык-консультациялык борборуна (мындан ары - МКБ) **же Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик миграция кызматынын Россия Федерациясындагы өкүлчүлүгүнө** берилүүгө тийиш.</u>
IV. Төлөөчүнүн компенсациялык төлөмдү алуу үчүн кайрылуусунун тартиби 11. Арызга төмөнкү документтер тиркелет:	III. Алуучунун бир жолку төлөмдү алуу үчүн кайрылуу тартиби 9. Бир жолку төлөмдөрдү алуу үчүн алуучу паспортун көрсөтүү менен, ушул Нускаманын 1 же 2-тиркемесине ылайык МКБнын	III. Алуучунун бир жолку төлөмдү алуу үчүн кайрылуу тартиби 9. Бир жолку төлөмдөрдү алуу үчүн алуучу паспортун көрсөтүү менен, ушул Нускаманын 1 же 2-тиркемесине ылайык МКБнын

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

- кайтыш болгондугу жөнүндө күбөлүктүн нотариалдык ырасталган көчүрмөсү; - акыркы иштеген жеринен мөөр коюлуп ырасталган маалымкат, же кайтыш болгон адамдын чет өлкөдө иштеген фактысын ырастаган башка документ, бул документти кайтыш болгон адам барган жердеги Кыргызстандын улуттук диаспорасынын жетекчиси же чет мамлекеттин жергиликтүү бийлик органы берет, мында адамдын иштеген жери, иш берүүчүнүн реквизиттери (иш берүүчүнүн аталышы, юридикалык дареги, аты-жөнү, койгон колу, уюмдун мөөрү, аткарган иштин мүнөзү (кесиби, адистешүүсү), иштеген мезгили) көрсөтүлөт; - расмий коштомо документтер (транспорттук кызмат көрсөтүү үчүн келишим, сөөктү коштоп барууга ишеним кат, табыттын жабылгандыгы жөнүндө акт, ошондой эле инфекциялык оорулардын жоктугу жөнүндө маалымакат);	директорунун наамына арыз жазат. 10. 1 же 2-тиркемеге ылайык берилүүчү арызга төмөнкү документтер тиркелет: 1) эгерде алуучу жакын тууганы болуп саналса, анын ичинде сөөктү жеткирүү менен түздөн-түз байланышкан чыгымдарды тарткан адам болсо: - алуучунун паспортунун көчүрмөсү; - туугандыгын тастыктаган документтердин (никеси тууралуу күбөлүк, төрөлгөндүгү тууралуу күбөлүк) көчүрмөсү; - кайтыш болгондугу тууралуу нотариустан алынган күбөлүктүн көчүрмөсү. 2) эгерде алуучу сөөктү жеткирүү менен түздөн-түз байланышкан чыгымдарды тарткан кайтыш болгондун жакын тууганы эмес адам болуп саналса:	директорунун наамына арыз жазат. 10. 1 же 2-тиркемеге ылайык берилүүчү арызга төмөнкү документтер тиркелет: 1) эгерде алуучу жакын тууганы болуп саналса, анын ичинде сөөктү жеткирүү менен түздөн-түз байланышкан чыгымдарды тарткан адам болсо: - алуучунун паспортунун көчүрмөсү; - туугандыгын тастыктаган документтердин (никеси тууралуу күбөлүк, төрөлгөндүгү тууралуу күбөлүк) көчүрмөсү; - кайтыш болгондугу тууралуу нотариустан алынган күбөлүктүн көчүрмөсү. 2) эгерде алуучу сөөктү жеткирүү менен түздөн-түз байланышкан чыгымдарды тарткан кайтыш болгондун жакын тууганы эмес адам болуп саналса:

- төлөөчүнүн ушул Нускаманын 3-пунктунда каралган чыгымдарды төлөгөндүгүн ырастаган документтер (накладнойлор, акы төлөгөндүгү жөнүндө квитанциялар); - төлөөчүнүн паспортунун же аны алмаштырган документинин көчүрмөсү.	- алуучунун паспортунун көчүрмөсү; - кайтыш болгондугу тууралуу нотариустан алынган күбөлүктүн көчүрмөсү; - расмий коштомо документтер (транспорт кызматын көрсөтүү келишими, сөөктү коштоп барууга берилген ишеним кат, табыттын жабылгандыгы жөнүндө акт, ошондой эле кайтыш болгондо инфекциялык оорулардын жоктугу жөнүндө маалымкат); - Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгүн мекенине жеткирүү менен байланышкан чыгымдар алуучу тарабынан төлөнгөндүгүн ырастоочу документтер. 11. Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгү репатриациялана элек болсо, алуучу ушул Нускаманын 2-тиркемесине ылайык форма боюнча жазуу жүзүндө арызды жана кайтыш болгондугу тууралуу нотариустан алынган	- алуучунун паспортунун көчүрмөсү; - кайтыш болгондугу тууралуу нотариустан алынган күбөлүктүн көчүрмөсү; - расмий коштомо документтер (транспорт кызматын көрсөтүү келишими, сөөктү коштоп барууга берилген ишеним кат, табыттын жабылгандыгы жөнүндө акт, ошондой эле кайтыш болгондо инфекциялык оорулардын жоктугу жөнүндө маалымкат); - Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгүн мекенине жеткирүү менен байланышкан чыгымдар алуучу тарабынан төлөнгөндүгүн ырастоочу документтер. 11. Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгү репатриациялана элек болсо, алуучу ушул Нускаманын 2-тиркемесине ылайык форма боюнча жазуу жүзүндө арызды жана кайтыш болгондугу тууралуу нотариустан алынган

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

	күбөлүктү милдеттүү түрдө берет. Мында алуучу кайтыш болгон адамдын жакын тууганы гана болушу мүмкүн. 12. Эгерде алуучу кайтыш болгондун жакын тууганы болбосо жана Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгүн Кыргыз Республикасына жеткирүү менен байланышкан түздөн-түз чыгымдарды тарткан адам болуп саналса, анда сөөктүн чет мамлекеттин аймагында жайгашкан жеринен баштап Кыргыз Республикасынын аймагындагы акыркы дайындалган пунктуна чейин жеткирүү менен байланышкан документ түрүндө ырасталган чыгымдар компенсацияланат. Мында төлөмдүн жалпы өлчөмү Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилеген бир жолку төлөмдүн өлчөмүнөн ашпашы керек.	күбөлүктү милдеттүү түрдө берет. Мында алуучу кайтыш болгон адамдын жакын тууганы гана болушу мүмкүн. 12. Эгерде алуучу кайтыш болгондун жакын тууганы болбосо жана Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жаранынын сөөгүн Кыргыз Республикасына жеткирүү менен байланышкан түздөн-түз чыгымдарды тарткан адам болуп саналса, анда сөөктүн чет мамлекеттин аймагында жайгашкан жеринен баштап Кыргыз Республикасынын аймагындагы акыркы дайындалган пунктуна чейин жеткирүү менен байланышкан документ түрүндө ырасталган чыгымдар компенсацияланат. Мында төлөмдүн жалпы өлчөмү Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилеген бир жолку төлөмдүн өлчөмүнөн ашпашы керек.

	Эгерде алуучу кайтыш болгондун жакын тууганы жана түздөн-түз чыгымдарды тарткан адам болуп саналса, анда ага Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленген өлчөмдө бир жолку төлөм берилет.	Эгерде алуучу кайтыш болгондун жакын тууганы жана түздөн-түз чыгымдарды тарткан адам болуп саналса, анда ага Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленген өлчөмдө бир жолку төлөм берилет.
V. Арыздарды кароонун жана чыгымдардын компенсациясын төлөөнүн тартиби 17. Комиссия төмөнкүдөй чечимдерди кабыл алат: - төлөөчүнүн чыгымдарын толук же жарым жартылай компенсациялоо жөнүндө (оң чечим); - төлөөчүнүн чыгымдарын компенсациялоодон баш тартуу жөнүндө (баш тартуу чечими), мындай чечим төмөнкүдөй учурларда кабыл алынат: - ушул Нускаманын 11-пунктунда каралган зарыл болгон документтер жок болсо; - чыгымдар иш берүүчү, башка юридикалык же жеке жактар тарабынан төлөнсө;	**IV. Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча арыздарды кароонун жана чыгымдарга компенсация төлөөнүн тартиби** 17. МКБ төмөнкүдөй чечимдерди кабыл алат: 1) бир жолку төлөм берүү жөнүндө (оң чечим); 2) төлөм берүүдөн баш тартуу жөнүндө (терс чечим), эгерде: - кайтыш болгон адам Кыргыз Республикасынын жараны болбосо; - ушул Нускаманын 10-пунктунда каралган зарыл болгон документтер жок болсо.	**IV. Кыргыз Республикасынын чет өлкөдө кайтыш болгон жарандарынын сөөгүн репатриациялоо боюнча арыздарды кароонун жана чыгымдарга компенсация төлөөнүн тартиби** 17. МКБ төмөнкүдөй чечимдерди кабыл алат: 1) бир жолку төлөм берүү жөнүндө (оң чечим); 2) төлөм берүүдөн баш тартуу жөнүндө (терс чечим), эгерде: - кайтыш болгон адам Кыргыз Республикасынын жараны болбосо; - ушул Нускаманын 10-пунктунда каралган зарыл болгон документтер жок болсо.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

- чыгымдар Кыргыз Республикасы катышуучу болуп эсептелген эл аралык макулдашууларда аныкталган тартипте төлөнсө.

Колдонулган булактар

1 КР Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик миграция кызматы, маалымат 2019-жылдын 9 айына карата.

2 КР Өкмөтүнүн токтому, 2007-жылдын 30-июну №255.

3 КР Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик миграция кызматынын Маалыматтык-консультациялык борбордон алынган маалыматка ылайык.

Авторлор жөнүндө

Эльнура Казакбаева - изилдөөчү, Борбордук Азиядагы Америка Университетитин антропология факультетинин магистратурасынын бүтүрүүчүсү. Андан сырткары экономика жана укук боюнча магистирдик даражалары бар. Акыркы 5 жыл аралыгында чыр-чатактарды алдын алуу, дин, гендер, медиа сабатуулук жана экономика багытанда сапаттык жана сандык ыкмаларды колдонуу менен көптөгөн изилдөөлөрдү өткөрүп келет. Долбоорлорду мониторинг кылуу жана баалоо боюнча дагы көптөгөн иштерди алып барат. Прага граждандык борборунун Борбордук Азиядагы жергиликтүү консультанты.

Алтынай Арстанбекова 1997-жылдан бери кыргыз журналистикасында эмгектенет. Көптөгөн мамлекеттик жана жеке телекомпанияларда, басма сөз кызматтарында жана маалымат сайттарында иштеген. 2018- жылдан бери өзүн көз карандысыз элдик эркин журналист катары жарыялаган. Алтынай Арстанбекова коомдогу актуалдуу темалар жана терс көрүнүштөр боюнча даярдалган журналисттик иликтөөлөрдүн автору.

Самиева Мээрим фрилансер-журналист, котормочу. 2016-жылы Кыргыз-Түрк Манас университетинин Коммуникация факультетинин магистратурасын аяктаган.

Айкерим Сагынбекова Эл аралык Ала-Тоо университеттинин Эл аралык мамилелер бөлүмүнүн окутуучусу жана Европа Биримдигинин Эрасмус + программасынын HIEdTech долбоорунун координатору. Айкерим Х.Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университеттинин саясат тануу бөлүмүнүн аспиранты жана Индия мамлекетинин ITEC программасынын бүтүрүүчүсү. Изилдөө темалары билим берүү системасынын саясаты, ЖОЖ, миграция, көп улуттуулук жана интернационализм.

Максат Туларбек кызы Биринчи жогорку кесиби финансы тармагында, экинчиси юридикалык жаатта. Учурда мамлекеттик кызматчы болуп эмгектенет.

© 2020 Бишкектеги ЕККУ Академиясы. Бардык укутар корголгон

Содержание

69 Элнура Казакбаева
Здоровье кыргызстанских детей-мигрантов, оставшееся без внимания

77 Алтынай Арстанбекова
Ущемленное детство в тени миграции

89 Мээрим Самиева
Как освещают кыргызских женщин-мигранток местные СМИ?

100 Айкерим Сагынбекова
Освещение кыргызских мигрантов в российских СМИ

110 Максат Туларбекова
Муки с «Грузом-200»

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Уважаемый читатель!

Академия ОБСЕ с радостью презентует свой первый сборник на кыргызском языке! Статьи, включенные в настоящий сборник, были написаны участниками тренинга по аналитике на кыргызском языке, организованном в ноябре 2019 года. Также издание содержит перевод статей на русский язык.

Академия ставит своей целью усиление возможностей местных ученых и молодых специалистов. Проведенный пилотный тренинг направлен на развитие способностей и возможностей тех, кто публикуется на кыргызском языке. В тренинге приняли участие как молодые, так и опытные журналисты, исследователи, а также активисты, желающие улучшить свои навыки по написанию аналитики на кыргызском языке.

Программа тренинга охватила недельный учебный курс, двухнедельную практико-наставническую работу и подготовку краткой аналитической статьи по завершении курса. Итоговое мероприятие завершилось презентацией участниками тренинга своих статей, а также обсуждением определенных аспектов исследования с представителями государственных органов в соответствующей сфере.

В данный сборник были отобраны пять аналитических материалов, посвященных проблемам мигрантов. Эта тема была выбрана в соответствии с целями проекта AGRUMIG ("Leaving something behind": "Оставив что-то за собой" – Совместное управление миграцией и изменения в сельском хозяйстве и местных сообществах: сравнительный опыт из Европы, Азии и Африки). Данный проект финансируется за счет гранта Горизонт 2020 Европейского Союза и делает акцент на исследовании миграции и сельского хозяйства, изменениях в местных сообществах. В своих статьях авторы попытались исследовать некоторые аспекты миграционного процесса в Кыргызстане.

Первая статья Элнуры Казакбаевой знакомит читателей с ситуацией, связанной с отсутствием медицинского страхования у детей, приезжающих в Россию вместе со своими родителями, и последствиями такого положения дел.

Алтынай Арстанбекова обращает внимание на то, что существует угроза правам детей, чьи родители находятся в миграции. Кроме того, еще в двух статьях анализируется ситуация с освещением мигрантов в масс-медиа: Мээрим Самиева рассматривает вклад местных СМИ в формирование негативного образа женщин-мигранток в обществе, а Айкерим Сагынбекова анализирует примеры стигматизации мигрантов в СМИ одной из принимающих стран. В завершение, пятый автор Максат Туларбекова описывает трудности, с которыми сталкиваются при отправке на родину тел кыргызстанцев, погибших за рубежом, и анализирует последующую политику правительства Кыргызской Республики в данном направлении.

Надеемся, что сборник найдет своих читателей и подобные тренинги будут организованы также и в других странах Центральной Азии, внося свой вклад в развитие национальных языков.

Мне хотелось бы выразить благодарность Министерству иностранных дел Норвегии и Норвежскому Институту международных отношений за поддержку данного тренинга! Кроме того, выражаю благодарность коллегам в отделе исследований и тренингов, а также международному тренеру Др. Элире Турдубаевой и редактору кыргызского языка Элмурату Аширалиеву.

Айгуль Абдубаетова

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Здоровье кыргызстанских детей-мигрантов, оставшееся без внимания

Элнура Казакбаева

По данным Федеральной миграционной службы России за 2016 год, количество зарегистрированных кыргызстанских мигрантов, не достигших 18 лет, составило 93,7 тысяч человек.[1] А по информации Министерства внутренних дел Кыргызстана за 2019 год, из более 713 тысяч зарегистрированных мигрантов 92,6 тысяч являются детьми до 17 лет.[2]

Таблица 1. Количество кыргызских мигрантов

Источник информации	Год	Общее количество мигрантов (тыс. человек)	Количество несовершеннолетних детей (тыс. человек)	В процентах
Федеральная служба по миграции России	2016	520,5	93,7	18
Министерство внутренних дел КР	2019	713	92,6	13

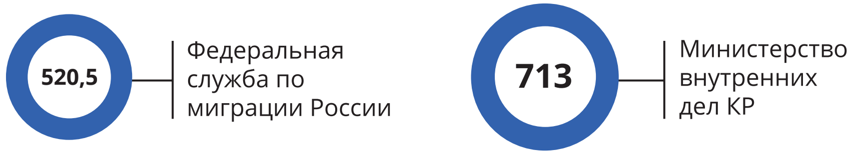

В последние годы выросла доля как женщин, уезжающих в миграцию, так и несовершеннолетних детей, уезжающих вместе со своими родителями. По данным Федеральной миграционной службы России за 2016 год, 40% кыргызских мигрантов составляли женщины, этот показатель в два раза превышает количество женщин-мигранток из Таджикистана и Узбекистана (20%)[3]. По данным Международной федерации по защите прав человека (FIDH), кыргызстанских детей в России можно определить по категориям: переехавшие вместе с родителями и приехавшие самостоятельно в поисках работы. Проблемы, наиболее часто возникающие у них: трудные условия жизни (отсутствие жилья необходимого уровня, постоянные переезды с одной квартиры на другую, вынужденное проживание на работе родителей), недостаточное медицинское обеспечение, сложность определения детей в школу или в детский сад.[4]

Диаграмма 1. Количество женщин-мигранток, 2016 г.

Из вышеперечисленных проблем наиболее остро стоит вопрос, связанный с медицинским обеспечением. До принятия в 2011 году в России Закона «Об обязательном медицинском страховании» родители-мигранты на основании временного разрешения на жительство могли прописать своих детей в местную поликлинику и получать бесплатное лечение. С 2011 года дети мигрантов, не получивших гражданства или постоянного вида на жительства, были лишены этой возможности.[5]

С 12 августа 2015 года, в рамках ЕАЭС, кыргызстанские мигранты вместе со своей семьей могут получать полис обязательного медицинского страхования (ОМС). Этот единый полис с 2011 года действует на всей территории России и предоставляет возможность трудящимся мигрантам на одинаковом уровне с местными жителями получать бесплатное и льготное лечение.[6] Согласно Договору в рамках ЕАЭС, сторона работодателя обязана обеспечить полис ОМС работнику с первого рабочего дня. В том же документе предусматривается, что дети могут получить полис на основании паспорта родителей и свидетельства, но полис им должны покупать

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

их родители. Членам семьи мигрантов, не обеспеченных работой, только первая медицинская помощь оказывается бесплатно, а в случаях, когда нет угрозы жизни, лечение оплачивает сама семья.[7]

По словам основателя организации «Билим», осуществляющей адаптацию и подготовку к школе детей кыргызстанских мигрантов, Максатбек Абдуназар уулу, медицинское страхование играет очень большую роль не только во время болезни ребенка, но и в его подготовке к школе. Поэтому все родители сталкиваются с трудностями при подготовке медицинского заключения и решают эту проблему следующим образом:

1. Платные отделы государственных аптек;
2. Частные клиники;
3. Кыргызские клиники (в основном, есть только услуги стоматолога и гинеколога).

Если возникают проблемы с речью ребенка, полгода нужно бегать, чтобы попасть на прием к логопеду или неврологу. Отсутствует система домашнего обучения. Кыргызское посольство некомпетентно по вопросам образования и медицинского обеспечения.

По словам Максатбека, «только при возникновении инфекционных заболеваний российская сторона приходит на помощь. У нас есть опыт, когда один ребенок заболел менингитом, Роспотребнадзор (Федеральная служба России по защите прав потребителей и прав человека) провел лечение данного ребенка и всех контактировавших с ним людей в целях профилактики заражения данным заболеванием».[8] Родители подтверждают вышеприведенные слова Максатбека, отметив, что отсутствие медицинского страхования особо ощущается во время подготовки ребенка в школу.

Для того, чтобы получить полис, хотя бы один из родителей должен быть гражданином России или же ребенок должен быть рожден в России. Гульназ, работающая в России, остановилась на следующих моментах:

> *«Когда родился первый ребенок, мы были в Москве. Поскольку у нас не было гражданства, мы не смогли получить ОМС. Можно было бы и частное ОМС получить, но на это нужны большие деньги. Поэтому ежемесячно ходили к педиатру и в платном отделении поликлиники получали прививки. Сейчас мы живем в Калуге. Здесь родился наш второй ребенок. Мы еще не получили ОМС, для нас это большая проблема. Можно было бы получить вид на постоянное жительство, но тут тоже нужно очень много бумаг, оформить РВП (регистрация на временное проживание[9*]). Поэтому решили лучше ходить в частную клинику».*[10]

Во многих случаях родители, прибывшие в поисках заработка, не придают особого значения необходимости покупать полис. Если некоторые родители, которые ежемесячно посещают педиатра и получают необходимое лечение и вакцинацию, то большинство же других занимаются самолечением, если заболевает ребенок.[11]

Как информирует Национальный институт стратегических исследований (НИСИ) Кыргызской Республики, отсутствие контроля над вакцинацией кыргызских детей-мигрантов создает большую угрозу и для принимающей, и для отправляющей страны. К примеру, в 2017 году один из видов кори, вспыхнувшей в России, распространился по всему Кыргызстану от ребенка, который съездил в Россию вместе с родителями.[12]

Различные стандарты, несмотря на членство в ЕАЭС

Еще одна особенность Договора – неодинаковость стандартов медицинского страхования для стран-членов ЕАЭС. Первой причиной такого положения дел является то, что остаются в силе двусторонние союзнические соглашения, заключенные до создания ЕАЭС. К примеру, на основании соглашения об оказании двусторонней медицинской помощи, заключенной между Россией и Беларусью в 2006 году, граждане данных двух стран могут получать бесплатное лечение на территории обоих государств. Второй причиной

* Удостоверение права на проживание до получения иностранным гражданином или лицом без гражданства, проживающих в России, разрешения на постоянное проживание. Оно ставится в виде знака в документе, удостоверяющем личность человека или же в специальном документе, выдаваемом со стороны России.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

являются особенности национального законодательства каждой страны. К примеру, в Беларуси и Армении нет обязательного медицинского страхования и мигранты, прибывающие со стран ЕАЭС, обязуются оплачивать тариф как и другие члены стран СНГ. Кыргызстан и Казахстан продолжили модель России, приняв систему лечения через полис обязательного медицинского страхования на основании трудового соглашения.

И комиссия ЕАЭС признает, что на практике встречаются случаи невыполнения условий достигнутого соглашения. К примеру, не уточнены условия, объем и услуги обязательной первой медицинской помощи. В результате мигранты не знают, какой услугой в течение какого времени могут пользоваться на бесплатной основе и вынуждены платить деньги, которые потребует медицинское учреждение.[13]

Исходя из результатов исследований Центра миграционных исследований в России и Тянь-Шаньского аналитического центра в АУЦА, можно отметить, что кыргызстанцы не в полной мере владеют информацией о необходимости получения вместе с трудовым соглашением и полиса ОМС. По словам экспертов, государственные структуры недостаточно распространяют информацию о бесплатном полисе ОМС.[14] Таким образом, в рамках ЕАЭС вопрос медицинского обеспечения трудоспособных мигрантов принят во внимание, а вопрос защиты здоровья детей, находящихся вместе с родителями в миграции, не был учтен.

Очевидно, что со стороны Правительства Кыргызстана не ведется основательная работа по улучшению медицинского страхования детей мигрантов, находящихся в трудовой миграции в России. Во многих государственных исследованиях и отчетах сделан акцент на экономическую составляющую ЕАЭС и мало внимания уделено вопросам социального обеспечения. Следует отметить, что, касательно социального обеспечения, лишь через четыре года после создания ЕАЭС в повестку дня был включен вопрос о выплате пенсий трудовым мигрантам.[15] А вопрос о медицинском обеспечении интересует, пожалуй, только самих мигрантов, некоторых неправительственных организаций и представителей диаспор в России.

В политике развития Кыргызской Республики за 2018 год особое внимание обращено детям, оставшимся в Кыргызстане, чьи родители уехали на трудовую миграцию. Но нет ни слова о детях, которые находятся вместе с родителями в миграции.[16] Если посмотреть, большинство исследований и мероприятий правительственных и неправительственных организаций, связанных с миграцией, посвящены только детям мигрантов, оставшихся в Кыргызстане. А новая миграционная политика страны разрабатывается с 2013 года и еще не принята полностью. По словам некоторых экспертов, новая концепция не очень отличается от концепции 2004 года, и в ней очень мало внимания уделено социальному аспекту.[17]

Что же касается внутренней политики России относительно медицинского полиса мигрантов, в 2017 году Министерство здравоохранения России предлагало исключить предоставление медицинских услуг на основании полиса ОМС членам семьи мигрантов (супруге, детям), не заключивших трудовые соглашения, но в итоге это предложение не было принято.[18]

Получается, что на практике социальное положение семей кыргызстанских мигрантов в рамках ЕАЭС не облегчено, а, наоборот, усугубилось. Если учесть, что бесплатная первая медицинская помощь предоставляется гражданам без учета наличия полиса, то очевидно, что членство в ЕАЭС не предоставляет никаких преимуществ для детей-мигрантов из Кыргызстана.

Кодекс о детях Кыргызстана от 2012 года гарантирует предоставление системой здравоохранения «доступной и качественной помощи, профилактики болезней, медицинской диагностики, лечения» и обеспечение бесплатного и льготного лечения в рамках государства.[19] В данном документе не обозначено медицинское право детей, выехавших за пределы Кыргызстана. Согласно вышеобозначенным фактам, миграционная политика Кыргызстана демонстрируют отсутствие или зачаточное состояние законодательства о правах детей, находящихся в миграции.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Использованные источники

1 Федеральная Миграционная Служба Российской Федерации, «Сведения в отношении иностранных граждан, находящихся на территории Российской Федерации, в половозрастном разрезе (по состоянию на 5 апреля 2016 г.)». *http://гувм.мвд.рф/about/activity/stats/Statistics/Svedenija_v_otnoshenii_inostrannih_grazh/item/5850/*, информация получена 18 ноября 2019 года.

2 Единая миграционная служба РФ, «Разрешение на временное пребывание в РФ», *https://grrf.ru/razreshenie-na-vremennoe-prozhivanie-v-rossii.html*, информация получена 25 ноября 2019 года.

3 FIDH, «Женщины и дети из Кыргызстана, вовлеченные в миграцию», 2016, стр.1-74. *https://www.fidh.org/IMG/pdf/rapport_kyrgyzstan_ru-web.pdf*, информация получена 18 ноября 2019 года.

4 Азаттык, «Хлопоты мигрантов, у которых болеют дети», *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan-russia-migrants-children/30020231.html,* информация получена 17 ноября 2019 года.

5 Флоринская Ю. Ф. «Миграция семей с детьми в Россию: проблемы интеграции (по материалам социологических опросов Центра миграционных исследований). Проблемы прогнозирования», 2012, 2-27-беттер. *https://cyberleninka.ru/article/n/migratsiya-semey-s-detmi-v-rossiyu-problemy-integratsii-po-materialam-sotsiologicheskih-oprosov-tsentra-migratsionnyh-issledovaniy,* информация получена 19 ноября 2019 года.

6 Евразийская Экономическая Комиссия, «Трудовая миграция и социальное обеспечение трудящихся в Евразийском экономическом союзе», 2016, стр.1-119. *http://ssm.gov.kg/wp-content/uploads/2018/01/7bfb9d69aba75786f34eb1a007d6d653.pdf*, информация получена 18 ноября 2019 года.

7 Евразийская Экономическая Комиссия, «Трудовая миграция и социальное обеспечение трудящихся в Евразийском экономическом союзе», 2016, стр.1-119. *http://ssm.gov.kg/wp-content/uploads/2018/01/7bfb9d69aba75786f34eb1a007d6d653.pdf*, информация получена 18 ноября 2019 года.

8 Интервью автора, 20.11.2019, через Скайп.

9 Интервью автора, 21.11.2019, через Скайп.

10 Интервью автора, 20.11.2019, через Скайп.

11 Азаттык, «Хлопоты мигрантов, у которых болеют дети», *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan-russia-migrants-children/30020231.html,* информация получена 17 ноября 2019 года.

12 Национальный институт стратегических исследований Кыргызской Республики, «Кыргызстан расширенный миграционный профиль», 2018, 1-152-беттер. *https://iom.kg/wp-content/uploads/2011/07/Migration-Profile-2018-in-Russian.pdf*, информация получена 17 ноября 2019 года.

13 Евразийская Экономическая Комиссия, «Трудовая миграция и социальное обеспечение трудящихся в Евразийском экономическом союзе», 2016, стр.1-119. *http://ssm.gov.kg/wp-content/uploads/2018/01/7bfb9d69aba75786f34eb1a007d6d653.pdf,* информация получена 18 ноября 2019 года.

14 Российская Газета, «Нелегалы зарабатывают меньше», *https://rg.ru/2019/01/10/tret-trudovyh-migrantov-iz-kirgizii-hotela-by-ostatsia-zhit-v-rossii.html*, информация получена 17 ноября 2019 года.

15 Российская Газета, «Нелегалы зарабатывают меньше», *https://rg.ru/2019/01/10/tret-trudovyh-migrantov-iz-kirgizii-hotela-by-ostatsia-zhit-v-rossii.html,* информация получена 17 ноября 2019 года.

16 Программа развития Кыргызской Республики на период 2018-2022 годов «Единство. Доверие. Созидание», *http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/216208*, информация получена 17 ноября 2019 года.

17 Stranradar, «Концепции миграционной политики в Кыргызстане: меняются ли они?» 2019, *https://stanradar.com/news/full/34718-kontseptsii-migratsionnoj-politiki-v-kyrgyzstane-menjajutsja-li-oni.html,* информация получена 17 ноября 2019 года.

18 Клооп, «Минздрав России может лишить семьи мигрантов бесплатной медицинской помощи», *https://kloop.kg/blog/2017/01/15/minzdrav-rossii-mozhet-lishit-semi-migrantov-besplatnoj-meditsinskoj-pomoshhi/*, информация получена 17 ноября 2019 года.

19 Кодекс Кыргызской Республики о детях, 2012, *http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/203700?cl=ru-ru* информация получена 17 ноября 2019 года.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Ущемленное детство в тени миграции

Алтынай Арстанбекова

Каждый год 20 ноября весь мир отмечает День защиты прав детей. 20 ноября 2019 года во время своего выступления на мероприятии в честь Всемирного дня детей спикер Жогорку Кенеша Дастан Жумабеков отметил, что со стороны кыргызского парламента были приняты прогрессивные законы по сохранению здоровья детей, их питанию, образованию и раннему развитию, а также социальной защите.

> *«Реализация данных законов позволила снизить уровень смертности среди детей до 5 лет. В результате вакцинации в младенческом возрасте мы смогли защитить 80% наших детей от различных опасных инфекционных заболеваний. Дети проходят годичную дошкольную подготовку. Этот показатель вырос с 14% до 40%. Я очень рад, что этот процесс охватил и сельских детей в регионах», – сказал спикер.*[1]

В отчетах практически всех чиновников приводятся примеры защиты прав ребенка в Кыргызстане и охвата всех детей образовательным процессом. Но, тем не менее, остается вне поля зрения некоторых отчетов и в тени одна актуальная проблема, порожденная новыми обстоятельствами в стране. Это – унижения и насилие, которым подвергаются дети трудовых мигрантов, уехавших из-за безработицы в другие страны в поисках достойного заработка.

Вынужденные стать мигрантами

В официальных отчетах отмечается, что количество выехавших из Кыргызстана в поисках заработка людей составляет более 750 тысяч человек.[2] На самом деле количество мигрантов намного больше. 80%, то есть, около 640 тысяч находятся в Российской Федерации, остальные 15% или же 35 тысяч находятся в Казахстане, 30 тысяч мигрантов работают в Турции и более 15 тысяч – в Южной Корее.

Проблема миграции, возникшая как следствие бедности и безработицы, приводит к тому, что дети остаются без присмотра. По данным ЮНИСЕФ, количество детей, которых оставили родители, находящиеся в трудовой миграции, составляет более 199 тысяч. А количество детей, у которых один из родителей находится в миграции, составляет порядка 299 тысяч детей.[3]

По сравнению с этими данными, цифры, предоставленные Министерством социального развития Кыргызской Республики, значительно ниже. Согласно этой информации, количество оставленных мигрантами-родителями детей в Кыргызстане составляет всего 72 тысячи. По последним данным, на январь, февраль, март 2019 года количество детей мигрантов составило 102 406.

Согласно статистике, большинство из них живут на юге страны. В Ошской области - 25 591, в Джалал-Абадской - 22 226, в Баткенской - 16 686, в Чуйской - 5 776, в Иссык-Кульской - 6 920, в Нарынской - 1 990, в Таласской - 3 310 детей были оставлены родителями, уехавшими за рубеж в качестве трудового мигранта. Это - статистические данные на май 2019 года.[4]

Экономика Кыргызстана зависима от средств, которые мигранты отправляют на Родину. Эти миллиардные суммы составляют 35% ВВП страны. Возникает ощущение, что эти деньги – своеобразная плата родителей и их детей, оставленных у родственников которые подвергаются насилию и унижению.[5]

К слову сказать, в последнее время участились случаи угнетения и насилия в отношении детей. К сожалению, практически во всех случаях подвергшиеся насилию и угнетениям дети оказываются детьми мигрантов и это, конечно же, весьма печально. Приводят в ужас случаи, когда детей, и так нуждающихся в любви и заботе родителей, страдающих от разлуки с ними, подвергают насилию.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

«Пасынки» судьбы

Следует отметить, что не все дети, подвергшиеся насилию, являются детьми мигрантов. Наоборот, немало случаев, когда насилие в отношении детей совершаются близкими родственниками. К примеру, в 2018 году в Кыргызстане 13 несовершеннолетних детей были зверски убиты. Сообщалось, что семеро из них пережили насилие со стороны близких родственников. А по всей республике были зарегистрированы 136 фактов насилия над детьми. По словам специалистов, в 2018 году было зарегистрировано наибольшее количество особо тяжких видов насилия над детьми.

> *«Трое детей были убиты собственными матерями. В двух случаях матери предприняли попытку убить и себя, и детей, и, к сожалению, в обоих случаях дети расстались с жизнью. Два несовершеннолетних ребенка погибли в результате драки», – сообщил заведующий отделом по работе с несовершеннолетними МВД КР Азамат Абдрахманов в заявлении для СМИ.*[6]

В Уголовном кодексе Кыргызстана отсутствует отдельная статья, предусматривающая наказание за насилие в отношение детей. За данные действия предусматривается равнозначное наказание как за тяжкое преступление в виде нанесения морального вреда и тяжкого вреда здоровью, совершения насилия – убийства, изнасилования и избиения.

В этом материале речь пойдет о детях, в отношении которых было совершено насилие, и чьи родители находятся в трудовой миграции. Вспомним январьское событие 2015 года, в то время всех повергло в шок состояние двухлетнего Ибрагима, поступившего в больницу в бессознательном состоянии в результате избиения. Сообщалось, что родители ребенка находятся в разводе, мать уехала на заработки в другую страну. Отец уехал на даават по религиозным соображениям и оставил ребенка временно в доме родного брата. Случай произошел в селе Озерное Чуйской области. Ребенок, переживший многочисленные побои, в последний раз после избиения потерял сознание и впал в кому, когда был доставлен в больницу. Врачи, обследовавшие Ибрагима, констатировали, что ребенок был многократно изнасилован. Несмотря на лечение, полученное в течение нескольких месяцев, ребенок не смог полностью восстановить свое здоровье и в последствии стал инвалидом. Сейчас Ибрагим лишен зрения. Сообщается, что в данное время о нем заботится мачеха, вторая жена его отца. Этот случай вызвал большой общественный резонанс и виновники понесли суровое наказание. Брат отца Ибрагима приговорен к пожизненному заключению, а его жена была лишена свободы сроком на 15 лет. Также и отец ребенка был признан виновным и отправлен в исправительную колонию сроком на 2 года.[7]

В декабре 2015 года 7-летняя Тахмина шла в школу и упала, а после скончалась, не приходя в сознание по дороге в больницу. Она жила у сестры своей матери в Базар-Коргоне. Было установлено, что накануне родная сестра матери девочки жестоко избила ее. Она повздорила с мужем и найдя предлог о том, что девочка «плохо учится» , избила ее тяжелым железным прутом. Три месяца назад мать Тахмины оставила ее своей родной сестре, а других двоих детей – свекрови, и уехала вслед за своим мужем, который уже год находился в России на заработках. Позже она отказалась писать заявление, сказав, что не имеет никаких претензий к своей сестре.[8]

В мае 2018 года 33-летняя женщина оставила своей золовке двухлетнего ребенка и уехала в город Каракол на заработки. Золовка жестоко избила ребенка за то, что он описался в штаны. СМИ писали о том, что в настоящее время ведутся разбирательства по данному случаю.[9]

Насильник изнасиловал 47-летнюю бабушку, чья дочь находилась на заработках в России, и ее 4-летнюю внучку, задушил ее 7-летнего внука и, с целью скрыть преступление, сжег дом. Трагедия произошла в Нарыне.[10]

В ноябре 2018 года двухлетний ребенок в тяжелом состоянии поступил в больницу Бишкека. Несмотря на то, что ребенок был жестоко избит и умер, не приходя в сознание, его мать, оставившая его у подруги, отказалась писать заявление против преступника. Женщина, уехавшая в Россию на заработки и оставившая ребенка у своей подруги, была вынуждена вернуться в Кыргызстан в связи с тем, что ребенок умер от побоев.[11]

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Подобные страшные случаи не прекращаются. К сожалению, и сейчас появляются все новые факты. Жаль, что многие из детей, сталкивающихся с насилием, являются детьми мигрантов, оставленными ими у своих родственников.

Несмотря на то, что преступления, связанные с насилием в отношении детей, вызывают большой общественный резонанс, к сожалению, немало фактов, когда преступники остаются или выходят на свободу, воспользовавшись спадом внимания общественности к данному событию и договорившись с потерпевшей стороной. Напрашивается вывод о том, что в деле защиты прав ребенка в Кыргызской Республике присутствует юридический недочет, приводящий к принятию несовершенных законов.

Разумеется, государственные органы и учреждения не остаются безмолвными наблюдателями за ситуацией, когда сильные и неадекватные взрослые издеваются и насилуют беззащитных детей. Но приводят ли к желаемому результату предпринимаемые меры?

Нет эффективных результатов от действий, направленных на решение проблемы

Депутатами Жогорку Кенеша, неправительственными организациями, и членами правительства были высказаны немало рекомендаций и предложений по решению вопросов, связанных с детьми мигрантов, сталкивающихся с насилием.

К примеру, депутат парламента Сагынбек Келдибаев предлагал передать в ведение правительства проблему с детьми мигрантов с тем, чтобы организовать школы-интернаты для детей данной категории. Некоторые считают, что этот вопрос можно решить путем создания института фостерной семьи, как в зарубежных странах.

Foster care (англ.) (патронажное (поддерживающее) воспитание) – фостерная семья, когда несовершеннолетние дети, нуждающиеся в заботе, временно проживают в приемной семье. Или о них заботятся в семейном детском доме. Расходы по содержанию ребенка несет государство.

Заведующая управлением по защите семьи и детей Министерства труда и социального развития Жаныл Жумабаева сообщила, о том, что в Кыргызстане развивается институт фостерной семьи.

> *«Несмотря на то, что Положение о фостерной семье было принято еще в 2012 году, оно начало реально действовать лишь с 2014 года», – сказала она.*

По ее словам, в настоящее время в 9 фостерных семьях проживают 17 детей. Ребенку, который находится в такой семье, государство ежемесячно платит по 6 тысяч сомов.[12]

> *«В зарубежных странах для детей-сирот действуют фостерные семьи. Родители могут заплатить деньги за то, чтобы за ребенком был должный уход за определенный период времени. Дети мигрантов – не сироты, но в отсутствие родителей они живут подобно сиротам. Следует обеспечить не только уход за ребенком, но и давать правильное воспитание, контролировать их учебу, здоровье. Это под силу фостерной семье. Если государство поддержит это начинание, даже не нужно было бы выделять деньги из бюджета», – отметил эксперт-аналитик по экономическим вопросам Искендер Шаршеев в интервью журналистам.[13]*

В мае 2017 года был принят закон «Об охране и защите от семейного насилия». Для исполнения данного закона сотрудники милиции были вынуждены пройти обучение на гендерную чувствительность. Иначе все сотрудники милиции до этого считали, что домашнее насилие является личным делом семейных людей и нельзя вмешиваться в их отношения. Согласно закону, милиция должна обращать внимание на каждую информацию о насилии в семье, и выдавать в случае необходимости охранный ордер, запрещающий насильнику контактировать с потерпевшей стороной. Ордер выдается сроком на 3 дня и его можно продлевать. Также этот ордер можно использовать в качестве удостоверяющего документа в случае передачи дела в суд. Но данный закон направлен на профилактику насилия в семье и недопущения перехода действий в тяжелую форму домашнего насилия. На бумаге все положения закона выглядят неплохо, но если учесть недостатки, имеющие место на практике, документ кажется немного сырым.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Известно, что данный закон был принят поспешно, даже без проведения общественных слушаний.

А как обстоят дела в соседних странах?

С 1 января 2018 года в соседнем Казахстане вступил в силу закон, предусматривающий кастрацию педофилов химическим путем.

Химическая кастрация – это не обряд обрезания мальчика по кыргызским традициям. Насильнику-педофилу даются лекарства, то есть, один раз в три месяца делают укол, который подавляет сексуальное желание мужчины. Вместе с тем у человека ухудшается память и возникает депрессивное состояние. У людей, принимающих такие препараты, повышается риск инсульта и инфаркта. Кроме этого, он способствует появлению сахарного диабета и возникновению камня в почках. Из-за вредности препарата человек быстро набирает вес, начинают выпадать волосы, уменьшается мышечная масса.[14]

В Казахстане для педофилов предусмотрены жесткие условия: их никогда не приговаривают к условному наказанию, совершенно не допускается примирение и взаимное соглашение с родителями ребенка и им никогда не предоставляется условно-досрочное освобождение. В течение трех лет ведется жесткий контроль за отсидевшими свой срок и освобожденными насильниками. В ноябре 2019 года правоохранительные органы Казахстана предложили ужесточить наказание для насильников-педофилов. Если раньше для педофилов предусматривалось наказание в виде лишения свободы сроком на 15 - 20 лет и более, теперь их могут посадить на 20 лет или на пожизненное заключение в зависимости от тяжести преступления. В Казахстане изнасилование отнесено к тяжким преступлениям. Данный законопроект был принят парламентом Казахстана в первом чтении.[15]

В Российской Федерации обвиняемые в насильственных действиях в отношении детей приговариваются к лишению свободы сроком от 4 до 20 лет. Если педофил повторно совершит насилие над ребенком до 14 лет, то приговаривается на пожизненное заключение и химическую кастрацию. Такие медицинские меры в обязательном порядке принимаются решением суда на основании медико-психиатрической экспертизы. В 2018 году Госдума России предложила ужесточить наказание педофилам. В законопроекте предусматривается пожизненное лишение свободы за преступления сексуального характера, совершенные в отношении несовершеннолетних детей до 14 лет.[16]

Практика кастрации педофилов применяется во Франции, Германии, Великобритании и в некоторых штатах Соединенных Штатов Америки. В вышеназванных странах Европы после применения практики кастрации преступников, совершивших сексуальное насилие в отношении детей, количество случаев с педофилами снизилось практически на 50%. В Европейских странах химическая кастрация педофилов проводится так же, как и в других государствах. Процедура продолжается до окончания срока наказания педофилов.[17]

Для решения проблемы необходим Детский омбудсмен

Такое впечатление, что в Кыргызстане преступники получают жесткое наказание в зависимости от распространения в обществе информации о насилии над детьми и вызванного им резонанса. Можно заметить, что судебные процессы достигают своего логического завершения только по шокирующим резонансным делам, широко обсуждаемым в социальных сетях, но о количество таких завершенных дел ничтожно мало. К сожалению, больше становится фактов, когда события, пару раз освещаемые в СМИ и не получившие широкого резонанса, заканчиваются тем, что стороны договариваются между собой, уголовное дело прекращается и насильник за короткий срок оказывается на свободе. Очевидно, что при таких обстоятельствах, ситуация с издевательством и насилием над беззащитными детьми и попранием их прав – не принесут изменений. Поэтому необходима эффективная юридическая помощь в защите прав ребенка, чтобы довести дело до конца и добиться соответствующего наказания для насильника.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Я, как опытный журналист, мать и неравнодушный гражданин, хотела бы предложить создание специальной службы, призванной эффективно защищать права детей мигрантов, страдающих от разлуки с родителями и ожидающих от них ласки, поддержки и защиты, вести конкретную и прозрачную деятельность по данному направлению. За последние 3-4 года я много раз поднимала вопрос в социальных сетях и в СМИ о необходимости введения института Детского омбудсмена.[18]

Меня удивляет несогласие с этой позицией моих некоторых коллег и граждан. Сердце болит от осознания того, что есть люди, безразличные к вопросу защиты прав детей. Они говорят, что нет необходимости создавать дополнительную армию чиновников. Это можно воспринимать как снижение доверия народа к власти, к чиновникам. Так как они говорят, что и так в аппарате Акыйкатчы (Омбудсмена) есть отдел, ведающий вопросами защиты прав детей. Если это так, то все мы уже давно почувствовали бы результаты деятельности этого отдела, верно? Узнавали бы через социальные сети или средства массовой информации о принимаемых мерах. Или бы получали отчеты о проделанной работе и принимаемых мерах хотя бы по резонансным делам, связанным со смертью детей, насилием и издевательствам в отношении них. Неспособность Акыйкатчы четко обозначить свою позицию не то что по защите детей, но даже и по политическим гонениям, вызвавшим негодование общественности, говорит сама за себя – деятельность этого института сложно назвать плодотворной.

Дети – наше будущее. Издеваться и унижать, совершать насилие над детьми, которые и так страдают психологически от разлуки с родителями, нуждаются в их внимании, ласке и заботе – верх бесчеловечности и результат того, что остаются безнаказанными подобные действия их близких родственников, дедушек и бабушек, а также чужих людей. А также равнодушного отношения государства к проблемам детей мигрантов.

Как доказательство можно привести пример с созданием в Кыргызстане института Бизнес омбудсмена в 2019 году. Получается, по мнению руководства страны, предприниматели больше нуждаются в защите своих прав, нежели дети мигрантов.

С учетом вышеописанных событий и приведенных аргументов считаю необходимым создание специальной службы, призванной на высоком качественном уровне защищать права детей во всех правоохранительных органах, судах и в повседневной жизни, или же формирование института Детского омбудсмена.

В Кыргызстане, несмотря на наличие в кодексе соответствующего наказания преступникам, совершившим насилие и издевательства над детьми, подобные уголовные дела не всегда доходят до суда. Если в стране будет организован институт Детского омбудсмена, он смог бы взять под контроль эти вопросы, четко работая по каждому обращению. Институт Детского омбудсмена должен быть создан при Президенте Кыргызской Республики или же при Жогорку Кенеше, должен иметь свое Положение, иные нормативно-правовые акты и от имени государства должен быть правомочен отслеживать дело по наказанию преступника, а также предоставлять соответствующую информацию общественности. Также Детский омбудсмен должен иметь полномочия для того, чтобы защищать права детей, не дожидаясь заявления от их родителей или правозащитников.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Использованные источники

1 Акипресс, «В истории нашего народа дети всегда занимали особое место, - спикер Д. Джумабеков», 20-ноября 2019-года. *https://kg.akipress.org/news:1578777/*, информация получена 20 ноября 2019 года.

2 Таалайгүл Усенбаева, «Новый закон для родителей, уезжающих в зарубеж, оставив детей. Подробности», 28 декабря 2018 года. *https://sputnik.kg/analytics/20181228/1042656109/migranttardyn-baldarynyn-ukugun-korgoo.html*, информация получена 20 ноября 2019 года.

3 Наргиза Рыскулова, «Цена миграции. В Кыргызстане растет поколение детей без родителей», 2 апреля 2019 года. *https://www.bbc.com/russian/features-47773112*, информация получена 21 ноября 2019 года.

4 Таалайгүл Усенбаева, «Униженные дети мигрантов, посылающих миллиардные деньги. Пути решения проблемы», 3 мая 2019 года. *https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html*, информация получена 20 ноября 2019 года.

5 Таалайгүл Усенбаева, «Униженные дети мигрантов, посылающих миллиардные деньги. Пути решения проблемы», 3 мая 2019 года. https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html, информация получена 20 ноября 2019 года.

6 Sputnik, «Больше половины детей в КР страдают от насилия — мнения о ситуации», 31 января 2019 года. *https://ru.sputnik.kg/press_photo/20190131/1043129780/nasilie-deti-situaciya-kyrgyzstan.html,* информация получена 20 ноября 2019 года.

7 Малика Бияз, «Видео: Изнасилованный двухлетний мальчик из Озёрного «потерял зрение»», 15 февраля 2015 года, *https://kloop.kg/blog/2015/02/11/video-iznasilovannyj-dvuhletnij-malchik-iz-ozyornogo-poteryal-zrenie/*, информация получена 22 ноября 2019 года.

8 Sputnik, «Гибель девочки в Базар-Коргоне: все время твердила, что скучает по маме»,11 декабря 2015 года. *https://ru.sputnik.kg/video/20151211/1020823794.html,* информация получена 23 ноября 2019 года.

9 Аида Джумашова, «Семейное насилие. Почему детей жестоко бьют», 7 июля 2018 года. *https://24.kg/obschestvo/90040_semeynoe_nasilie_pochemu_detey_jestoko_byut/,* информация получена 23 ноября 2019 года.

10 Наргиза Рыскулова, «Цена миграции. В Кыргызстане растет поколение детей без родителей», 2 апреля 2019 года, *https://www.bbc.com/russian/features-47773112*, информация получена 21 ноября 2019 года.

11 Таалайгүл Усенбаева, «Униженные дети мигрантов, посылающих миллиардные деньги. Пути решения проблемы», 3 мая 2019 года. *https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html,* информация получена 20 ноября 2019 года.

12 Анастасия БЕНГАРД, «Фостерные семьи в Кыргызстане получают зарплату в 6 тысяч сомов»,17 мая 2017 года. *https://24.kg/obschestvo/51946_fosternyie_semi_vkyirgyizstane_poluchayut_zarplatu_v6_tyisyach_somov/,* информация получена 23 ноября 2019 года.

13 Таалайгүл Усенбаева, «Униженные дети мигрантов, посылающих миллиардные деньги. Пути решения проблемы», 3 мая 2019 года. *https://sputnik.kg/opinion/20190503/1044204184/migranttardyn-baldary-oj-pikir-statistika.html*, информация получена 20 ноября 2019 года.

14 Екатерина Алиева, «В Казахстане вступает в силу закон о химической кастрации педофилов2,1 января 2018 года. *https://www.zakon.kz/4896729-v-kazahstane-vstupaet-v-silu-zakon-o.html*, информация получена 23 ноября 2019 года.

15 Данияр Айсаров, «Уголовную статью за сексуальные домогательства хотят ввести в РК. Разбираем новый законопроект2, 18 сентября 2019 года. *https://informburo.kz/cards/ugolovnuyu-statyu-za-seksualnye-domogatelstva-hotyat-vvesti-v-rk-razbiraem-novyy-zakonoproekt.html,* информация получена 23 ноября 2019 года.

16 Галина Misливская, «Новый пакет антипедофильских законов разработают к концу года», 30 октября 2018 года. *https://rg.ru/2018/10/30/novyj-paket-antipedofilskih-zakonov-razrabotaiut-k-koncu-goda.html*, статья получена 23 ноября 2019 года.

17 Факти Украина, «Химическая кастрация: что это, для кого применяется и где разрешена», 11 июля 2019 года. *https://fakty.com.ua/ru/ukraine/20190711-himichna-kastratsiya-shho-tse-dlya-kogo-zastosovuyetsya-i-de-dozvolena/*, информация получена 23 ноября 2019 года.

18 24.kg, «Журналист: Миллиарды, выделяемые депутатам, следует направить на образование детей», 1 ноября 2019 года. *https://24.kg/kyrgyzcha/133880_jurnalist_deputattarga_bolungon_milliarddardyi_baldardyin_bilimine_jumshasak*, информация получена 23 ноября 2019 года.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Как освещают кыргызских женщин-мигранток местные СМИ?

Мээрим Самиева

Около миллиона кыргызстанцев находятся за рубежом в трудовой миграции. Примерно половину из них составляют женщины разных возрастов.

Для Кыргызстана с малым количеством населения - это большая цифра. К тому же миллиардные суммы, отправляемые мигрантами ежегодно на родину, составляют одну треть ВВП страны. В связи с этим тема миграции является весьма актуальным для местных крупных масс-медиа (СМИ), имеющих большую армию интернет-читателей и способных формировать общественное мнение на государственном уровне.

В местных масс-медиа ежедневно публикуются различные новости о кыргызских мигрантах. Создается впечатление, что оставшиеся на родине близкие мигрантов и кыргызское общество в целом через информацию в интернете представляют себе жизнь мигранта.

Бесспорно, что в эпоху глобализации роль интернет-СМИ огромна. Благодаря им в считанные секунды доходит до общественности опубликованная в СМИ информация, на основании которой формируется общественное мнение относительно ситуации или людей. К сожалению, влияние журналистской статьи в какой-то мере может принести и вред какой-либо части общества.[1] Согласно теории «медиафрейма» или «заключения в рамки» американского исследователя Роберта Энтмана, медиа оказывает влияние на мышление человека, другими словами, при освещении определенной темы СМИ делает акцент на какой-то ее элемент, оставляя без внимания другой ее аспект. В результате влияния используемого журналистами фрейма в обществе формируется определенное мнение о какой-либо теме. Это мнение может или укрепить имеющиеся стереотипы, или же потихоньку их менять.[2]

Когда говорят «кыргызская девушка - мигрант», кого вы себе сразу представляете? И вообще, с чем ассоциируется у вас слово «мигрант»? Может быть, вы сразу представляете себе женщину, которая работает в сложнейших условиях и нуждается в любой помощи, или же кыргызскую девушку, попавшую в сети посредника и вынужденную стать проституткой? Какой вклад вносят СМИ для создания подобного образа мигранток?

В 2010 годах в кыргызском обществе были широко распространены мнения о том, что работающие в других странах одинокие женщины и девушки гуляют с мужчинами других национальностей, что они - «гуляющие проститутки», «матери-кукушки», оставляющие новорожденных детей в роддомах. Немалая роль в этом принадлежит «патриотам», которые самовольно возложили на себя полномочия по контролю за поведением кыргызских девушек. Свидетельством этому служат комментарии в социальных сетях.[3] Не усугубляют ли ситуацию односторонние, стереотипные, с негативным оттенком новости в кыргызских масс-медиа, когда и так в кыргызском обществе мигрантки, работающие за рубежом, сталкиваются со стигмой и их авторитет крайне низок?[4]

Как описывает мигрантов кыргызские СМИ?

В целях поиска ответа на данный вопрос были рассмотрены материалы, опубликованные на сайтах трех крупных медиакомпаний: Радио Азаттык (Азаттык), Кактус медиа (Кактус) и Спутник Кыргызстан (Спутник), которые считаются самыми популярными среди кыргызстанцев, находящихся за рубежом, и имеют наибольшее количество подписчиков в социальных сетях. Кактус пишет только на русском языке, а Азаттык и Спутник публикуют материалы на кыргызском и русском языках. В этой статье использованы материалы на кыргызском языке из сайтов Азаттыка и Спутника. Вышеуказанные сайты отличились от остальных тем, что уделяли больше внимания теме миграции. Были рассмотрены материалы, опубликованные за период с января 2018 года по ноябрь 2019 года и посвященные теме миграции. Основу исследования составили материалы о кыргызских мигрантках. Для сбора материалов о мигрантках с сайтов Азаттыка (azattyk.org), Спутника (sputnik.kg) и Кактуса (kaktus.media) были использованы ключевые слова «миграция», «мигрант».

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Общее количество статей о миграции в СМИ, использованных в исследовании, даны в Таблице 1.

Таблица 1. Количество статей

Название СМИ	2018 год	2019 год
Радио Азаттык	320	220
Кактус медиа	94	86
Спутник Кыргызстан	248	195

Из материалов, посвященных теме миграции, были отобраны и рассмотрены статьи, новости, видеоматериалы, касающиеся женщин-мигранток.

В целом, за период с января 2018 года по ноябрь 2019 года Азаттык опубликовал 32 статьи о женщинах-мигрантах, Кактус - 20, а Спутник – 10.

Далее 62 статьи были определены по категориям, исходя из темы и содержания. В итоге выяснилось, что все материалы, полученные из трех сайтов, были посвящены 11 темам. Они представлены в Диаграмме 1.

Диаграмма 1. Категории материалов о женщинах-мигрантках

Можно заметить, что большинство статей, посвященных теме миграции женщин, освещают тему в негативном свете. Среди всех материалов за рассмотренный двухлетний период только в Спутнике было опубликовано интервью о женщине-мигрантке, добившейся успеха в Турции. Все три вышеназванные СМИ в течение двух лет основное внимание акцентировали на освещении ситуаций, связанных с кыргызстанскими женщинами-мигрантками, вовлеченными в проституцию, освобожденными от сексуального рабства, заболевшими из-за отсутствия должной заботы о своем здоровье или еще по каким-то причинам, работающими девочками-подростками, бросившими учебу.

В 24 материалах из 32, опубликованных за два года в Азаттыке, речь идет о женщинах-мигрантках в Турции, а в 8 – в России.

Большое количество новостей о мигрантках в Турции можно связать с тем, что в последнее время значительно увеличился поток женщин-мигранток в данную страну. Герои этих публикаций о мигрантках – женщины, обманутые посредниками, работавшие без визы, пострадавшие от сексуального рабства, заболевшие из-за отсутствия заботы о своем здоровье, решившиеся на суицид из-за тяжелой судьбы, депортированные, пережившие насилие. В подавляющем большинстве материалов женщины-мигрантки описываются как жертвы, нуждающиеся в помощи, и вызывают жалость у читателей. Это подтверждают и некоторые заголовки: «Жизнь, вытолкнувшая кыргызских девушек в Турцию»[5], «Турция: ноша и боль в душе мигранта»[6], «Миграция не жалеет даже женщин»[7], «Мигранты, ставшие жертвами посредников»[8], «Турция: женщины, попавшие в сети проституции»[9].

В Азаттыке достаточно часто публикуются новости о женщинах-мигрантках, уехавших в Россию. В статьях, опубликованных за последние два года, акцент сделан на девочках-подростках, бросивших учебу и уехавших на заработки («Девчушки, бросившие учебу и уехавшие в Россию»[10], «Подростки, уехавшие в Россию в поисках заработка»[11]). Повествуется о том, что подростки сталкиваются с сексуальным и психологическим насилием, не могут получить свой заработок и работают в сложных условиях.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

В отличие от Азаттыка, Кактус освещал ситуацию с женщинами-мигрантами в Казахстане и России. Особый акцент сделан на вопросы, связанные с женщинами, бросившими своих новорожденных детей, попавшими в сексуальное и трудовое рабство. Есть материалы, повествующие о том, что в Москве 15-летняя кыргызка родила мертвого ребенка или что 23-летняя Нургуль родила ребенка дома, и, по ее словам, ребенок родился мертвым, а ее задержала полиция на месте, где она бросила в мусор труп ребенка, а в настоящее время ведется расследование данного дела.[12] Также Кактус сделал акцент на том, что женщины-мигранты, работающие в Казахстане, подвергаются насилию со стороны групп лиц. В материале под заголовком «Как кыргызстанские женщины-мигранты подвергаются изнасилованиям» говорится о том, что женщины вынуждены выходить замуж за первого встречного, лишь бы избежать изнасилования, и по возвращении на родину их воспринимают как проституток.[13]

На сайте Спутника не так много материалов, посвященных женщинам-мигранткам. Там, как и в Азаттыке, ведется речь о мигрантках в России и Турции. Если Кактус пишет о бросивших ребенка мигрантках в России, Спутник сделал акцент на возвращении данных детей в Кыргызстан. Примером могут послужить материалы под заголовками: «Возвращены в Кыргызстан 6 детей, брошенных мигрантками в Москве»,[14] «Ребенок, возвращенный матери через 10 месяцев».[15] Кроме того, освещаются случаи, когда женщины-мигрантки, уехавшие в Турцию, находятся в трудной жизненной ситуации, став жертвами посредников и попав в сексуальное рабство. О том, что девушки после месяца работы бросают работу, ходят по дискотекам и начинают гулять с турками, говорится в материале под заголовком «Кыргызские девушки в Турции, пострадавшие от миграции».[16]

Статья в Спутнике под заголовком «Даже если успешна, все равно тянет на родину. Кыргызская девушка, осевшая в Турции» – единственная статья в позитивном ключе.[17] Там ведется речь об успешной карьере героини интервью - Сирень Келдибек кызы. Позитивные фреймы от данной статьи можно увидеть в Таблице 2.

Таблица 2. Фреймы в масс-медиа, использованные в отношении женщин-мигранток

Фреймы	Радио Азаттык	Кактус медиа	Спутник Кыргызстан
Негативные	Освобожденные от проституции, жертвы посредников, пострадавшие от тяжелой работы, испытавшие унижения от хозяев, избитые, нелегально работавшие, обманутые, находящиеся в гражданском браке, находящиеся в заключении, повесившиеся, не знающие своих прав, мигрантки, не подготовленные к родам, не заботящиеся о своем здоровье, депортированные, родившие в чужой стране подростки.	Бросившая в мусор своего ребенка, освобожденные от сексуального рабства, ушедшие от супруга, гулящие, изнасилованные, убитые	Обманщицы, ленивые девушки, легкомысленные девушки
Нейтральные	Не имеющие медицинской страховки, пропавшие без вести, погибшие из-за проблем со здоровьем, няньки-подростки, заболевшие	Погибшие	
Позитивные			Успешная женщина, женщина-управленец, уважаемый специалист в сфере бизнеса с полноценной семьей, с высшим образованием
Использованные стереотипы, стигмы	«Кукушка-мать», подростки, которые не учатся, проститутки, обманутые, подозреваемые в воровстве	Испорченные девушки, не способные защитить себя, родившие и бросившие ребенка, преступники, опозорившие нацию	Родившие и бросившие своего ребенка, обманутые, гулящие с турками

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Журналисты способствуют снижению авторитета кыргызских мигрантов

В мае текущего года МОМ заявляла о том, что редакции допускают серьезные ошибки при освещении вопросов, связанных с мигрантами и беженцами, и был проведен ряд встреч по данному вопросу. По словам специалиста Организации Жылдыз Ахметовой, особенно следует быть осторожными при освещении событий, связанных с женщинами-мигрантками.

> *«Мигрантки сталкиваются с большими трудностями по возвращении домой. Так как различные СМИ снова и снова пишут о том, что кыргызские девушки стали легкомысленными, часто попадают в сексуальное рабство. И по возвращении они сталкиваются со стигмой со стороны соседей, членов семьи. По этим причинам мы проводим разъяснительные работы с журналистами, организовываем дискуссии на круглых столах. По нашим наблюдениям, в последнее время несколько редакций стали использовать более мягкие выражения при освещении темы женщин-мигранток. Надеемся, что со временем ситуация изменится и общественность будет лучше ценить труд женщин-мигранток».*[18]

Также сайт Фактчек в разделе медиакритика подверг критике статью, опубликованную Кыргызской службой Би-би-си и посвященную теме мигранток, отметив, что эта ошибка присуща многим кыргызским журналистам. В статье говорится о том, что «В Кыргызстан возвращены шестеро детей, оставленных кыргызстанскими мигрантками. В настоящее время разыскиваются родители и родственники оставивших детей женщин«. В своем материале Фактчек высказывает критику, отмечая, что следует учитывать ответственность за ребенка не только матерей, но и отцов, а журналисты всегда пишут об оставленных матерями детях, не обращая внимания на ответственность отцов детей.[19]

Заключение

В материалах за обозначенный двухлетний период, которые посвящены женщинам-мигранткам, освещаются плачевные судьбы женщин только в России, Казахстане и Турции. Также создается впечатление, будто женщины-мигрантки, уехавшие в эти страны, являются уязвимыми в социальном, правовом, физическом отношении и могут работать только в той сфере, где может предоставлять услуги женщина-мигрантка. Практически отсутствует профиль женщины, уехавшей в другую страну или достигнувшей успеха в науке, образовании или в карьере. К примеру, отсутствуют статьи о мигрантках в Южной Корее, Объединенных Арабских Эмиратах, Америке, странах Европы.

Кроме того, в материалах данных медиакомпаний присутствует намек на небезопасность миграции женщин. Образ мигранток, уехавших в Турцию, будто составлен из женщин с особо уязвимых слоев населения. Так как они описываются как женщины, зарабатывающие в тяжелых условиях; нелегалы, обманутые посредниками; заболевшие из-за отсутствия должной заботы о своем здоровье и не имеющие денег на лечение, проданные в сексуальное рабство, униженные и избитые.

А образ мигранток, уехавших в Россию, - это женщины, работающие по 16 часов в день, проживающие в тесной квартире вместе с другими 30 людьми, делающие аборт и бросающие своих детей, олицетворяющие собой трагедию нации. Также девочки-подростки, бросившие учебу и ставшие няньками, чтобы прокормить свои семьи.

В вопросах освещения международной женской миграции необходим очень деликатный подход. Нельзя допустить, чтобы в погоне за сенсационной новостью или преследуя какую-либо редакционную политику, создавался негативный стереотип в обществе. Нельзя забывать, что миграция – это личное дело каждого человека.

Периодически проводимые Международной организацией по миграции встречи с журналистами, казалось бы, немного смягчили тон СМИ. Но, как показывают результаты данного исследования,

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

материалы негативного характера относительно кыргызстанских женщин-мигранток все же продолжают доминировать. Значит, как в случае с рекламой известного бренда мыломоющего средства, когда покупатель в магазине предпочитает брать именно разрекламированный товар, статьи в СМИ, всегда освещающие женщин-мигранток в негативном ключе, отрицательно повлияли на восприятие их образа в обществе, на их личный авторитет.

Рекомендации:

1. Проведение разъяснительных работ среди журналистов и редакторов о влиянии СМИ и значении медиафрейминга;

2. Больше освещать образ мигранток, достигнувших успеха;

3. Соблюдение международных стандартов и деликатное освещение тем, касающихся мигранток.

Использованные источники

1 Elira Turdubaeva, Alena Zelenskaia. Thematic analysis of Kyrgyz and Russian language online news media. Media portrayal of migration from Central Asia, 2018.

2 Druckman, J. N. The implications of framing effects for citizen competence. Political Behavior, 2001.23: 225–256.

3 *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_russia_migrants_crime/24265846.html*, информация получена 25 декабря 2019 года.

4 стигматизация – свойство, снижающее авторитет лица или группы лиц в связи с миграцией; стигма - «клеймо», «ярлык».

5 Айгерим Акылбекова, Элвира Будайчиева, Жизнь, выталкивающая кыргызских девушек в Турцию, *https://www.azattyk.org/a/turkey-migrants-woman/29225883.html*, информация получена 23 января 2020 года.

6 Элвира Будайчиева, Турция: ноша и боль в душе мигранта, *https://www.azattyk.org/a/turkey_kyrgy_migrants_suicide/29739577.html*, информация получена 22 января 2020 года.

7 Элвира Будайчиева, Турция: миграция не жалеет даже женщин, *https://www.azattyk.org/a/central_asian_migrants_in_turkey/29600844.html*, информация получена 22 ноября 2019 года.

8 Элвира Будайчиева, Мигранты, попавшие в сети посредников, *https://www.azattyk.org/a/kyrgyz_migrants_turkey_issues/30185389.html*, информация получена 22 ноября 2019 года.

9 Элвира Будайчиева, Турция: женщины, попавшие в сети проституции, *https://www.azattyk.org/a/turkey-prostitution-migrants/29783307.html*, информация получена 15 ноября 2019 года.

10 Айгерим Акылбекова, Девчушки, оставившие уроки и уехавшие в Россию, *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_teen_girls_migration/29544237.html*, информация получена 15 ноября 2019 года.

11 Лазат Жаныбек кызы, Подростки, уехавшие в Россию в поисках заработка, *https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_russia_children_migrants/29541920.html*, информация получена 15 ноября 2019 года.

12 В Москве 23-летняя кыргызстанка выбросила новорожденного в коробку для мусора, *https://kaktus.media/doc/398276_v_moskve_23_letniaia_kyrgyzstanka_vybrosila_novorojdennogo_v_korobky_dlia_mysora.html*, информация получена 23 декабря 2019 года.

13 «Дважды были групповые изнасилования». Как мигрантки из Кыргызстана подвергаются насилию, *https://kaktus.media/doc/377502_dvajdy_byli_gryppovye_iznasilovaniia._kak_migrantki_iz_kyrgyzstana_podvergautsia_nasiliu.html*, информация получена 23 декабря 2019 года.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

[14] Возвращены в Кыргызстан 6 детей, оставленных в Москве женщинами-мигрантками, *https://sputnik.kg/society/20190528/1044485643/rossiya-kyrgyzstan-migrant-bala.html*, информация получена 25 ноября 2019 года.

[15] Судьба мигранта. Ребенок, возвращенный матери через 10 месяцев, *https://sputnik.kg/society/20180802/1040461111/ymyrkay-enesine-10-aydan-kiyin-kaytaryldy.html*, информация получена 25 ноября 2019 года.

[16] Очень скоро можно пожалеть. Кыргызские девушки, пострадавшие от миграции в Турции, *https://sputnik.kg/migration/20180831/1040841671/turkiyadagy-migrant-kyrgyz-kyzdary.html,* информация получена 25 ноября 2019 года.

[17] Даже если успешен, все равно тянет на Родину. Кыргызская девушка, осевшая в Турции, *https://sputnik.kg/society/20181222/1042571231/turkiya-ijgilik-syry-siren.html*, информация получена 25 ноября 2019 года.

[18] Елена Иванченко, Не навреди: какие ошибки совершают СМИ Кыргызстана, говоря о беженцах и мигрантах?, *http://www.news-asia.ru/view/ks/mass_media/12350*, информация получена 25 декабря 2019 года.

[19] Фактчек, Медиакритика материалов BBC и Sputnik.kg, или Про сексизм в кыргызстанских СМИ, *http://factcheck.kg/ru/post/228*, информация получена 25 декабря 2019 года.

Освещение кыргызских мигрантов в российских СМИ

Айкерим Сагынбекова

В эпоху глобализации миграция является одной из самых исследуемых и обсуждаемых сфер. Мы рассматриваем миграцию как причину появления некоторых проблем в обществе, а также признаем, что некоторые проблемы сами обуславливают миграцию. Положение кыргызских мигрантов в России также является актуальной темой, требующей особого внимания.

Россия занимает первое место по количеству принимаемых кыргызских мигрантов. Согласно данным ФСБ, предоставленным газете «Московский комсомолец», в первой половине 2019 года в России было зарегистрировано 265 тысяч кыргызских мигрантов.[1] Они занимают третье место после узбекских и таджикских мигрантов. Несмотря на то, что проблемы кыргызских мигрантов в России исследуются всесторонне, нет информации о том, как освещаются кыргызские мигранты в российских СМИ. Российские ученые исследовали общий образ мигрантов в СМИ, но не рассматривали кыргызских мигрантов в отдельности.

СМИ известны как «четвертая власть» и имеют огромное влияние на формирование мнения всего народа и общества. СМИ играют большую роль в определении понятий о разной информации, фактах и явлениях.[2] Значит, СМИ играют большую роль в формировании мнения русского народа о кыргызских мигрантах. В этой статье анализируется то, как освещаются кыргызские трудовые мигранты в российских средствах массовой информации. Для этого были выбраны самые популярные и посещаемые российские интернет-сайты. По данным LiveInternet[3] агрегатора, первую передовую пятерку ежедневных новостных сайтов занимают: Московский Комсомолец (МК), РИА и Комсомольская Правда (КП). Материалы, опубликованные в период с января 2018 года по ноябрь 2019 года были собраны с помощью ключевого слова «Кыргызский мигрант».

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Диаграмма 1. Рейтинги СМИ

Новости и СМИ [Россия, сегодня] — Статистика группы, 5 868 сайтов

1	МОСКОВСКИЙ КОМСОМОЛЕЦ 88%	1 838 380
2	Lenta.RU 81%	1 599 758
3	РИА Новости: главные новости часа 85%	1 581 942
4	Рамблер/медиа - главные новости и события в России и мире 80%	1 344 090
5	Комсомольская правда-Digital 76%	1 327 302

Справа количество людей посещающих данные платформы; рядом процент читающих данные новости

Контент анализ: нет ни одного материала, освещающего мигранта с положительной стороны

Контент-анализ материала составили количество и характер новостей, а также то, какие слова были использованы при освещении. С помощью вышеобозначенного ключевого слова были найдены 75 новостей: из них 43 статьи - в МК, 22 – в КП и 10 материалов – в РИА.

Диаграмма 2. Количество статей

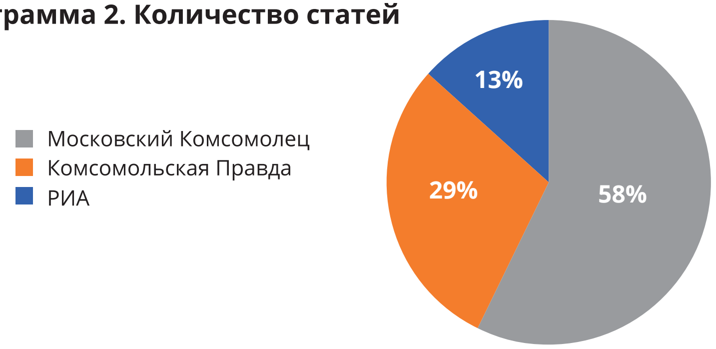

В 70% данных материалов речь идет о кыргызских мигрантах вкупе с другими мигрантами, прибывшими из других стран Центральной Азии и только в 30% было отдельное обсуждение кыргызских мигрантов.

Новости, опубликованные в РИА, в основном, имеют обобщенный характер, а в КП упор сделан на бездействие российских властей в решении проблем, связанных с кыргызскими мигрантами. А в новостях МК сделан акцент на мигрантах. В СМИ отсутствуют новости, освещающие кыргызских мигрантов с положительной стороны. В РИА опубликованы 5 негативных и 5 нейтральных новостей о кыргызских мигрантах; в КП – 10 негативных, 12 нейтральных; а в МК - 30 негативных, 13 нейтральных материалов.

Диаграмма 3. Новости о кыргызских мигрантах

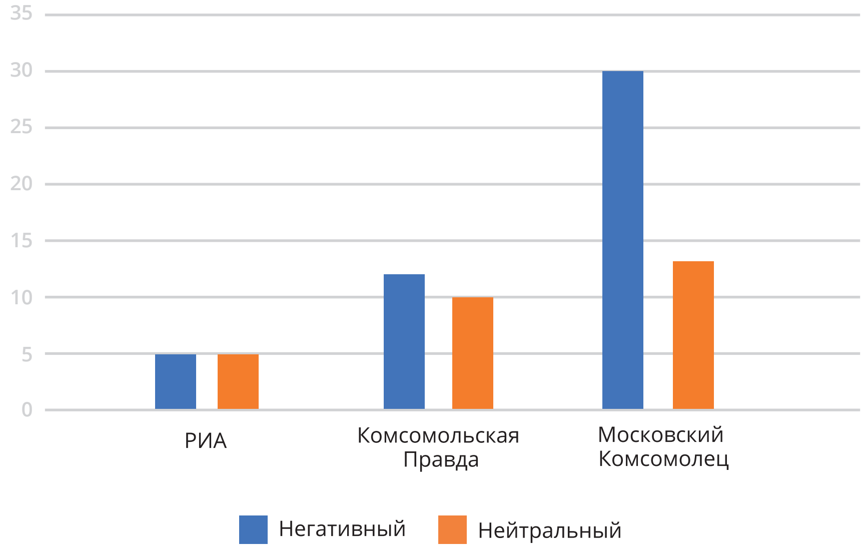

В 60% новостей с негативным оттенком речь идет о насилии и преступлениях, совершенных мигрантами. А оставшиеся 40% нейтральных новостей состоят из описываемых событий без каких-либо акцентов. Ни в одной новости не содержится информация, укрепляющая положительный имидж кыргызских мигрантов, связанный, допустим, со вкладом кыргызских мигрантов в российскую экономику или выполненной ими положительной работы.

В большинстве материалов, отобранных для анализа, описаны отрицательные действия кыргызских мигрантов. 26% новостей состоят из описания событий, связанных с «изнасилованием кы-

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

ргызскими мигрантами одной из местных жительниц« и волной возмущения и выступлений якутского народа против мигрантов в марте 2019 года. В 25% ведется речь о ДТП и конфликтах, а также о преступлениях, приведших к смерти и совершенных кыргызами. Теме радикализма и терроризма были посвящены 4 статьи.

Сделан акцент не на самих мигрантов, а на какую-нибудь социальную группу. В российских СМИ кыргызские мигранты освещены как невидимые и безмолвные люди. Во всех статьях нет интервью с кыргызским мигрантом или его адвокатом. И только в некоторых случаях обозначается их возраст. Акцент сделан на том, что он – мигрант, на его страну и национальность. Очень сложно найти информацию об имени-фамилии, о семейном статусе и образовании. Можно сказать, что материалы написаны с целью продемонстрировать их «отличие« от россиян («своих»).

Слова, применяемые в отношении кыргызских мигрантов: азиат, нелегал, гастарбайтер и выходцы из ЦА. Разумеется, эти слова только на первый взгляд кажутся безобидными, но в СМИ они несут негативный, унижающий и оскорбляющий смысл.

Наиболее часто употребляемые слова: нелегал и гастарбайтер. Руководитель альянса по планированию семьи Бактыгуль Бозгорпоева говорит, что после вступления Кыргызстана в состав ЕАЭС слово «нелегал« не будет использоваться в отношении кыргызских мигрантов. Слово «гастарбайтер» в переводе с немецкого означает «гость, работник« и разъясняется как «иностранец, приехавший на временную работу». А в СМИ используется для обозначения иностранных необразованных мигрантов, занятых черной работой, не требующей специальной квалификации.[4] В интернет-исследовании, проведенном Фондом помощи центральноазиатским трудовым мигрантам в России, отмечается, что трудовые мигранты в России слово «гастарбайтер» по отношению к ним воспринимают как оскорбление.[5]

В проанализированных материалах мигранты описаны как «плохо одетые», «угрюмые люди», «рабская сила» и «понаехавшие» в Россию.[6] Также в новостях кыргызским мигрантам приписывается образ врага, заполонившего Россию. Об этом свидетельствуют заголовки типа «Кыргызы дошли до Сахалина»,[7] «Скрытая угроза: почему россияне против мигрантов», «Мигранты отбирают работу»,[8] «Места россиян занимают мигранты»[9].

В СМИ также приводится преувеличенная информация, выдуманная для убеждения читателей. К примеру, в статье под заголовком «Драки каждый день» приводятся три события разных лет давности,[10] есть статья об аномальном притоке.[11] Эти новости специально подаются в такой форме с целью устрашения народа, акцентирования внимания на том, что эти действия совершаются «чужими» людьми. Если бы они совершались «своими«, такого резонанса не было бы. Допустим, если бы преступление было совершено местными жителями в случае с событием в Якутии, о котором столько писалось, то оно освещалось бы в прессе совсем по-другому и местные жители отказались бы от давления на мигрантов. К примеру, в той же Якутии одного священнослужителя (поп) арестовали за совершение 87 изнасилований, но это не привело ни к каким притеснениям или ограничениям по отношению к другим служителям церкви.[12]

Какова ситуация в других СМИ?

В этом году произошли два события в СМИ, связанные с кыргызскими мигрантами и обратившие на себя внимание общественности: первое – это передача на НТВ, второе – программа Андрея Малахова.

В программе НТВ «ЧП. Расследование от 15 марта 2019 года была показана лента «Бойцы без границ». В ней показаны спортивные клубы выходцев из Центральной Азии. И утверждалось, что тренировавшиеся там мигранты днем работают, а вечером посещают незаконные спортивные клубы, чтобы научиться убивать людей. Передача начинается с показа таджикистанцев, обвиняемых в преступлении в Москве, далее показаны тренирующиеся в спортклубе «Ихлас» кыргызстанцы, а также кыргызстанец Чингиз Анарбек уулу, сбивший за рулем своей машины туристов в Москве во время мирового чемпионата по футболу в 2018 году, будто они тренируются для боя за деньги. В целом, кыргызские мигранты в передаче были представлены как разбойники и преступники.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

«В передаче присутствуют элементы разжигания межнациональной розни. Во-первых, в отношении одной нации создается негативный образ, который подтверждается различными примерами. Во-вторых, через одного человека наносится оскорбление целому народу. И, опираясь на сомнительную статистику, утверждается, что растет преступность и в этом виноваты выходцы из Центральной Азии», - сказала «Азаттыку» директор Центра по защите прав СМИ в Москве, юрист, представитель общественной коллегии по рассмотрению жалоб на СМИ Галина Арапова.[13]

Еще одним событием, вызвавшим общественный резонанс, стала программа Андрея Малахова на канале «Россия-1» от 24 сентября 2019 года. Она была посвящена кыргызстанскому таксисту Исламбеку Акбарову, сбившему сына миллиардера.[14] Малахов выражает удивление, каким образом у Акбарова хватило денег на услуги адвоката и представляет его как человека, способного на все ради денег. Подчеркивается, что он прибыл из другой страны и создается образ человека второго сорта (из многодетной семьи, с маленькой зарплатой). Большой вопрос, состоялась бы такая передача, если бы в ДТП не участвовал мигрант. Так как российский известный актер и участник КВН Ильяс Хасанов погиб 8 ноября в результате ДТП, а в новостях, освещавших это событие, нет ни слова о виновнике ДТП, кроме сведений об автомобиле.[15] Некоторые СМИ, освещая проблемы мигрантов в новостях, создают их негативный образ. Они способствуют распространению мигрантофобии и ксенофобии. Во многих государствах это приводит к большим проблемам. К примеру, 17-летний россиянин беспричинно убил одного кыргыза и ранил двоих, просто сказав «довели меня».[16] В исследовании, проведенном Центром Левада в России, 72% россиян высказались за ограничение прибывания иностранных мигрантов. И отмечается, что количество поддерживающих данную позицию с каждым годом увеличивается. Если этот показатель в 2017 году составлял 58%, в 2018 году уже достиг 67%. Противоположное мнение поддержали только 9% россиян.[17]

Если эта тенденция будет увеличиваться такими темпами, то нужно понимать, что жизнь кыргызских мигрантов окажется в опасности. В информации, предоставленной Консульской службой Кыргызстана в России газете «Вечерний Бишкек», в 2018 году погибло 174 мигранта, но в «Грузе-200» в качестве причины не было указано, что кыргызские мигранты умерли насильственной смертью. Но посредством интернета в обществе распространялись видео, где скинхеды избивают кыргызских мигрантов.

Почему СМИ негативно освещают мигрантов?

Стремление СМИ освещать мигрантов с определенной позиции можно связать с их желанием обратить внимание общественности на свои новости. В наш век развития технологий, когда одним кликом можно распространить множество информации, на что только не идут, чтобы опередить конкурента. Кричащие заголовки и специально выбранные фотографии направлены на привлечение и увеличение аудитории.

Негативное освещение также возможно в связи с недостаточной образованностью журналистов или же с редакционной политикой СМИ. При желании, СМИ способны повернуть в положительное русло общественное мнение в отношении мигрантов и укрепить толерантность в общественном сознании. Но, к сожалению, вместо распространения толерантности они используют слова, разжигающие межнациональную рознь, и через манипуляцию вносят вклад в увеличение негатива в отношении мигрантов. А значит, нарушают журналистскую этику.

В то же время следует отметить, что и сами кыргызские мигранты способствуют появлению негативных материалов в СМИ. Так как 25% насилия и преступлений совершены кыргызстанцами. Если бы в чужой стране поведение наших граждан было нормальным, они не оказались бы в такой ситуации, но есть и обратная сторона медали. Наши мигранты не от хорошей жизни оставляют свои семьи и уезжают в чужие страны в поисках заработка. И в этом немало вины и кыргызских властей. Очень много задач и проблем, требующих решения. Еще одна большая проблема, поднимаемая в российских СМИ, это – незаконная выдача гражданам других стран наших кыргызских паспортов. Кыргызский гражданин, подозреваемый в терроризме в России, при расследо-

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

вании оказался гражданином Узбекистана, купившим кыргызский паспорт. И таких примеров немало. Значит, опять же причиной негативного освещения кыргызских мигрантов в российских СМИ становится наше Правительство.

Если бы велась разъяснительная работа с российскими СМИ по данному направлению, можно было бы выправить ситуацию и были бы улучшены условия пребывания наших мигрантов, и, как следствие, увеличился бы поток отправляемых ими денег в Кыргызстан.

Использованные источники

1 Георгий Степанов, Эксперты посчитали непрезентативными данные ФСБ о количестве трудовых мигрантов, *https://www.mk.ru/economics/2019/08/16/eksperty-poschitali-neprezentativnymi-dannye-fsb-o-kolichestve-trudovykh-migrantov.html*, информация получена 19 ноября 2019 года.

2 Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации, 2003.

3 LiveInternet, *https://www.liveinternet.ru/rating/ru/media/15/11/2019*

4 Р. Л. Исхаков, А. Н. Старостин, Н. В. Шадрина, «Образ «гастарбайтера» в ленте информационных агентств», *https://www.google.com/amp/s/russiancouncil.ru/amp/blogs/migration/31493/* информация получена 20 ноября 2019 года.

5 Мигранты в России высказались против понятия «гастарбайтер» *https://www.vb.kg/doc/263195_migranty_v_rossii_vyskazalis_protiv_poniatiia_gastarbayter.*html, информация получена 18 ноября 2019 года.

6 Понаехали: мигранты строят новую Россию, *https://m.gazeta.ru/comments/column/bovt/12539317.shtml*, информация получена 14 ноября 2019 года.

7 На родине не выжить: как киргизы зарабатывают в России, *https://www.google.com/amp/s/m.gazeta.ru/amp/business/2019/03/02/12219025.shtml*, информация получена 14 ноября 2019 года

8 Скрытая угроза: почему в России не рады мигрантам, *https://m.gazeta.ru/business/2019/03/28/12270524.shtml*, информация получена 19 ноября 2019 года

9 Россиян заменили гастарбайтерами: шокирующая статистика трудовой миграции из Средней Азии, *https://www.mk.ru/economics/2018/05/13/rossiyan-zamenili-gastarbayterami-shokiruyushhaya-statistika-trudovoy-migracii-iz-sredney-azii.html*

10 «Драки каждый день»: смертельная резня на востоке Москвы, *https://m.gazeta.ru/social/2019/06/19/12425275.shtml*, информация получена 14 ноября 2019 года

11 Статистики прокомментировали аномальный приток мигрантов в Россию, *https://www.mk.ru/economics/2019/07/23/statistiki-prokommentirovali-anomalnyy-pritok-migrantov-v-rossiyu.html*, информация получена 17 ноября 2019 года

12 В Якутии осудили священника за 87 изнасилований, *https://www.google.com/amp/s/www.mk.ru/amp/social/2018/11/29/v-yakutii-osudili-svyashhennika-za-87-iznasilovaniy.html*, информация получена 25 декабря 2019 года.

13 Л. Жаныбек кызы, «НТВ очернил спортсменов-мигрантов», *www.azattyk.org/a/russia_mighttpsrants_sport_crime/29837937.html,* информация получена 25 декабря 2019 года.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

14 Оскорбительная передача Малахова возмутила кыргызстанцев, *https://www.vb.kg/doc/381841_oskorbitelnaia_peredacha_andreia_malahova_vozmytila_kyrgyzstancev_video.html*, информация получена 14 ноября 2019 года.

15 Юморист Ильяс Хасанов умер в больнице после ДТП в Татарстане, *https://www.google.com/amp/s/ria.ru/amp/20191112/1560839230.html*, информация получена 25 декабря 2019 года.

16 «Они меня довели»: задержан студент-маньяк, нападавший на азиатов из ненависти,

17 *https://www.mk.ru/incident/2019/02/19/oni-menya-doveli-zaderzhan-studentmanyak-napadavshiy-na-aziatov-iz-nenavisti.html*, информация получена 17 ноября 2019 года

18 Ксенофобские настроения в России растут второй год подряд,

19 *https://www.levada.ru/2019/09/18/ksenofobskie-nastroeniya-v-rossii-rastut-vtoroj-god-podryad*, информация получена 14 ноября 2019 года.

20 Груз 200, *https://www.vb.kg/doc/376232_gryz_200:_za_god_v_rossii_tyrcii_i_drygih_stranah_ymerli_215_kyrgyzstancev.html*, информация получена 14 ноября 2019 года.

Муки с «Грузом-200»

Максат Туларбекова

На сегодняшний день количество кыргызстанцев, находящихся в трудовой миграции за рубежом, составляет 800 000 человек.[1] Но, согласно неофициальным данным, их количество превышает миллион.

Подавляющее большинство трудовых мигрантов работают в России, Казахстане и Турции. Внешняя миграция имеет огромное социальное значение в деле поддержки уровня жизни населения Кыргызстана.

Среди наших соотечественников есть и те, кто скончался, находясь в трудовой миграции за рубежом. В таких случаях, согласно национальным и религиозным обычаям, появляется необходимость доставки тела покойного в Кыргызстан, а потом – и на малую родину. Доставка тела покойного в цинковом гробу воздушным, наземным и железным транспортом среди населения принято называть «Грузом-200».

Диаграмма 1. Примерное количество граждан Кыргызстана, находящихся в трудовой миграции за рубежом, человек

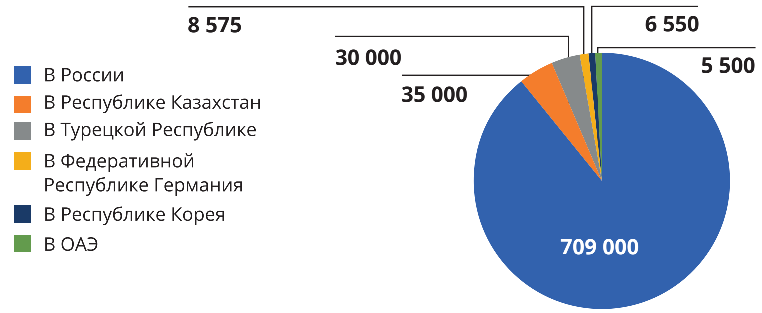

К сожалению, среди мигрантов немало тех, кто является единственным кормильцем в семье. Каждый месяц они отправляют семье заработанные деньги. И возникает очень сложная ситуация,

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

когда люди такой категории умирают в трудовой миграции. Так как у покойного не обнаруживается достаточных средств, а его семья не способна собрать нужную сумму, и отправка тела на родину сопровождается многочисленными трудностями. В таких случаях необходимые средства собираются при помощи родственников, земляков, или представителей местной кыргызской диаспоры, а иногда – дипломатических представительств Кыргызской Республики и консульских учреждений, и тело покойного (далее «Груз-200») отправляется на родину.

Правительством Кыргызской Республики было принято несколько постановлений о компенсации со стороны государства расходов на отправку «Груза-200» в Кыргызстан. Данные постановления будут анализированы в этой статье.

В 2007 году было принято постановление Правительства Кыргызской Республики «О компенсации расходов, связанных с доставкой на Родину тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом, в период осуществления ими трудовой деятельности».

В указанном постановлении предусмотрено осуществление компенсации расходов за транспортировку тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом, воздушным, железнодорожным, водным и наземным транспортом в размере 100 процентов от документально подтвержденных расходов.

Также в 2011 году постановлением Правительства Кыргызской Республики была утверждена Инструкция «О порядке определения размера и выплаты компенсации расходов, связанных с транспортировкой на родину тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом, в период осуществления ими трудовой деятельности». Согласно указанной Инструкции, лицо, осуществившее все виды расходов за транспортировку тела умершего гражданина Кыргызской Республики на родину, осуществлявшего трудовую деятельность за рубежом, получает право на компенсационную выплату после доставки тела на родину. Для получения компенсационных выплат необходимо не позднее шести месяцев со дня смерти гражданина Кыргызской Республики, осуществлявшего трудовую деятельность за рубежом, обратиться с заявлением в Центр занятости или же в территориальные органы Министерства

труда, миграции и молодежи Кыргызской Республики. Кроме того, после оформления соответствующих документов, удостоверяющих факт выплаты расходов, один или несколько человек могли стать лицами, понесшими расходы. При этом следующие моменты являлись неудобными для лиц, понесших расходы:

- большое количество в требуемом списке документов, удостоверяющих расходы;
- требование заверенной печатью справки с последнего места работы, либо иной документ, подтверждающий факт осуществления умершим лицом трудовой деятельности за рубежом;
- компенсация со стороны правительства не выплачивается, если расходы оплачены работодателем, другим юридическим или физическим лицом, или же расходы оплачены в порядке, определяемом международными соглашениями, участником которых является Кыргызская Республика.

На основании вышеуказанного постановления рассмотрим данные о предоставлении компенсационных выплат.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Таблица 1. О материалах по компенсации расходов, связанных с доставкой тел граждан Кыргызской Республики, погибших во время работы за рубежом к 28 декабря 2017 года

Регионы	Количество документов, внесенных на рассмотрение комиссии	Оставлено на рассмотрение следующей комиссии	Принято положительное решение	Принято отрицательное решение
Ошская область	9	-	9	-
Джалал-Абадская область	17	1	16	-
Чуйская область	10	1	9	-
Баткенская область	3	-	3	-
Иссык-Кульская область	5	1	4	-
Нарынская область	-	-	-	-
Таласская область	1	-	1	-
г. Бишкек	8	-	6	2
г. Ош	3	-	3	-
Всего:	**56**	**3**	**51**	**2**

Если распределить по половому признаку, то следует отметить, что в материалах за 2017 год среди погибших было больше мужчин, информация об этом дана в Таблице 2.

Таблица 2. Пол погибших

Пол	Количество
Мужчины	40
Женщины	16
Всего:	**56**

В Таблице 3 рассмотрим данные по возрасту в 56 вышеуказанных материалах.

Таблица 3. Возраст погибших

Пол	Количество погибших
До 22 лет	6
22-30 лет	11
31-40 лет	13
старше 41 года	26
Всего:	**56**

Причины смерти были классифицированы согласно заключениям медицинской экспертизы. В разделе «Не уточнено» включены случаи, при которых следственные действия не завершены или же не уточнены причины смерти.

Таблица 4. Причины смерти погибших

Причины смерти	Количество погибших
Болезнь	10
Несчастный случай	4
Убийство	3
ДТП	3
Самоубийство	1
Не уточнено	35
Всего:	**56**

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

56 трудовых мигрантов из вышеуказанной таблицы погибли в России.

А 16 мая 2018 года новым постановлением Правительства Кыргызской Республики была принята инструкция «О порядке единовременной выплаты на расходы по репатриации тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом» (в названии инструкции был использован юридический термин «репатриация», здесь термин означает «возвращение тела государству гражданства, постоянного проживания или происхождения»).

Следующие моменты отличаются от положений инструкции, принятой в 2011 году:

- умерший необязательно должен быть трудовым мигрантом;
- размер единовременной выплаты установлен в размере 500 минимальных расчетных показателей (50 тысяч сомов);
- не требуется справка, заверенная печатью с последнего места работы или другого документа, удостоверяющего факт работы за рубежом умершего человека;
- заблаговременная выплата, даже если тело покойного еще не доставлено на родину (только при случае обращения близких родственников);
- несмотря на то, что расходы оплачены работодателем, юридическими или частными сторонами, производится единовременная выплата;
- обращения принимаются только в городах Бишкек и Ош;
- только один человек, на которого оформлен документ, удостоверяющий факт оплаты, может считаться лицом, несущим расходы.

Ситуацию после вышеобозначенных изменений можно увидеть в следующих таблицах на примере 2018 года.

Таблица 5. Заявления по «Груз-200« на 2018 год

Регионы	Количество документов, внесенных на рассмотрение комиссии	Оставлено на рассмотрение следующей комиссии	Принято положительное решение	Принято отрицательное решение
Ошская область	47	-	45	2
Джалал-Абадская область	46	1	44	1
Чуйская область	22	-	21	1
Баткенская область	18	-	18	-
Иссык-Кульская область	24	-	24	-
Нарынская область	7	-	7	-
Таласская область	6	-	6	-
г. Бишкек	18	-	17	1
г. Ош	10	-	10	-
Всего:	**198**	**1**	**192**	**5**

Из 198 погибших людей 154 были мужчины, остальные 44 – женщины. Их возраст и причины смерти можно узнать из Таблиц 6-7.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Таблица 6. Возраст погибших

Пол	Количество погибших
До 22 лет	28
22-30 лет	54
31-40 лет	41
Старше 41 года	75
Всего:	**198**

Таблица 7. Причины смерти погибших

Причины смерти	Количество погибших
Болезнь	56
Несчастный случай	28
Убийство	1
ДТП	10
Самоубийство	3
Неуточнено	100
Всего:	**198**

Из 198 человек подавляющее большинство, 178 человек, погибли в Российской Федерации. А остальные случаи произошли в следующих государствах:

Диаграмма 1. Сравнительная информация по «Грузу-200» на 2017-2019 годы

Здесь количество обратившихся в соответствующие государственные органы по «Груз-200» за 2018-2019 годы значительно больше по сравнению с показателями 2017 года. Эта разница появилась в результате упрощений, введенных в мае 2018 года. Также в течение трех лет, обозначенных в диаграмме, подавляющее большинство погибших соотечественников составили мужчины.

Следует отметить, что в настоящее время соответствующим уполномоченным государственным органом подготовлен законопроект по внесению изменений в вышеуказанное постановление Правительства Кыргызской Республики, принятое в 2018 году, который проходит процедуру согласования с государственными органами. Указанным проектом предусматривается повышение размера единовременной выплаты от 50 тысяч сомов до 100 тысяч сомов, увеличение сроков подачи заявления – вместо не позднее трех месяцев со дня смерти гражданина Кыргызской Республики – не позднее шести месяцев, возможность принятия заявления, кроме городов Бишкек и Ош, также и в городе Москва Российской Федерации.

Сравнительная таблица инструкций по «Грузу-200», утвержденных Постановлением Правительства КР, дана в приложении.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Какие есть трудности в отправке «Груза-200» в Кыргызстан?

Согласно вышеуказанным данным, 90% соотечественников, погибших за 2017-2018 годы на территории Российской Федерации. В связи с этим, я обратилась к руководителям кыргызских общественных организаций в Красноярске, Тюмени и Москве с просьбой рассказать, какие есть сложности при отправке «Груза-200» в Кыргызстан, и получила нижеследующие ответы:

Руководитель национальной культурной автономии кыргызов в Красноярске Назгүл Батаева:

«Возмещение (50 тысяч сомов), выплачиваемое Правительством Кыргызской Республики за «Груз-200», намного меньше реальных расходов, а также было бы большой поддержкой близким покойного, если бы выплата производилась там, где погиб человек, до того как тело будет доставлено на Родину. Также хотела бы отметить, что рейсы «Авиа трафика« зачастую отказываются забирать тело в Кыргызстан, прикрываясь различными предлогами».

Руководитель общественного объединения «Биримдик» (Единство) в городе Тюмень Канзада Сманова:

«Спасибо усилиям Правительства Кыргызской Республики по выплате компенсации расходов по доставке «Груза-200». Но было бы хорошо рассмотреть возможность выплаты средств не после доставки тела на Родину и похорон, а там, где умер человек».

Председатель общества «Мекеним Ала-Тоо» в Москве Жамилядхан Бегиева:

«Разве возможно предугадать смерть, во многих случаях соотечественники собирают деньги и помогают родственникам умершего отправить тело на Родину, и было бы целесообразно, если бы выплата от Правительства предоставлялась там, где произошла смерть».

Такой же вопрос был задан Равшану Абдраимову (Ошская область, Кара-Суйский район), который получил компенсацию от государства за «Груз-200» в связи со смертью близкого человека. Он ответил следующим образом:

«Тело покойного было отправлено с России. С деньгами помогли наши родственники, которые там работали. День отправки тела совпал с выходным днем, поэтому были некоторые сложности».

Подавляющее большинство «Груза-200» отправляются с территории России. Причинами могут быть, кроме всего прочего, плохие условия работы, холодная погода в зимний период, дороговизна продуктов и медицинского обслуживания. В настоящее время вопрос внешней миграции весьма актуален для Кыргызстана, в то же время досадно, что приходится навеки расставаться с соотечественниками. Возможно, уже пришло время изменить направление поиска работы трудовых мигрантов. Также велением времени является необходимость введения системы добровольного страхования жизни, разработки системы онлайн приема заявлений на получение единовременной выплаты компенсации расходов от Правительства, создание условий для получения выплаты там, где погиб соотечественник, чтобы оказать действенную поддержку потерявшим своих близких за рубежом и избежать нагрузки на государственный бюджет. Создание соответствующих условий стало бы хорошей поддержкой для наших земляков, потерявших близкого человека и находящихся в трауре.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Приложение: Сравнительная таблица инструкций по «Грузу-200», утвержденных постановлением Правительства Кыргызской Республики

Инструкция «О порядке определения размера и выплаты компенсации расходов, связанных с транспортировкой на родину тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом, в период осуществления ими трудовой деятельности». *(Утвержден постановлением Правительства Кыргызской Республики №40 от 11 февраля 2011 года)*	Инструкция «О порядке единовременной выплаты на расходы по репатриации тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом». *(Утвержден постановлением Правительства Кыргызской Республики №236 от 16 мая 2018 года)*	Проект постановления Правительства Кыргызской Республики по внесению изменений в постановление Правительства КР №236 от 16 мая 2018 года
I. Общие положения 1. Настоящая Инструкция определяет порядок выплаты компенсационных расходов лицу, осуществившему все виды расходов <u>за транспортировку на родину тела умершего гражданина Кыргызской Республики, осуществлявшего трудовую деятельность за рубежом.</u>	**I. Общие положения** 1. Настоящая Инструкция определяет порядок единовременной выплаты на расходы близким родственникам или лицам, осуществляющим затраты на репатриацию тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом.	**I. Общие положения** 1. Настоящая Инструкция определяет порядок единовременной выплаты на расходы близким родственникам или лицам, осуществляющим затраты на репатриацию тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом.

II. Структура компенсационных выплат 3. К компенсационным выплатам относятся: - оплата транспортных расходов в размере 100 процентов от документально подтвержденных расходов, связанных с транспортировкой тела от места нахождения на территории иностранного государства до конечного пункта на территории Кыргызской Республики межгосударственным транспортным маршрутом, осуществленным воздушным, железнодорожным, водным или наземным транспортом; - оплата за хранение, погрузку и разгрузку тела в пунктах отправления и назначения.	Согласно пункту 2 постановления №236, установить размер единовременной выплаты на расходы по репатриации тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом, в размере 500 минимальных расчетных показателей.	Установить размер единовременной выплаты на расходы по репатриации тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом, <u>в размере 1000 минимальных расчетных показателей.</u>
III. Право на получение компенсационных выплат 5. Право на получение компенсационных выплат имеет лицо, понесшее непосредственные расходы, связанные с транспортировкой на родину тела гражданина Кыргызской	**II. Право на получение единовременной выплаты** 5. Право на получение единовременной выплаты имеет один близкий родственник или лицо, осуществившее непосредственные расходы, <u>связанные с</u>	**II. Право на получение единовременной выплаты** 5. Право на получение единовременной выплаты имеет один близкий родственник или лицо, осуществившее непосредственные расходы, связанные

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Республики, умершего за рубежом, в период осуществления им трудовой деятельности, после доставки тела на родину (далее - плательщик). 6. Плательщиком может быть одно или несколько лиц, на которых оформлены документы, подтверждающие факт оплаты. 8. Заявление на получение компенсационных выплат должно быть подано в Центр трудоустройства не позднее шести месяцев со дня смерти гражданина Кыргызской Республики, осуществлявшего трудовую деятельность за рубежом. **IV. Порядок обращения плательщика для получения компенсационных выплат** 9. Плательщик подает заявление с предъявлением паспорта или заменяющего его документа для получения компенсационных выплат на имя директора Центра трудоустройства или в территориальные органы Министерства труда, миграции и молодежи Кыргызской Республики (далее - министерство).	транспортировкой в Кыргызскую Республику тела гражданина Кыргызской Республики, умершего за рубежом (далее - получатель). 6. Получателем может быть только одно лицо, на которое оформлены документы, подтверждающие факт оплаты расходов. 8. Заявление на получение единовременной выплаты должно быть подано в ИКЦ не позднее трех месяцев со дня смерти гражданина Кыргызской Республики	с транспортировкой в Кыргызскую Республику тела гражданина Кыргызской Республики, умершего за рубежом (далее - получатель). 6. Получателем может быть только одно лицо, на которое оформлены документы, подтверждающие факт оплаты расходов. 8. Заявление на получение единовременной выплаты должно быть подано в Информационно-консультационный центр (далее – ИКЦ) Государственной службы миграции при Правительстве Кыргызской Республики или представительству Государственной службы миграции при Правительстве Кыргызской Республики в Российской Федерации в срок не позднее шести месяцев со дня смерти гражданина Кыргызской Республики.

IV. Порядок обращения плательщика для получения компенсационных выплат 11. К заявлению прилагаются следующие документы: - нотариально заверенная копия свидетельства о смерти; - заверенная печатью справка с последнего места работы, либо иной документ, подтверждающий факт осуществления умершим лицом трудовой деятельности за рубежом, выданный местными органами власти иностранного государства или руководителем национальной диаспоры Кыргызстана по месту пребывания умершего лица, с указанием места работы, реквизитов работодателя (наименование, юридический адрес, фамилия, имя, отчество работодателя, подпись и печать организации, характер выполняемой работы (профессия, специализация), период работы); - официальные сопроводительные документы (договоры на оказание транспортных услуг, доверенность на	**III. Порядок обращения получателя для получения единовременной выплаты** 9. Для получения единовременной выплаты получатель подает заявление на имя директора ИКЦ по форме согласно приложениям 1 или 2 к настоящей Инструкции, с предъявлением паспорта. 10. К заявлению согласно приложениям 1 и 2 прилагаются следующие документы: 1) в случае если получателем является близкий родственник, в том числе когда он является лицом, осуществившим непосредственные расходы, связанные с транспортировкой: - копия паспорта получателя; - копии документов, подтверждающих родство (свидетельство о браке, свидетельство о рождении); - нотариально заверенная копия свидетельства о смерти;	**III. Порядок обращения получателя для получения единовременной выплаты** 9. Для получения единовременной выплаты получатель подает заявление на имя директора ИКЦ по форме согласно приложениям 1 или 2 к настоящей Инструкции, с предъявлением паспорта. 10. К заявлению согласно приложениям 1 и 2 прилагаются следующие документы: 1) в случае если получателем является близкий родственник, в том числе когда он является лицом, осуществившим непосредственные расходы, связанные с транспортировкой: - копия паспорта получателя; - копии документов, подтверждающих родство (свидетельство о браке, свидетельство о рождении); - нотариально заверенная копия свидетельства о смерти;

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

сопровождение тела, акты о запайке гроба, а также справка об отсутствии инфекционных заболеваний); - документы, подтверждающие оплату плательщиком расходов, предусмотренных пунктом 3 настоящей Инструкции (накладные, квитанции об оплате); - копия паспорта плательщика или заменяющего его документа.	2) в случае если получателем является лицо, осуществившее непосредственные расходы, связанные с транспортировкой, не являющееся близким родственником умершего: - копия паспорта получателя; - нотариально заверенная копия свидетельства о смерти; - официальные сопроводительные документы (договоры на оказание транспортных услуг, доверенность на сопровождение тела, акты о запайке гроба, а также справка об отсутствии инфекционных заболеваний умершего); - документы, подтверждающие оплату получателем расходов, связанных с доставкой на родину тела гражданина Кыргызской Республики, умершего за рубежом. 11. В случае если репатриация тела гражданина Кыргызской Республики, умершего за рубежом,	2) в случае если получателем является лицо, осуществившее непосредственные расходы, связанные с транспортировкой, не являющееся близким родственником умершего: - копия паспорта получателя; - нотариально заверенная копия свидетельства о смерти; - официальные сопроводительные документы (договоры на оказание транспортных услуг, доверенность на сопровождение тела, акты о запайке гроба, а также справка об отсутствии инфекционных заболеваний умершего); - документы, подтверждающие оплату получателем расходов, связанных с доставкой на родину тела гражданина Кыргызской Республики, умершего за рубежом. 11. В случае если репатриация тела гражданина Кыргызской

	еще не осуществлена, получатель подает письменное заявление по форме согласно приложению 2 к настоящей Инструкции, с обязательством представить нотариально заверенное свидетельство о смерти. При этом получателем может быть только близкий родственник умершего. 12. В случае если получателем является лицо, не являющееся близким родственником умершего и осуществившее оплату непосредственных расходов, связанных с транспортировкой в Кыргызскую Республику тела гражданина Кыргызской Республики, умершего за рубежом, производится компенсация документально подтвержденных расходов, связанных с транспортировкой тела от места нахождения на территории иностранного государства до конечного пункта на территории Кыргызской Республики. При этом, общий размер выплаты не может превышать установленный Правительством	Республики, умершего за рубежом, еще не осуществлена, получатель подает письменное заявление по форме согласно приложению 2 к настоящей Инструкции, с обязательством представить нотариально заверенное свидетельство о смерти. При этом получателем может быть только близкий родственник умершего. 12. В случае если получателем является лицо, не являющееся близким родственником умершего и осуществившее оплату непосредственных расходов, связанных с транспортировкой в Кыргызскую Республику тела гражданина Кыргызской Республики, умершего за рубежом, производится компенсация документально подтвержденных расходов, связанных с транспортировкой тела от места нахождения на территории иностранного государства до конечного пункта на территории Кыргызской Республики. При этом, общий размер

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

	Кыргызской Республики размер единовременной выплаты. В случае если получателем является близкий родственник умершего и лицом, осуществившем оплату непосредственных расходов, ему выплачивается единовременная выплата в размере, установленном Правительством Кыргызской Республики.	выплаты не может превышать установленный Правительством Кыргызской Республики размер единовременной выплаты. В случае если получателем является близкий родственник умершего и лицом, осуществившем оплату непосредственных расходов, ему выплачивается единовременная выплата в размере, установленном Правительством Кыргызской Республики.
V. Порядок рассмотрения заявлений и выплаты компенсации расходов. 17. Комиссия принимает следующие решения: - о компенсации расходов плательщику полностью или частично (положительное решение); - об отказе в компенсации расходов плательщику (отрицательное решение) в случае, если: отсутствуют необходимые документы, предусмотренные пунктом 11 настоящей Инструкции;	**IV. Порядок рассмотрения заявлений и выплаты компенсации расходов по репатриации тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом.** 17. ИКЦ принимает следующие решения: 1) о единовременной выплате (положительное решение); 2) об отказе в выплате (отрицательное решение) в случае если: - умершее лицо, не являлось гражданином Кыргызской Республики;	**IV. Порядок рассмотрения заявлений и выплаты компенсации расходов по репатриации тел граждан Кыргызской Республики, умерших за рубежом.** 17. ИКЦ принимает следующие решения: 1) о единовременной выплате (положительное решение); 2) об отказе в выплате (отрицательное решение) в случае если: - умершее лицо, не являлось гражданином Кыргызской Республики;

умершее лицо, не являлось гражданином Кыргызской Республики; расходы оплачены работодателем, другим юридическим или физическим лицом; расходы оплачены в порядке, определяемом международными соглашениями, участником которых является Кыргызская Республика.	- отсутствуют необходимые документы, предусмотренные пунктом 10 настоящей Инструкции.	- отсутствуют необходимые документы, предусмотренные пунктом 10 настоящей Инструкции.

Использованные источники

1 Государственная служба миграции при Правительстве КР, данные за 9 месяцев 2019 года.

2 Постановление Правительства КР, 30 июня 2007 года, №255.

3 Согласно данным Информационно-консультационного центра Государственной службы миграции при Правительстве КР.

© 2020 Академия ОБСЕ в Бишкеке. Все права защищены.

Об авторах

Эльнура Казакбаева - исследователь, выпускница магистратуры по антропологии Американского Университета Центральной Азии, также имеет степень магистра в области экономики. Последние 5 лет проводит исследования с использованием качественных и количественных методов в конфликтологии, религии, гендере, медиа грамотности и экономике. Также, проводит различные работы, связанные с мониторингом и оценкой проектов. Консультант по Центральной Азии в Пражском гражданском центре.

Алтынай Арстанбекова работает в кыргызской журналистике с 1997 года. Работала во многих государственных и частных телекомпаниях, СМИ и инфо-сайтах. Также, с 2018 года объявила себя народным независимым журналистом. Кроме этого, она является автором многих журналистских расследований об актуальных проблемах в обществе.

Мээрим Самиева – фрилансер-журналист, переводчик. 2016 году получила степень магистра по Коммуникациям в Кыргызско-турецком университете «Манас».

Айкерим Сагынбекова является преподавателем отделения международных отношений в Международном университете Ала-Тоо, также координатором программы HIEdTech Европейского Союза Эрасмус+. Айкерим также является аспирантом политологии в Бишкекском гуманитарном университете имени Х. Карасаева и выпускницей государственной программы ITEC в Индии. Темы исследований - политика системы преподавания, ВУЗ, миграция, многонациональность и интернационализм.

Максат Туларбек кызы получила первое высшее образование в сфере финансов, второе в юриспруденции. На данный момент работает на государственной службе.

Бишкектеги ЕККУ Академиясы
Ботаникалык 1А көчөсү
Бишкек, Кыргыз Республикасы 720044
Тел.: +996 (312) 54-32-00, 54-12-00
Факс: +996 (312) 54-23-13
E-mail: info@osce-academy.net
Вебсайт: www.osce-academy.net

Академия ОБСЕ в Бишкеке
Ботанический пер. 1А
Бишкек, Кыргызская Республика 720044
Тел.: +996 (312) 54-32-00, 54-12-00
Факс: +996 (312) 54-23-13
E-mail: info@osce-academy.net
Вебсайт: wwww.osce-academy.net